

Srdce a duše, Lit. listy 1895, s. 10 a Rozhledy 1895, s. 419; ● ref. Noční violy: J. Karásek, Niva 5, 1894/95, s. 79; M. A. Š. (Šimáček), Světozor 1895, s. 94; F. V. Krejčí, Rozhledy 1895, s. 419 ●; J. Karásek: ref. Živé stíny, MR 1895, sv. 3, s. 114; ● ref. Tmavé růže: Quidam (F. X. Šalda), Lit. listy 1898 → KP 4 (1951); -p., Světozor 1898, s. 92; jv. (J. Vodák), Rozhledy 7, 1897/98, s. 324 ●; ● ref. Nové básně: E. Krásnohorská, Osvěta 1901, s. 739; F. Sekanina, Čes. revue 4, 1900/01, s. 871 ●; Q (J. Vrchlický): ref. Sny a toulky, Máj 3, 1904/05, s. 487; ● ref. překl. Moderní poezie americká 1: fs. (F. Sekanina), Zvon 7, 1906/07, s. 301; B. Heritesová, Lumír 35, 1906/07, s. 90 ●; M. Jahn: Překlady A. K., Máj 9, 1910/11, s. 304; E. Krásnohorská: A. K., Osvěta 1915, s. 764, 849; F. Sekanina: K abrahamovinám A. K., Zvon 16, 1915/16, s. 719; V. Mráz: ref. Modré zvonky..., Úhor 1915, s. 157; ● ref. Ze zápisníku mrtvého: -tr. (G. Winter), PL 8. 12. 1917; jv. (J. Vodák), LidN 19. 12 1917; F. X. Šalda, Kmen 1, 1917/18 → KP 10 (1957) ●; Promyk (H. Sedláček): ref. Slunný den..., Úhor 1918, s. 69; A. N. (Novák): ref. Zaváto, Lumír 1918, s. 280 + ref. Na českém jihu..., Lumír 47, 1918/20, s. 473 + Dověšení překladu Shakespeara, LidN 8. 9. 1925; ● k šedesátinám: A. N. (Novák), LidN 25. 9. 1926; F. Götz, NO 26. 9. 1926; V. Brtník, Lit. rozhledy 11, 1926/27, č. 1 a Zvon 27, 1926/27, s. 20, 34, 48, 58, 79 ●; ● ref. Chodský písně: K. H. (Hikl), Naše věda 34, 1926/27, s. 376; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 27, 1926/27, s. 279; Š. J. (Jež), Lumír 54, 1927/28, s. 388; Č. Zibrt, ČL 27, 1926/27, s. 232 ●; A. N. (Novák): ref. Probuzení, LidN 22. 2. 1930 + ref. Nové jihočeské melodie, LidN 13. 1. 1931; J. Kvapil in O čem vím (1932); ● ref. Vzpomínky a portréty: B. V. (Václavěk), Index 1934, s. 127; z. v. (E. Vachek), LitN 7, 1934/35, č. 6; F. X. Šalda, ŠZáp 7, 1934/35; A. Pražák, Naše věda 1935 ●; Benj. J. (B. Jedlička): A. K. sedmdesátník, LidN 25. 9. 1936; B. F. (Fučík): Vlastenecká poezie 1936, LUK 1936; SK (F. Skácelík), Jubilea, Lumír 63, 1936/37, s. 61; ● nekrology: od., LidN 4. 10. 1938; jkc (J. Kunc), Čteme 1, 1938/39, č. 4; H. J. (Jelínek), Lumír 65, 1938/39, s. 54; J. Svítal-Karník, LidN 3. 10. 1939; A. Pražák, Naše věda 1941 ●; K. Sezima in Z mého života 1–4 (1945–48); L. Boháček: A. K. v české hudbě, Knihupec a nakladatel 1946; vbá: A. K., Rovnost 25. 9. 1946; J. Polák: Báseň J. V. Sládka a A. K. v albu A. I. Jacimírského, ČLit 1957; J. Brabec in Poezie na předělu doby (1964).

jm

Mikuláš Klaudyán

† 1521 nebo 1522 *Mladá Boleslav*

Knihťiskař a vydavatel, významná osobnost Jednoty bratrské; lékař.

Psal se i Nicolaus Claudianus (šifra N. C.), M. Klaudian, Klaudyn; pův. jm. snad Belha či Kulha, Kulhavý. – Pocházel patrně ze Žatecka, získal hodnost mistra a už před 1504 byl lékařem v Ml. Boleslavi, tehdejším středisku Jednoty bratrské. Zájem o knihtisk a vydávání bratrské literatury ho přivedl do Norimberka, kde se spojil s impresorem H. Höltzelem a zapracoval se v jeho tiskárně. Zde byly K. přičiněním, popřípadě i nákladem, vytištěny mj. latinská verze Lukášovy bratrské Apologie, graficky náročné dílo Jana Černého Knieha lékarská, kteráž slove Herbář aneb zelinář..., a obsažný nástěnný list nazývaný Klaudyánova mapa Čech (v dochovaném exempláři titul chybí); tento tisk (dokončený 1517) v mnoha významově propojených obrazových (dřevorezy) i textových komponentech znázorňuje a komentuje soudobé právní a soudní zřízení a náboženskopolitické poměry v zemi, jejíž kartografické zobrazení zaujímá jeho dolní třetinu. Po návratu domů založil K. v Ml. Boleslavi vlastní tiskárnu, jejíž produkci zaměřil převážně ve prospěch Jednoty. Byl současně nakladatelem, editorem a korektorem; překládal z latiny a němčiny. Vytiskl český Nový zákon, Lukášovu Apologii (Spis dosti činiecí z viery), překlady z prvokřesťanských autorů (Hermas, Lactantius Firmianus), ale i hojně překládané dílo Roeslinovo z lékařského oboru. Na jaře 1520 vyslali bratři K. a bakaláře Vavřince Votíka do Antverp k Erasmovi, aby mu předložili bratrskou Apologii k posouzení a pozitivnímu vyjádření (jež z taktických důvodů veřejně nezískali). O rok později K. na obchodní cestě v Lipsku za morové epidemie onemocněl a sepsal zde 28. 8. 1521 závět, z níž je patrná jeho značná zámožnost. Zemřel pravděpodobně v Ml. Boleslavi někdy po tomto datu; 24. 11. 1522, kdy byla závět zapsána do boleslavských dědických knih, už nežil.

Kromě K. tiskařské činnosti byly pro Jednotu cenné i jeho zkušenosti a literární rozhled. Díky jim dokázal K. rozpoznat spřízněnost prvokřesťanského písemnictví s bohoslovným učením Jednoty a souvislost soudobých humanistických proudů s reformním hnutím za hranicemi. Nejspíše jeho prostřednictvím byli bratři upozorněni na Erasma a jeho názory na Jednotu, vyslovené v korespondenci s J. Šlechtou ze Všehrd. K. se tak podílel na utváření vztahu Jednoty k okolnímu světu a na její cestě z izolace.

Klaudyán

Z TISKARŠKÉ PRODUKCE. *Norimberk, tiskárna H. Hölztzela*: (Lukáš:) *Apologia sacre scripture* (1511) + tzv. Zpráva jedné paní, jak by člověk věrný, pracující již k smrti, v jaké naději umřít měl... (1517, dochováno neúplně a bez titulu); Jan Černý: *Knieha lékarská, kteráž slove Herbář aneb zelinář*... (1517); M. Klaudian: *Mapa Čech* (1518, dochováno bez titulu, signováno též zkratkami H. C., V. K.). – *ML. Boleslav*: Předmluva z spisu latinského vyložená, co nyní v městě Římě o Turcích na obecním sněmu jednáno bylo (1518); (Hermas:) *Knieha, kteráž slove Pastýř nebo Ermaš* (1518); *Lactantius Firmianus*: *O pravé počtě boží* (1518); (Lukáš:) *Spis dosti činieci z viery* (1518); *Zákon nový* (1518); (Eucharis Roeslin:) *Zpráva a naučení ženám těhotným a babám pupkořezným netoliko prospěšná, ale také potřebná* (1519). ■ **EDICE** (reprodukce): N. Claudianus: *Tabula geographica regni Bohemiae a. D. 1518*, sb. *Monumenta cartographica Bohemiae* 1 (1941, ed. V. Švambera, B. Šalomon); M. Klaudyán: *Mapa Čech 1518* (1975). ■

BIBLIOGRAFIE: *Knihopis* č. 1 767, 5 058, 3 952 (norimberské tisky); č. 14 474, 2 962, 4 658, 5 041, 17 096, 14 863 (mladoboleslavské tisky). ■ **LITERATURA**: A. Gindely in: *Geschichte der Böhmischen Brüder* (1857); F. Dvorský: *Dodatky a opravy k biografii...*, Klaudyán Mikuláš, ČČM 1884, s. 301; F. Bareš: *Knihotisk v městě Boleslava Mladého, Památky archeologické a místopisné* 19, 1900/01, s. 174; an. (A. Truhlář): M. K. *Dodatky a opravy k biografii...*, ČČM 1913, s. 178; A. Hobl in *O nejstarších impresorech mladoboleslavských a jejich tisku* (1927); I. Honl, K. Kuchař: M. Claudianus: *Mapa Čech z r. 1518* (úvodní studie k edici *Monumenta cartographica Bohemiae*, 1936); J. Volf: *Co znamená zkratka V. K. na K. mapě z r. 1518?*, ČNM 1939; B. Šimák: *Čtyři sta třicet let nejstarší české mapy Čech*, Typografie 1949; A. Molnár in *Boleslavští bratři* (1952); M. Bohatcová: *Počátky publikační činnosti Jednoty bratrské*, *Archív pro bádání o životě a díle J. A. Komenského* 1962 + *Höhlzlův jednolist s K. mapou Čech*, sb. *Strahovská knihovna* 14–15, 1979–80; J. Kolár: *Takzvaná mapa Čech M. K.*, sb. *Strahovská knihovna* 14–15, 1979–80.

oh

Otokar Klazar

* 29. 10. 1857 *Kruh* u Jilemnice

† 22. 5. 1929 *Kruh*

Autor žánrových povídek, básník a překladatel.

Syn textilního podnikatele a velkoobchodníka. Základní školu navštěvoval v Trutnově a v Liberci, obchodní školu absolvoval 1875 v Praze.

Pak byl zaměstnán v podniku svého otce v Roztokách u Jilemnice, 1885 nastoupil na jeho místo a od 1913 žil v Kruhu jako soukromník. Byl přítelem malíře F. Mařatky.

Už verše K. nerudovské prvotiny jsou většinou založeny na humorné scéně; toto výchozí epické jádro rozvíjejí *Dvě povídky veršem*, tentokrát pod vlivem parnasistní poezie, a určitěji situují pozdější prozaické *Momentky*. V nich se střídají anekdotické příběhy ze života maloměstské společnosti se sociálně laděnými či humoristickými žánrovými obrázky z Podkrkonoší. Časopisecky uveřejňoval K. překlady drobných próz, především z angličtiny.

PSEUDONYMY: Bohuš Tichý, Otokar Horský, Otokar Horský, Ř. Azalko, Vendelín Brk. ■ **PŘÍSPĚVKY in**: *Besedy lidu* (1917–19); *Budečská zahrada* (1878); *Humorist. listy*; *Krakonoš* (Jičín); *alm. Kytice* (1882); *Lumír* (1877–97); *Máj* (1903); *Malý čtenář* (1882–83); *Nár. listy* (1902); *Paleček* (od 1876); *Světovzor* (1880); *Šotek*; *Švanda dudák* (1882–1902); *Venkov* (1920); *Ženské listy* (1878). ■ **KNÍŽNĚ**. *Belletrie*: *Šípky* (BB 1881, pseud. Otokar Horský); *Dvě povídky veršem* (1885, pseud. Otokar Horský); *Momentky, drobné povídky a humoresky* (1904). – *Překlad*: J. Habberton: *Jiní lidé* (1919). ■ **SCÉNICKY**. *Překlad*: E. Augier: *Douška* (1870, pseud. Otokar Horský). ■

LITERATURA: B. Č. (Čermák): ref. *Dvě povídky veršem*, NL 13. 2. 1885; F.: ref. *Momentky...*, *Máj* 3, 1904/05; drb. (J. Borecký): O. K., *Zvon* 28, 1927/28; an.: nekrolog, *Zvon* 29, 1928/29, s. 476; J. Čermák: *Trojlístek roztockých básníků*, *Horské prameny* 4, 1948/49, s. 56.

pb

Jan Klecanda

* 5. 3. 1855 *Praha*

† 16. 5. 1920 *Praha*

Romanopisec a povídkář zábavně výchovné orientace, autor próz pro mládež; politický a kulturní publicista, překladatel.

Podepisoval se i Jan Klecanda–Táborský. Otec spisovatele Jana Havlasy. – V Praze vychodil obecnou a hlavní školu a vyšší reálku, 1871/72 studoval obor strojírenství a 1872/73 obor pozemního stavitelství na technice a zároveň byl zaměstnán ve stavební kanceláři. Za vojenské služby (odveden 1875) působil jako učitel češtiny, krasopisu a kreslení na kadetce v Linci,

později jako kreslič u štábu ve Vídni a Klosterneuburgu. Po návratu do Prahy (1878) učil na obecné škole na Smíchově a po složení aprobačních zkoušek na měšťan. škole u Sv. Jiljí. Spolupracoval též s časopisy, zvl. s Českými novinami. Od 1883 byl řídícím učitelem na české matiční škole v Teplicích (za jeho vedení se škola rozrostla ze 3 na 10 tříd); věnoval se osvětové práci mezi českou menšinou, pořádal přednášky, působil v teplické České besedě, zorganizoval podpůrnou akci pro výstavbu Českého domu (alm. Na pomezí, 1885). 1887 se ze zdravotních důvodů vzdal učitelství, vrátil se do Prahy a věnoval se žurnalistice a literární práci. Nadále však pracoval ve prospěch českých menšin jako vydavatel polit. týdeníku Vyšehrad (1887–1900) se zábavnou přílohou Svatvečer (později samostatný čas.), v níž tiskl všechny své práce z té doby. 1895, když byl Vyšehrad na 2 měsíce úředně zastaven a na K. vzneseno několik žalob včetně obvinění ze zločinu pobuřování, převzal vydávání pardubického čas. Český venkov. Politicky se angažoval také přednáškami v odborech Národních jednot, po volbách 1897 spoluzaložil Národní obranu, spolek s protiněmeckým a antisemitským zaměřením (t. r. byl úředně rozpuštěn). Po zániku Vyšehradu pracoval ve Vilímkově nakladatelství, postupně redigoval několik časopisů a obrazových publikací. Pohřben byl na vyšehradském Slavině.

K. rozměrné dílo navázalo na tradiční lidovochovnou beletrii spojením čtenářsky přitažlivé dějové romantiky s tendenčním zacílením. V početné skupině próz s motivy českého národního boje se zračí jednak linie historizující, představená hlavně románem z revolučního období 1848 (*Bludičky*), jednak dobově aktuální, jež zachycuje národnostní situaci v pohraničí (*V panské službě*, *Ve službách národa* aj.). K. podává příběhy o věrnosti nebo o zradě odkazu předků (*Tvrdé hlavy*, *Páda otců* aj.) a postuluje čin v duchu ideje „svůj k svému“, někdy též se zahrocením proti německému a židovskému kapitálu (*U božího oka*). Tyto prózy, stejně jako román *Sokové* karikující maloměstské politikářeni, autobiografické *Povídky starého redaktora* i román *Perly v blátě*, prostupuje často propagační horlení a mnohomluvný výklad politického žurnalisty a řečníka. Žánrová drobnokresba, rázu buď tklivého, nebo bodře veselého s pokusem o útvar humoresky, vyplňuje řadu povídkových cyklů čerpaných ze života

drobných vrstev venkova i města (*Všední příběhy*, *Hrdinové malých románů*, *Divoké koření* aj.). K. povídky ze života vojáků podávaly zprvu epizody z italského povstání 1848 (*Na bojišti*), později romanticky či žoviálně zabarvené historiky z kasárenského prostředí (*Šest mušketýrů* aj.). K. získával popularitu i zcela nenáročnými milostnými a rodinnými romány (*Páter Vojtěch*). Mimoto byl autorem didaktických povídek pro mládež a příležitostně též veršoval (příspěvky v *Humoristických listech*). Některých jeho próz (Prach a broky, *Šest mušketýrů*, *Páter Vojtěch*, *Paní Putifarová*) bylo použito jako filmových námětů.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: D. Stříbrský, F. K. Tábořský, Jan Kalina, Jan Kopřiva, J. D. Stříbrský, J. Kopřiva, J. Tábořský, J. K. Tábořský, Juvenal, Stříbrský, Tábořský; J. K., J. K-a. ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy Času (1906–14); Besedy lidu (1904, 1912–13); Budečská zahrada (1885–89); Čas (1910); Čes. rodina; Čes. noviny (1882–83); Čes. jih; Čes. venkov (1895); sb. Devatenácté století slovem i obrazem (b. d., 1904); Humorist. listy; Jarý věk (1883, 1887); Lumír (1882); Máj (1909–12); Malý čtenář (1877–91); sb. Mistr Jan Hus (1903); alm. Na pomezí (1885); Nár. listy (1882); Nár. obzor (1911); Obrana zemědělců (1902–03); Obrazový zpravodaj z bojiště (1904–05); Obrazy života; Paleček; Pokrok (1881); Praha (1872–74); Ruch (1882–87); Stráž pod Vítkovem (1895); Svatvečer (1890–94); Světozor (1883–87); Švanda dudák (1901); sb. Válka rusko-japonská slovem i obrazem (1906); Vilímkův Humoristický kalendář (1908–09); Vyšehrad (1887–1900, s přílohou Svatvečer); Zábavné listy; Zlatá Praha. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Následky lehkovážnosti (P pro ml., 1874, pseud. F. K. Tábořský); Rodina psancova aneb Všude jsou šlechtitní lidé (P pro ml., 1874, pseud. J. K. Tábořský); Odměna poctivosti (P pro ml., 1875, pseud. J. Tábořský); Na bojišti (PP 1883); Všední příběhy (PP 1884); Mlynářův schovanec (P pro ml., b. d., 1891, pseud. J. Kopřiva); Na moři (P pro ml., b. d., 1891, pseud. J. Kopřiva); Osadníci kanadští (P pro ml., b. d., 1891, pseud. J. Kopřiva); Děd a vnuk, Opatovický klášter (PP pro ml., b. d., 1892, pseud. Jan Kopřiva); Školou života (P pro ml., 1895); Pan učitel (P pro ml., 1897); Bludičky (R 1901); Tvrdé hlavy (PP b. d., 1901); Divoké koření (PP 1902); Páter Vojtěch (R b. d., 1902); Vojáci v míru (PP b. d., 1902); Hrdinové malých románů (PP b. d., 1903); Karacson Aladar (P 1903); Maloměstský apoštol (R 1903); V panské službě (R 1903); Pod tíhou práce (R b. d., 1904); Starý hřích (R b. d., 1904); Povídky starého redaktora (b. d., 1905); Z nekrvavé vojny (PP b. d., 1905); Matčino vítězství (R b. d., 1906); Pohádka lesní samoty (P b. d., 1906); Ve službách národa (vzpomínky, b. d., 1906); Cizí krev (R b. d., 1907); Prach a broky (PP b. d., 1907); Mezi víry a skalisky (PP b. d., 1908); Perly v blátě (R b. d.,

1908); Pohádka lesní samoty, Na Dubové (PP b. d., 1908); Sokové (R b. d., 1908); Za rodnou půdu (P pro ml., 1910); Kněz Jan a jiné povídky (1913); Půda otců (PP b. d., 1914); Věrná ženuška (PP 1914); Nový život (PP b. d., 1915); Šest mušketýrů (P b. d., 1915); Právo mládí (R 1918); U božího oka (PP 1919); Za hlasem srdce (PP 1919); – posmrtně: Podzimní květ (R 1924); Babí léto (PP 1931); Pomstěn (PP 1931); Srdce venkova (PP 1931). – *Překlady*: A. F. F. Hoffmann: Chaloupka na pobřeží (1883, i adapt., pseud J. Kopřiva); J. Rogosz: Převrat (1911). – *Ostatní práce*: Od Řipu k Bílé hoře (1890); České dítě patří do české školy (1893); Poslání českému rolnictvu (1895); Slovo včas před novými sněmovními volbami (1895); Polsko v minulosti a přítomnosti (1895–96); Svůj k svému (1897); Vznik, rozvoj a zrušení roboty (1898); část textu t. r. i samost. s tit. Zrušení roboty); Před sčítáním lidu (1900); Boj za všeobecné rovné hlasovací právo (1905); Právo poražených (b. d., 1919). – *Souborná vydání*: Spisy (nakl. J. R. Vilímek, 1901–08, 21 sv.); Sebrané spisy (nakl. J. R. Vilímek, 1924–31, 22 sv.). ■ **REDIGOVAL časopisy**: Vyšehrad (1887–1900, zábav. příl. Svatvečer, 1890–94 samostatný čas., a příl. Hospodářská besídka, od 1896 s tit. Hospodářský a živnostenský rádce), Stráž pod Vítkovem (únor–duben 1895), Obrana zemědělců (říjen 1902–červen 1903), Obrazový zpravodaj z bojiště (1904–05), Humoristické listy (1907); *kalendář*: Vilímkův Humoristický kalendář (1908–09); *almanach*: Na pomezí (1885); *sborníky*: Devatenácté století slovem i obrazem 1–4 (1904), Válka rusko-japonská slovem i obrazem 1–3 (1906). ■

LITERATURA: ● ref. Na bojišti: Em. M. (Miřiovský), Lumír 11, 1882/83; O. M. (Mokrý), Květy 1883, s. 743; F. Dlouhý, Lit. listy 1883 ●; B. Čermák: ref. alm. Na pomezí, NL 8. 1. 1885; J. F. Vrba (F. Dlouhý): ref. Všední příběhy, Lit. listy 1885; Ž.: ref. Divoké koření a Vojáci v míru, Zvon 2, 1901/02; F. V. Vykoukal: ref. Tvrdé hlavy a Bludičky, Osvěta 1902, s. 269; Ž.: ref. Páter Vojtěch, Zvon 4, 1903/04; ● k 50. nar.: S., Máj 3, 1904/05; an., Zlatá Praha 22, 1904/05, s. 237 ●; T. (O. Theer): ref. Cizí krev, Lumír 35, 1906/07, s. 431; -er.: J. K., Lit. rozhledy 1912, s. 129; ● ref. Maloměstský apoštol (další vyd.): F. V. Vykoukal, Osvěta 1913, s. 544; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 30, 1912/13, s. 623 ●; -er. (V. Dresler): ref. Půda otců, Zvon 14, 1913/14; K. V. H. (Havránek): ref. Pod tíhou práce (další vyd.), Zvon 14, 1913/14; F. V. Vykoukal: ref. Šest mušketýrů, Osvěta 1915, s. 542; Kaz. (F. S. Procházka): ref. Nový život, Zvon 15, 1914/15; J. Folprecht: ref. U božího oka a Za hlasem srdce, Čes. revue 12, 1918/19, s. 619 a 670; ● nekrology: an., Cesta 2, 1919/20, s. 950; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 20, 1919/20 ●; F. Sekanina: J. K. a jeho bohatý odkaz literární, Lit. rozhledy 8, 1923/24, s. 129.

et

Josef Klein

* 1. 3. 1910 *Lenešice* u Loun

Básník inspirující se především krajinou a historickým časem severních Čech.

V Lenešicích vychodil obecnou a v Lounech měšťanskou školu, v Žatci absolvoval Státní učitelský ústav (mat. 1929). Jako učitel pak působil na českých menšinových školách v Postoloprtech (do 1931) a Chomutově (do 8. 10. 1938). Po záboru severočeského pohraničí byl učitelem v Pšovce u Mělníka, Přívozech u Vsetat a v Berouně (1941–45). Od 1945 žije v Teplících, kde do 1948 působil jako učitel, 1948–49 jako referent pro vědu a umění na Krajském nár. výboru v Ústí n L. a v následujících letech jako ředitel školy v Teplících; do důchodu odešel 1970.

K. poezie 30. let byla motivicky silně poznamenána dávnou i soudobou historií Lounska a Žatecka; ve sbírkách *Zapomenuto* a *Podobenství* však reagoval i na ožehavé sociální problémy doby a v čase ostrých národnostních rozporů a tušeného fašistického nebezpečí hluboce procítil přítomnost tamní krajiny, hrdého „kraje Lučanů“. Básnickým protestem proti obsazení Žatecka německými okupanty se stala sbírka *Lucko*, vydaná však v okleštěné podobě; doplnit ji i edičně na básnickou trilogii (rukopisy *Hrozny a případ mého přítele*, *Řeka na severozápadě*) znemožnily autorovi nepříznivé dobové podmínky. V rukopisech zůstaly i další básnické sbírky *Evino souhvězdí* (1938) a *Nevěsta bez závoje* (1944), stejně jako próza pro mládež *Cestou od pyramid* (1946). K poezii se K. vrátil až po odchodu do důchodu; i v nové tvorbě se zahlubává do historie, opěvuje slavné tradice severočeského kraje a hledá v nich aktuální význam pro současnost.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Josef Jiřina, Josef Klen (od 1945); J. J. ■ **PŘÍSPĚVKY in**: Almanach tvorby mladých autorů Letopočet 1935 (Žatec 1935); Duchcovský viadukt. Metodický materiál k soutěži v recitaci revoluční poezie (1979); Krajem Lučanů (Žatec 1929–49); sb. 50 let českých škol v Postoloprtech (1934); Revue Teplice (od 1978); Rudé právo; Zpravodaj města Duchcova (od 1981); Žatecký kraj (1929–38). ■ **KNÍŽNĚ**. *Beletrie*: Zlaté rouno (BB 1931); Porta apostolorum (BB 1932); Zapomenuto (BB 1933); Podobenství (BB 1935); Lucko (BB 1940, 1. část proponované trilogie Oharka). – *Ostatní práce*: Chceme jezdit (1944, s L. J. Šimonem). ■

LITERATURA: J. Mrázek in J. K.: Zlaté rouno (1931); -aba-: Mluvíme s mladým básníkem, Směry mladých 10. 3. 1941; an.: Z galerie spisovatelů osvobozeného pohraničí, U nás (Kadaň) 18. 5. 1948; J. C.: Učitel a spisovatel, Směr (Teplice) 1. 4. 1970; A. Lužná: Útržky ze života, Revue Teplice 1978, č. 11; P. Koukal: J. K., Revue Teplice 1985, č. 11 + V boji za svobodu, Průboj 9. 5. 1985.

pk

Lomikar Kleiner

* 3. 7. 1887 *Hradec Králové*

† nezjištěno

Básník a prozaik smyslového a erotického prožitku, poplatný dekadentní stylizaci, autor cestopisných črt, žurnalista.

Vl. jm. Otokar K. – Syn adjunkta krajského soudu v Hradci Král. Z dalších životních okolností K. je známo jen to, že za první svět. války byl na frontě a ve 20. a 30. letech pracoval jako žurnalista na Moravě, v národně demokratickém Moravskoslezském deníku v Ostravě a 1934 v národně socialistickém Moravském večerníku v Olomouci.

K. byl pozdním epigonem impresionistické a dekadentní poezie 90. let. V jeho verších se střetává výraz smyslového a erotického opojení s melancholickými náladami a s touhou po úniku z všední reality (*Moře a oblaka*). Jen zúženým obzorem egotistické senzitivity pronikl občas do K. básní ohlas doby, událostí první světové války a národního osvobození, vesměs však v podobě všeobecných proklamací (*Zlatý oblak*); závěrečná sbírka *Vlna smrti* ještě více zdůraznila subjektivně deziluzivní notu a vyzněla sentimentálně. Pudový život, odvozeně podávaný v extrémních projevech dekadentního erotismu, vyplnil i cyklus K. povídek *Výkřiky vášni*, zatímco mimo toto směřování a osvojenou konvenci zůstala banální próza o dvou studentských kumpánech *Šprýmaři*. Přirozeněji se K. smyslová dispozice projevila v knize črt vytěžených z turistické cesty po Vysokých Tatrách.

ŠIFRA: L. K. ■ PŘÍSPĚVKY in: Cesta (1919, 1930); Květy (1915); Lípa (1918–19); Lumír (od 1915); Moderní revue (1917); Moravskoslez. deník (Ostrava); Mor. večerník (Olomouc, 1934); Pramen (Plzeň, 1923); Samostatnost (1913–14); Topičův sborník (1918–19); Venkov (1925); Zvon (1930–31). ■ KNIŽ-

NĚ. *Beletrie*: Moře a oblaka (BB 1916); Zlatý oblak (BB 1919); Šprýmaři (P 1922); Výkřiky vášni (PP 1924); Za kamzíky k hnězdům orlů (črty, b. d., 1925); Vlna smrti (BB 1931). ■

LITERATURA: ● ref. Moře a oblaka: J. B. (Borecký), Topičův sborník 3, 1915/16; K. Fiala, MR 1916, sv. 30, s. 143; A. N. (Novák), Lumír 1916, s. 476 ●; ● ref. Zlatý oblak: F. Götz, Lípa 2, 1918/19, s. 573; J. Krecar, MR 1918/19, sv. 34, s. 480; Sn. (S. K. Neumann), Kmen 3, 1919/20, s. 13; Š. Jež, Cesta 2, 1919/20, s. 396 ●; x.: ref. Šprýmaři, Zvon 23, 1922/23, s. 83; ● ref. Vlna smrti: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 31, 1930/31, s. 586; G. (F. Götz), NO 13. 8. 1931; jo-he (J. Heyduk), RA 7, 1931/32, s. 32 ●.

et

Flora Kleinschnitzová

* 16. 3. 1891 *Brumov u Uherského Brodu*

† 16. 9. 1946 *Praha*

Literární historička zabývající se starší i novější českou literaturou, slovenskou literaturou 19. století a kulturními styky československo-švédskými. Knihovnice, autorka soupisů týkajících se starší české literatury.

Reálku vystudovala v Uherském Brodě (mat. 1913) a filoz. fakultu v Praze (žačka J. Vlčka, doktorát 1919 prací *Čeští blouznivci 18. a 19. věku v českém moderním románu*). Od 1919 až do konce života působila ve Veřejné (pozdější název Národní a univerzitní) knihovně v oddělení rukopisů a starých tisků. Od 1930 docentka na pražské filoz. fakultě (habilitace: *Andrej Sládkovič a jeho doba*), kde přednášela mj. o české literatuře na knihovnických kursech a 1937–39 o československo-švédských literárních a kulturních vztazích, jichž byla horlivou propagátorkou (Švédsko také několikrát navštívila). Podílela se na Knihopisu českých a slovenských tisků od doby nejstarší do konce 18. století (red. Z. Tobolka), spoluredigovala literární část Masarykova slovníku naučného. Byla členkou Masarykova lidovýchovného ústavu, knihovnických a knihopisných společností, Ústavu skandinávského a nizozemského v Praze, po druhé svět. válce místopředsdkyní Severské společnosti. O propagaci knihy se zasloužila autorstvím scénářů několika výstav v Praze (1926 iluminované rukopisy; 1931 slovenská kniha, s P. Bujnákem; 1936 švédsko-československé kulturní styky) a 1937 ve Stockholmu (Česká kultura v knize).

Svůj literárněhistorický zájem dělila K. mezi českou a slovenskou literaturu. České literární historii a knihovědě přispěla vedle edice humanistických tisků (*Vox saeculi*), soupisů rukopisů, edic korespondence a pojednání o bohemikách 16. století ve švédských knihovnách i několika dílčími, zpravidla materiálovými studii o spisovatelích 19. století (J. Dobrovský, A. Jirásek, S. K. Macháček, J. Neruda, T. Nováková, K. Světlá). Na Slovensku věnovala hlavní pozornost Štúrově básnické družině a romantismu, z jehož ideových snah a citových poloh se pokusila vyložit jazykovou odluku. Zajímala se o vztahy K. S. Amerlinga ke Slovensku a zvláště k S. B. Hroboňovi, vydala a okomentovala Hroboňovu korespondenci s B. Rajsskou i dopisy dalších štúrovců. Problémy romantismu usilovala osvětlit jak novým materiálem, tak vlastní koncepcí založenou na biografii osobnosti a studii její tvorby. To platí především o A. Sládkovičovi, jemuž věnovala několik studií a jehož život a dílo do 1850 vypsala v knižní monografii představující její nejvýznamnější literárněhistorickou práci.

ŠIFRA: F. K. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: sb. Alois Jirásek (1921, *Prameny Temna*); Bratislava (1931–32); Brázda (1928); ČNM (1924–34); Časopis čs. knihovníků (1924–28); Časopis pro moderní filologii (1915–17); Čes. věda (1915–18); sb. Česká žena v dějinách národa (1940); sb. Československé studentky let 1890–1930 (1930); Elán (1935); sb. Kapitoly knihovnědné a knihovnické Janu Emlemerovi k šedesátce (1938); Letopis Matice slovenskej (1921); Lid. noviny (1936); Listy filologické (1916–23); Lumír (1924); Magazin Družstevní práce (1934); Nár. listy (1931–38); Nár. práce (1939, Hus ve Švédsku); Naše věda (1919); Nordisk Tidskrift för Bok-och Biblioteksväsen (Uppsala, 1931–34; 1931 Seltene Bohemica d. 16. Jahrhundert in schwedischen Bibliotheken); Památník Josefa Emlemera (1936, dopisy J. Emlemera s Kateřinou E.-Dlabačovou); sb. Pavlovi Bujnákovci citelia, priatelia, žiaci (Bratislava, 1933); Prager Presse (1937); Prager Rundschau (1935); Průdy (Ružomberok, 1933); Sborník Matice slovenskej (Martin, 1922–30; 1924 koresp. J. M. Hurbana D. Slobodovi); Sborník prací J. Máchalovi k 70. narozeninám (1925, Sládkovičova Marína v československém písemnictví); Sborník pro exlibris a jinou užítkovou grafiku (1926); Sborník statí na počest Alberta Pražáka k 30. výročí jeho literární činnosti (Bratislava 1931); Slavische Rundschau (1930–35); Slavistische Schulblätter (1930); Slovenská knihověda (1931–38); Slovanský sborník dr. F. Pastrnkovi (1923); Slovenské pohľady (Martin, 1922–30; 1930 K. S. Amerling a Slovensko, S. B. Hroboň a K. S. Amerling); Svato-

václavský sborník (1939, Rukopisy svatováclavské v Národní a univerzitní knihovně); Světozor (1931); Topičův sborník (1921); sb. Tvůrčové dějiny (1936); sb. Z dějin české literatury (1920, Sládkovič a Hvězdoslavova lyrika); Zemědělská jednota (1938); Ženská národní rada (1935); Ženský svět (1924–34); Živena (Martin, 1922, 1932). ■ **KNÍŽNĚ**. *Práce o literatuře*: Andrej Sládkovič a jeho doba (1928); Tjecko-slovenská andliga kulturliv genom tiderna (1937); – posmrtně: Z naší romantiky (Bratislava 1958). – *Překlad*: P. Molin: Kouzlo severu (1928). ■ **REDIGOVANÁ**: Kapitoly knihovědné a knihovnické Janu Emlemerovi k šedesátce (1938, s J. Bečkou, J. Thonem). ■ **USPOŘÁDALA A VYDALA**: *Vox saeculi*. Nové příspěvky k poezii českého humanismu (1931); Rukopisná díla latinských a českých autorů (1931); Slovenská kniha (katalog výstavy, 1931, s P. Bujnákem). ■

BIBLIOGRAFIE: A. Císařová-Kolářová: Soupis prací dr. F. K., Knihovna 1947. ■ **LITERATURA**: Redakce (F. S. Procházka): V druhém čísle Zvonu... (polemika k studii *Prameny Temna*), Zvon 22, 1921/22, s. 56; Kb. (J. Kabelík): ref. koresp. J. M. Hurbana D. Slobodovi, ČMM 1924, s. 418; ne (A. Novák): T. Nováková a Elena Šoltéžová, LidN 20. 2. 1925; ● ref. Andrej Sládkovič a jeho doba: A. Pražák, Slavia 7, 1927/28, s. 972; A. Císařová, Ženský svět 1928, s. 337; J. Mk. (Menšík), ČČM 1929, s. 141; A. Garaj, Slovenské pohľady 1929, s. 513; J. H. (Hamaliar), Naše doba 37, 1929/30, s. 123; A. Gregor, Naše věda 1930, s. 161 ●; A. Kolářová-Císařová: Třetí docentka UK, Ženský svět 1929, s. 177; -a- (V. Závada): O český slovník biografický, RA 7, 1931/32, s. 174; ● ref. o K. přednášce Slovenské literátky: Jdv. (J. Dvořák), Čin 3, 1931/32, s. 687; ja. (J. Závada), RA 7, 1931/32, s. 206; -äg- (J. Träger), PL 1. 3. 1932 ●; G. Pallas: Švédská publikace o české kultuře, LidN 17. 8. 1937; ● nekrology: A. Gregor, Naše věda 1946, s. 223; an., NO 19. 9. 1946; an., Práce 19. 9. 1946; jr, Rovnost 20. 9. 1946; kd (E. Konrád), Svob. noviny 24. 9. 1946; A. Císařová-Kolářová, Knihovna 1947, s. 1; Z. Rampák, Literárno-historický sborník 1947; R., Slovenská národná knižnica 1947, s. 19 ●; C. Kraus in F. K.: Z naší romantiky (1958); ● ref. Z naší romantiky: L. Patera, ČLit 1958; (oč) (O. Čepan), SLit 1958; (ig), Lud 12. 7. 1958; E. Murgaš, Kultúrny život 1958, č. 42; m. ch., Nová literatúra 1958, č. 12 ●.

vf

Václav Klejch

* 23. 9. 1682 *Lažany* (Morašovice-L.) u Lito-myšle

† 11. 8. 1737 *Necpaly* u Martina

Vydavatel a šířitel reformační literatury, autor duchovních písní.

Psán též Kleych, Gleych, podle rodiště zván i Lažanský. – Původně hospodář na otcovském statku. Jako tajný vyznavač bratrské víry unikl 1705 před pronásledováním s rodinou do Žitavy, kde se zprvu živil zahradnictvím. Za nepříznivých existenčních podmínek si vlastní píli rozšířil jazykové vzdělání (němčina, latina) a 1708 začal vydávat české náboženské knihy, určené zejména pro tajné evangelíky ve vlasti. Literárním rádcem mu přitom byl žitavský gymnaziální profesor Kristián Pešek. Knihy, které vydával většinou v charakteristické podobě tzv. špalíčků, sám i za pomoci souvěrců tajně šířil hlavně po severovýchodních Čechách i po věroučně tolerantnějších Horních Uhrách (dnešním Slovensku), kde byl v blízkých stycích s evangelickými duchovními (S. Michaelides, D. Krman aj.) a kde také na jedné z cest zemřel.

K. nákladem vycházely – někdy s jeho předmluvami – starší české náboženské a mravoučné knížky, překlady z němčiny a zejména duchovní písně. *Evangelický kancionál* patří k nejvýznamnějším dobovým sbírkám české duchovní písně; obsahuje starší českou produkci, překlady německých písní i K. vlastní skladby a překlady. Počinaje prvním vydáním (1717) byl opatřen předmluvou D. Krmana, zabývající se vývojem evropské duchovní písně a prozodickou problematikou. Od druhého vydání (1722) je připojena druhá předmluva, tzv. *Historia o vydání kancionálů v národu českém*, v níž K. podal podrobný soupis českých evangelických zpěvníků. Obeznamenost se starší tradicí duchovního zpěvu prokázal K. také *Rejstříkem starých písní bratrských*, známým jen z pozdějšího přetisku. Vlastními písněmi mravoučného zaměření, sledujícími příklad předbělohorského duchovního zpěvu, provázel K. i vydání cizích spisů. Jeho vydavatelská činnost a vlastní autorský přínos, jakkoli skromný, působily jako ideologická podpora protestantismu, přežívajícího v Čechách tajně pod tlakem protireformace a udržujícího aspoň v náznaku povědomí o kulturní minulosti národa.

VYDAL (vesměs v zahraničí, většinou asi v Žitavě): K. Motěšický: Ruční knížka (1708); Hůl pocestného (1708); K. Langhans: Křesťanských dítek ruční a domovní postila (1712, přel. K. Pešek); Starých lidí koruna pobožnosti... (1712); Evangelia, taktéž i epistolý (1713); Písně anebo zpěvové duchovní (1715); Slabikář latinský a český (1716); Evangelický kancionál... (1717, od 2. vyd. 1722 rozšíř. o Historii o vydání kancionálů...); J. Blazius starší: Učení křesťanského

zdravé jádro (1717); Konfesí aneb Vyznání víry svatě křesťanské (1720); Korunka aneb Vínek panenský (1720); J. Blazius: Pobožného zpívání libé jádro (1720); Nový zákon (1720); Vroucí a nábožné modlitby pro osobu ženského pohlaví (1720); Obnovení smlouvy křtu svatého (1723); H. Phaeton Žalanský: Knižka o ctnosti anjelské (1724); Český slabikář (1724); Katechismus doktora Martina Luthera, kterýž slove menší (1727); Duchovních modliteb poklad... (1732); Vroucné a nábožné modlitby každému věrnému křesťanu (1732); D. Martini Lutheri Catechismus minor Bohemice et Latine (1737). ■ EDICE: Rejstřík starých písní bratrských s přidanými jmény skladatelů... (1765, ed. J. Urban); V. Klejcha zpráva o vynálezu knihtisku z roku 1734 (1932, ed. A. Dolenský). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Kouba: Tisky V. K., Miscellanea musicologica 13, 1960. ■ LITERATURA: G. O. Otto in: Lexicon der oberlausitzer Schriftsteller und Künstler 2 (Zhořelec 1803); G. K. Morávek in: Geschichte der böhmisch-evangelischen Exulanten-gemeinde in Zittau (Žitava 1847); K. A. Pescheck in: Die böhmischen Exulanten in Sachsen (Lipsko 1857); F. A. Slavík: Z doby před naším vzkříšením, Osvěta 1874; J. Jireček in Rukověť I (1875) + in Hymnologia Bohemica... (1878); G. A. Skalský in Dějiny české emigrace v 18. století (1911); J. Mocko in História posvätnéj piesne slovenskej a história kancionálu 2 (Liptovský Mikuláš 1912); J. Volf: Účast J. T. Elsnera při vydání K. Rejstříku 1765, ČČM 1922, s. 286; A. Cisařová-Kolářová: Nebeský Těšin, Kostnické jiskry 1939; J. Páta: V. K. Lažanský, Reformační sb. 8, 1941; J. B. Čapek: Písně V. K., Čes. časopis filologický, 1943 → Záření ducha a slova (1948); M. Brondíč: V. K. a jím vydané české tisky žitavské (1947) + V. K., sb. Žitavsko v českých dějinách (1948); J. Kouba: V. K. a jeho Historia o vydání kancionálů v národu českém, Miscellanea musicologica 13, 1960.

jk

Františka Klejslová-Krákorová

* 14. 1. 1860 Hranice

† 9. 6. 1900 Žižkov (Praha-Ž.)

Básnířka a prozaička, výrazný typ autora-samouka.

Podepisovala se F. Klejslová (Klejslova) nebo F. Krákorová. – Školu navštěvovala jen krátce, živila se šitím. Po provdání přesídlila do Prahy.

V duchu folklórní poezie psala K. milostnou a přírodní lyriku písňového rázu; významnější jsou její prózy otiskované časopisecky od 1896 v Lumíru a v Besedách lidu. Jsou to drobné, vážné i humorné obrázky z Valašska, vyznačující

cí se na samouka překvapivě vytríbeným jazykem a citlivou povahokresbou. Silná lyričnost a prvky lidové mystiky (osudovost, odplata za vypínavost a pohrdání chudobou) jim dodávají osobitě poetické kouzlo a takřka pohádkový nádech.

PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1900); Květy (1889); Lumír (1891–98); Včelka (1888); Vesna (1888–89). ■

LITERATURA: R. Jesenská: F. K.-K., Květy 1900, s. 403.

zp

František Klement

* 9. 10. 1851 *Praha*

† 17. 1. 1933 *Innsbruck* (Rakousko)

Autor cestopisů z oblasti Malé a Střední Asie, severní Afriky a jihovýchodní Evropy, povídkář těžící z antických látek.

Syn zedníka. Po středoškolských studiích a kratší obchodní praxi vstoupil do služeb arcivévody Ludvíka Salvatora (tajemník soukromé pokladny, později inspektor), s nímž hojně cestoval po Evropě (zvl. Španělsko, Francie, Itálie, Řecko), Malé a Střední Asii (Turecko, Palestina, Sýrie) a severní Africe. Od 1876 žil v Praze, věnoval se publicistické a literární činnosti a zabýval se studiem starého umění a starožitností. Přátelsky se stýkal se S. Čechem a S. Hellerem. 1892 uskutečnil další cestu do Palestiny, Sýrie a Persie. 1895 se organizačně podílel na přípravě Národopisné výstavy (oddíl starožitností). 1898 se z rodinných důvodů přestěhoval do Innsbrucku, kde žil až do smrti.

Jako cestopisný spisovatel vycházel K. vstříc rostoucímu zájmu o země Orientu; svými pracemi, jež vcelku zůstaly nedotčeny literárním exotismem sklonku 19. století, se prezentoval především jako vímavý pozorovatel. Nejprve časopisecky, později v bohatě vypravených knižních publikacích seznamoval se životem „svaté země“ (*Palestina*) a dalších oblastí – Turecka, Persie, Káhiry a okolí, Sahary s oázou Jupitera Ammona, Tripolisu a Zajordání (*Z ovzduší harémů a pouští*); tyto cestopisy, oscilující mezi žánrem impresivní črty a dokumentární reportáže, poutaly živými postřehy očitého svědka a přinášely i hojně geografické a kulturně historické informace. V časopisech publikoval K.

další cestopisné práce (Itálie, Středomoří), psal črty o své zálibě alpinismu a řadu fejetonů věnoval starožitnostem (Květy 1891–93). Vztah k starobylým kulturám byl podkladem pro beletrizovaná vyprávění ze života starověkého Říma (*Messalina, Dva obrazy ze života starořímského*), v nichž se K. věrně přidržel antických pramenů (Suetonius, Tacitus).

PSEUDONYM: Quido Mansvet. ■ PŘÍSPĚVKY in: Květy (1879–1907); Lumír (1873–75); Nár. listy (od 1871); Politik (1883); Zlatá Praha (1908–09). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Z Jaffy do Jeruzaléma (cestopis, 1894; výňatek z připravované kn. Palestina); Palestina (cestopis, 1895); Messalina (P 1903); Dva obrazy ze života starořímského (PP 1905); Z ovzduší harémů a pouští (cestopis, 1909). – *Ostatní práce*: Novodobé průmyslové muzeum a jeho odborné zařízení (1885). ■

LITERATURA: J. V. Prášek: ref. Palestina, ČČM 1895, s. 143; ● ref. Messalina: S. (F. Sekanina), Máj 1, 1902/03, s. 726; M. Marten, MR 1902/03, sv. 14, s. 559; K. Z. K. (Klíma), LidN 24. 7. 1903; E. Sokol (K. Elgart S.), Rozhledy 13, 1903/04, s. 207 ●; ● ref. Dva obrazy ze života starořímského: Ds. (J. D. Konrád), Máj 3, 1904/05, s. 828; S. (F. Sekanina), Zvon 6, 1905/06, s. 30 ●; ● ref. Z ovzduší harémů a pouští: S. (F. Sekanina), Zvon 9, 1908/09, s. 670; -il, LidN 14. 5. 1909 ●.

et

Václav Klement Žebrácký

* asi 1589 *Žebrák*

† kolem 1636 *Anglie*

Humanistický básník a publicista.

Psán též Clemens, Klemens, Klementův; podle rodiště Žebrácký, Zebracenus, Ziebracenus; od 1630 užíval šlechtického titulu a Lybeo Monte (z Libé Hory), který mu odkázal humanistický literát a exulant Jan Černovický. – Po studiu na pražské univerzitě se K. stal 1612 bakalářem a 1614 mistrem. 1607 byl vychovatelem Jiřího Jaroslava Stoše z Kounic, 1611–12 učil na škole v Příbrami, od jara 1612 byl rektorem pražské školy u Sv. Vojtěcha Většího a 1613 u Sv. Václava na Zderaze, 1614–16 spravoval školu v Klattovech, 1617–19 v Praze u Sv. Havla, 1620 byl rektorem školy u Sv. Jindřicha. Zároveň byl preceptorem v šlechtických rodinách, 1616 u Smiřických, 1617–18 u pánů z Michalovic. Jako vášnivý straník Fridricha Falckého odešel 1621 do exilu, pobýval postupně v Lipsku, Řez-

ně, Norimberku, patrně též v Erfurtu a Výmaru, 1626 ve Vratislavi, v červnu 1627 u Gdaňska ve vojenském táboře Gustava Adolfa, pak pod Oxenstjernovou ochranou v Elbingu, koncem 1629 v Gdaňsku. V létě 1631 přesídlil do Leydenu, kde byl 8. 9. zapsán na univerzitě. Od 1634 plánoval cestu do Anglie, kam se dostal nejpозději 1636; brzy tam však zemřel.

V příležitostných dedikačních a oslavných skladbách, většinou latinských, vystupoval K. jako bojovný odpůrce katolické protireformace a jezuitského řádu. Jeho básnická tvorba z let stavovského povstání, psaná někdy v paralelním znění českém a latinském (např. *Tužebné a žalobolostné naříkání... – Funestis agitata fatis Bohemia...*), se stala příznačným literárním výrazem českého stavovského patriotismu a jeho nadějí, vkládaných do krále Fridricha Falckého. Skladby jsou nářkem nad stavem zpusťoseného království, obhajobou povstání a invektivou proti tyranii habsburských panovníků. V bohaté latinské produkci z let strávených v exilu (a tištěné v zahraničí bez udání místa) se mísí K. politické názorové východisko s marným úsilím získat literární tvorbou (stále konvenčnější povahy) pevnější existenční zajištění. – Spis Kratičké sepsání (Knihopis č. 3 968), připisovaný K., je dílem Václava Klementa z Hradiště.

KNIŽNĚ: *Dialexis nigromantarum dearum honorii... Hannibalis baroni a Valdsstein...* (1607, výt. nezjišť.); *Homo redivivus per Theantropum Iesum Christum...* (1608); *Scholae ocium, ut minus ocium, ita maxime necessarium...* (1613); *Libellus supplex ad invectiss. ac gloriosiss. monarcham... Iesum Christum... missus ab ecclesia...* (1614); *Lugubris lessus amplissimae et vetustissimae urbis Glattoviae, misere ignibus ardentis...* (1615); *Planctus Glattoviae nad ohněm 1615 (asi 1615); Magistratus et legum succus pro magisterii rostris propugnatus in Academia Pragensi 17. April. anno 1614...* M. Nicolao Troilo Hagiochorano... (1616); *Antiqua Praga... suis mellitis patribus, tutoribus, rectoribus, nutriciis, ephoris ac filiis in coronam... senatus 24. Octobris anno hoc 1616... electis...* (1616); *Idea unionis harmonicae seu duarum nobiliss. encyclopaediae gemmarum, musicae et poeticae, brevis adumbratio...* (1617); *Soterion in... natali... Bohuslai a Michalovic...* (1617); *Academia Pragensis novo ephoro suo Ioanni Iessenio a Iessen (1617); Annus mira ubertate Dei coronatus, to jest Koruna roku pomínulého z žalmu sv. Davida 65. (1617); Vox in Rama audita sive Rachel plorans filios suos per... Herodis satellites misere trucidatos...* (1618); *Smirzicias sive genealogica series in linea descendentium... familiae... Smirzicorum de Smirzicz...* (1619); *Tužebné a žalobolostné*

naříkání slavného starožitného a nejkřesťanstějšího Království českého nad soužením od nepřítele a jinými bídami svými... (1619); *Funestis agitata fatis Bohemia Friderico novo patriae patri...* (1619); *Genius pacis pro anno 1620...* (1619); *Ad illustrem... Venceslaum Vilhelmum lib. baronem a Rupa...* (1619); *Erotopaegnum felicitis et optati hymenaei...* Simeoni Marconidae Zebraceno... nec non... virginii Annae, ... Adalberti Had a Proseceze... filiae... (1620); *Viola, amoeniss. veris inter herbas primula nuncia...* Christo patienti compatiens... poetice adumbrata... (1620); *Threnus Bohemiae, to jest Tužebné a žalobolostné naříkání... starožitného Království českého (1620); Rosa, veris adultioris filia...* poetice adumbrata, ... (Lipsko 1621); *Anagrammata et epigrammata encomiastica aliquot in Vratislaviam... scripta (Vratislav 1626); Rosa, veris amoeniss. filia...* poetica inventione... adumbrata (asi Vratislav 1626); *Elegia supplex ad viros admodum reverendos... conventus Bregae...* (asi Vratislav 1626); *Libellus supplex ad... Gustavum Adolphum...* (b. m. 1627); *Soteria ad aram divae Salutis nuncupata pro sanitate et incolumitate Sacrae Regiae Maiestatis Svec...* (b. m. 1628); *Iohanni Nicodemo...* Axellii Oxenstirni... secretario..., anniversario die... gratulabatur (b. m. 1629); *Iohanni Wrangelio ab Elswert...* carmine heroico parentabat Venceslaus Clemens Bohemus... (Elbing 1629); *Fama posthuma... Francisci-Bernhardi comitis a Thurn et Valvassina...* (Elbing 1629); *Gustavo Oxenstirnio... hoc monumentum...* ad futuram posteritatem erexit et consecravat Venceslaus Clemens (b. m. 1629); *Famae posthumae monumentum Iohanni Iungschultz, patrono de se bene merito...* (Elbing 1630); *Genethlion...* Axellii Oxenstirni... (b. m. 1630); *Gedanum sive Dantiscum, urbs illustris et regia...* (asi Gdaňsk 1630); *Francofurtum, urbs electoralis Brandenburgica... auspiciis...* Gustavi Adolphi... manu armata... anno hoc 1631 occupata... (asi Leyden 1631); *Gustavidos... libri IX...* (Leyden 1632); *Miscellaneorum et adoptivorum libri quattuor (Leyden 1632); Mosa triumphatus... virtute...* Frederici Henrici, Arausionensium principis... (Leyden 1632); *Excessus Augusti ad deos libri III sive heroi Manes...* Gustavi Magni... (asi Leyden 1633); *Garteriados sive aureae periscellidis libri duo...* (Leyden 1634); *Thalassio Skyttianus nuptiis...* Iacobi Skytte... et... Annae Bielkenstierna... (Stockholm 1635); *Trinobantiados Augustae sive Londini libri VI...* (asi Londýn 1636); *Viola, veris amoeniss. nuncia, ad seriam meditationem passionis et resurrectionis...* Iesu Christi piam invitans mentem... (b. m. 1636); též drobné příspěvky v knihách jiných autorů. ■

BIBLIOGRAFIE: *Knihopis č. 3 966–3 967; Rukověť human. básnictví I (1966, pod Clemens).* ■ LITERATURA: V. Flajšhans: ref. Rukověť k písemnictví humanistickému..., ČČM 1919, s. 188; B. Ryba: *Humanista Clemens Ž. za hranicemi*, LF 1929 + in *Drobné zprávy*, LF 1932, s. 434; J. B. Čapek: *Objev*

Klement Žebrácký

významné práce českého humanisty, Slovesná věda 5, 1952 + V. K. Ž. a jeho poezie politická, AUC Praha, Philologica 2, 1955; D. Martínková: K ohlasu předbělohorských událostí v dílech našich humanistů, LF 1961; in Rukověť human. básnictví 1 (1966, pod Clemens); H. Kronusová: Po stopách básníka, Svob. slovo 3. 9. 1974; J. B. Čapek: Po stopách básníka, Svob. slovo 15. 10. 1974.

jk

Hana Klenková

* 8. 6. 1905 Čakovice (Praha-Č.)

† 8. 11. 1992 Praha

Autorka próz pro dospělé i mládež, inspirující se tematicky především svým vychovatelským povoláním, publicistka, překladatelka z angličtiny.

Dívčím jm. Benešová, pod nímž (a pod jm. Klenková-Benešová) též publikovala. – Jejím otcem byl politik, spisovatel a pedagog Vojta Beneš. K. prožila dětství v Brandýse n. L., 1914 odjela s rodiči do USA, kde se otec podílel na organizování protirakouského emigrantského odboje. 1919 se vrátila do vlasti a 1925 maturovala na gymnáziu v Praze. Studium na právnické fakultě UK po roce přerušila a vykonala učitelské zkoušky v Časlavi. Podnikla cestu do Rakouska, Švýcarska a opět do USA, kde 1927–28 studovala sociologii a psychologii na Vassar College v Poughkeepsie u New Yorku a krátce pracovala ve výchovném ústavu pro dívky Sleighton Farm v Pensylvánii. Po návratu učila rok v Praze a 1929 se provdala za učitele L. Klenku, který se 1932 stal ředitelem dětského výchovného ústavu v Načeradci u Vlašimi. Zde působila 1939–64 jako vychovatelka; poté odešla na odpočinek do obce Lesáky pod Bláníkem a od 1967 žije v Praze. – 1941 kryla svým jménem publikaci svého otce Rok na vsi (kniha se však mohla prodávat až 1945).

Počínaje dívkou, která odjede s rodiči do Ameriky (*Vendulka tanečnice*), přes titulní postavu románu *Regina Lorencová*, situovaného do 20. a 30. let, až po stárnoucí ženu v jedné z povídek souboru *Buď moudrá, má bolesti*, představují hrdinky próz H. K. stejný typ: sebevědomou okouzlující osobnost, která převyšuje své okolí nadáním i dravou energií. Nejúspěšnější autorčiny prózy, těžící z její práce ve výchovných ústavech, jsou založeny na přesvědčení o rozhodujícím vlivu prostředí na utváření

charakteru. Po povídkové prvotině sem patří román *Slunečná farma*, příběh irské dívky, z níž velkoměstská spodina v New Yorku udělá zlodějku a teprve pobyt ve výchovném ústavu, vedeném moderními metodami, pomůže odhalit její zdravé jádro. Osobních zkušeností z prostředí koleje pro dívky vyšších společenských vrstev i z chudých předměstských čtvrtí využila K. ke kritice sociálních rozporů. Obdobně vyzvedá účinnost laskavé, nenásilné výchovné metody román *Darebák*, který (zvl. v přeprac. verzi) také přerůstá v kritiku sociální nespravedlnosti, tentokrát první republiky. K. navázala na tradici staršího realistického románu detailním vylíčením prostředí, psychologizujícím rozbořením a pestrout fabulací.

PŘÍSPĚVKY in: Klas (od 1925); Nár. osvobození (od 1937, FF o výchově); Nár. práce (od 1939); Naše zprávy (od 1939); Panoráma (od 1929; 1939 o románu *Slunečná farma*); Péče o mládež; Pod Bláníkem (Benešová); Právo lidu. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Dům tiché pohody (PP 1938, pod jm. Hana Klenková-Benešová); *Slunečná farma* (R 1939, přeprac. vyd. 1972); *Vendulka tanečnice* (P pro ml., 1941); *Náš prezident* (P pro ml., 1947); *Regina Lorencová* (R 1947); *Darebák* (R pro ml., 1948, přeprac. vyd. 1962); *Buď moudrá, má bolesti* (PP 1978). – *Překlad*: E. R. Gregor: *Rychlonohý lišák* (1929, pod jm. Hana Klenková-Benešová). – *Ostatní práce*: Českým a slovenským ženám (rozhl. projev, 1946). ■

LITERATURA: K. J. (Juda): ref. Dům tiché pohody, Střední škola 1939, s. 168; ● ref. *Slunečná farma*: vz., Zvon 39, 1938/39, s. 671; V. Lišková, LidN 12. 6. 1939; vbk. (V. Běhounek), Nár. práce 28. 5. 1939; de (J. Strnadel), Večerník Nár. práce 6. 10. 1939; -ühl- (B. Mühlstein), Naše zprávy 1, 1938/39, č. 34; K. Sezima, Lumír 66, 1939/40, s. 92; J. Šnobl, Panoráma 1939, s. 53 ●; ● ref. *Regina Lorencová*: V. Tichý, Kult. politika 2, 1946/47, č. 39; K. Růžicka, KM 1948; Jo-Za (J. Zahradníček), Akord 14, 1947/48, s. 160 ●; ● ref. *Darebák*: J. Mourková, Plamen 1962, č. 7; D. Šafaříková, Práce 15. 4. 1962 ●; (vln) (V. Novotný): ref. *Buď moudrá, má bolesti*, Zeměd. noviny 3. 3. 1979.

ab

Jan Klepetář

* 16. 11. 1902 Karlín (Praha-K.)

† 10. 8. 1978 Praha

Básník, publicista, kritik a překladatel zejména z francouzštiny, angličtiny, němčiny, španělštiny a polštiny.

1937 přijal občanské jméno Jan Karsten. – Pocházel ze zámožné rodiny železničního rady, matku ztratil již v dětství. Obecnou školu navštěvoval 1908–12 v Karlíně, pak studoval s vynikajícím prospěchem reálku v Lounech (mat. 1919; přátelství s K. Bieblem, K. Konrádem aj.) a aktivně se zúčastňoval studentského kulturního a společenského života. Doplnovací maturitu z latiny a filozofické propedeutiky složil 1920 v Praze na smíchovském reál. gymnáziu, od 1919 studoval jako mimořádný, od 1920 jako řádný posluchač lékařské fakulty UK (abs. 1925, doktorát v červnu 1927). 1922–23 byl zapsán též na právnické fakultě. Na začátku 20. let působil ve studentských tiskových podnicích (Ruch, Studentská revue) a pohyboval se v kruzích mladých studentských spisovatelů (V. Běhounek, K. Biebl, V. Nezval, F. Zavřel, S. Machov aj.). V polovině 20. let plánoval vydávání bulvárního večerníku Dnes večer a knihy O moderním českém projevu scénickém. 1923–25 působil v redakci revue Apollón, v sezóně 1924/25 byl dramaturgem divadla Komedie. Stýkal se s předními osobnostmi uměleckého a veřejného života (K. H. Hilar, J. Jenčík, F. Peroutka, F. Pujman aj.), lákala jej však také atmosféra bulvárních divadel a polosvěta. Několikrát navštívil Paříž, podnikl cesty do Alžíru, Maďarska, Německa a Rakouska. V srpnu 1927 byl zatčen pro podezření z účasti na vraždě M. Vörösmartyové (spolu s M. Sikorskim a J. Michalkem) a 1928 byl v soudním přelíčení porotou uznán vinným a odsouzen na doživotí. Ke spoluúčasti na vraždě se nikdy nedoznal, ale nepodařilo se mu předložit uspokojivé alibi. Rozhodnutím Nejvyššího soudu v Brně 1929 mu byl trest snižen na 15 let káznice (Leopoldov). Procesu byla věnována velká pozornost v tisku. Spojení K. s Peroutkovou Přítomností a levě orientovanou publicistikou poskytlo novinám J. Stříbrného a jinému pravicovému tisku příležitost ke štvavým a pokrokové intelektuály a vyvolalo kampaň proti levici. K revizi procesu, o níž K. několikrát žádal, došlo až 1950, kdy již žil v zahraničí, takže soudní jednání bylo zastaveno. V červenci 1937 byl po odpýkání dvou třetin trestu podmínečně propuštěn, trest mu pak byl zahrazen rozhodnutím prezidenta republiky v září 1948. 1937–38 pracoval jako úředník v advokátní kanceláři a zároveň působil v Prager Presse, po jejím zrušení 1938 v Prager Tagblattu, 1939–42 v nakl. Melantrich (zprvu lektor, později vedoucí propagace); hoj-

ně publikoval v melantrišském tisku. 1944–46 spolupracoval s nakladatelem R. Todtem jako literární a umělecký poradce, 1946–47 byl vedoucím propagace nakl. družstva Máj. 1945–46 pokračoval ve studiu práv s úmyslem věnovat se soudnímu lékařství, další studium mu však nebylo povoleno. Na podzim 1949 získal vystěhovalecký pas. Žil zprvu ve Švédsku a NSR jako úředník a publicista, od konce 50. let v USA, kde 1964 dostal státní občanství (pracoval ve zdravotnictví v Pittsburgu jako psychiatr a soudní znalec). Několikrát navštívil Československo a od 1974 žil jako americký občan trvale v Praze. 1977 na zpáteční cestě z prázdninového pobytu v USA byl zatčen v Kanadě (finanční podvod) a v špatném zdravotním stavu převezen do Prahy, kde po necelém roce zemřel. – Osud J. K. se stal námětem klíčového románu O. Černocha Alibi (1960).

Pro K. mnohostranný talent byla charakteristická rychlá orientace, přizpůsobivost a lehkost ve vyjadřování. Svým básnickým debutem *Bílý okamžik* se zařadil k nastupující poválečné generaci: vyznání z vitalistického opojení životem spojuje s dětskou hravostí, smysl pro všední realitu se sociálním vědomím. Básně vyslovující okouzlení nad čistotou světa, tichem, pokorou a milostným citem se střídají s dekadentními tóny, snaha po prostém, úsporném verši je rušena sklonem k rétoričnosti. Pochopení pro dobové tendence vyznačuje i jeho scénický pokus, „sociální utopii“ *Zlato*, která byla 1925 oceněna v soutěži pražského Proletkultu. Hra zobrazuje v podobě snu střetnutí dvou protikladných myšlenkových a společenských světů; nejedním motivem a postavami pojatými jako symbolizující typy (Obchodník, Básník, Radikál, Evolucionista) se stýká s tehdejšími kolektivními dramatem. Všestranná kulturní aktivita a pohotovost byly též hlavním předpokladem K. publicistiky a kritiky. Od středoškolských let psal stati o studentské problematice a referáty o divadelních představeních, ze své medicínské praxe vytěžil sociologická studia o životě prostitutek (čas. Přítomnost). Největší pozornost věnoval divadlu (přeložil z němčiny, angličtiny, polštiny a francouzštiny několik soudobých her) jak v pohotových kritikách divadelních inscenací, tak v řadě portrétů herců a jiných divadelních osobností (V. Burian, Frigo, K. H. Hilar, X. Longenová, F. Roland aj.). Sledoval i zahraniční scény, film, balet, bulvární divadla, kabarety apod. Jeho provokující soudy vyvolávaly

polemiky a K. byl obviňován, že záměrně volí témata s příchutí laciné senzacnosti. V souvislosti se soudním procesem přerostly tyto výtky v zobecňující charakteristiku „klepetářovského typu“ v literatuře vůbec, tj. typu literárního kariéristy, jemuž je umění pouze prostředkem k dosažení pozic v kulturním světě. S termínem „klepetářovská generace“ (umělecká generace nastupující po první svět. válce), který razil 1931 v rozsáhlé stati F. Kocourek, polemizoval J. Hora. – Neotištěny zůstaly K. práce o dějinách českého dramatu, o dějinách balady a o severské kultuře a řada překladů (např. Calderónovo drama *Nade všemi kouzly láska*, Saint-Exupéryho *Země mužů*).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: dr. Gabriel Kufner, Jan Ještědský (v zahraničí), Jaromír Novák, Spectator; dr. J. K., -jk-, -jk-, JK, J. K., -jkř., k., K., K., kn, K. Ř. ■ PŘÍSPĚVKY in: Ahoj (1938); Almanach lounského studentstva (1921); Anthologie (Brusel); Apollón (1923–25); A–Zet (1938–42; 1939 seriál *Divy vesmíru*, an., 1940 seriál *Zázrační lékaři*, jací jsou doopravdy, an.; i an. překlady); Die Bühne (Videň); Cíl (Louny, 1918–20); Čes. slovo (1938–42; 1939 seriál *Černá smrt*, an., 1940 v ostravském vydání *R žlutá růže Josefa Mánesa*, an., 1941 seriál *Michelangelo – jeho život a dílo*, šifra kn; i an. překlady); Gentleman (1924–27); Jevišťe; Květen (1947–48 ukázky z překl. H. B. Gisevia *Až k hořkému konci s tit. Atentát generálů 20. července 1944*, an.); Nár. a Stavovské divadlo (1923–27); Nár. osvobození (1923–27); Nár. práce (1926); Nová svoboda (1925, 1927); Nový život (Řím); Parlament (1925); Pramen (Plzeň, 1925); Právo lidu (1925); Přestávka Divadla V. Buriana (1941); Přítomnost (1925–26); Rozpravy Aventina (1927, čl. Vlasta Burian → E. A. Longen: *Král komiků*, 1979, s. 213); Rudé právo (1925); Sborník studentské práce v Lounech (1923); Sklizeň svobodné tvorby (Řím); Socialista; Studentská revue (1921–23); Studentský časopis (1922–24); sb. *Témoignage sur Jean Tousseul* (Brusel 1942); Topičův sborník (1926); Tribuna (1923–24); Var (1921–27); Vootlicht (Ostende); Zvon (1925–27). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a publicistika*: Bílý okamžik (BB 1922); Zlato (D 1925, i prem., s A. J. Cihelkou); Prostitutky, jak žijí, milují a umírají (1927, pseud. Jaromír Novák); Zapomeň, můžeš-li! (divadelní medailóny, Lund 1957, pseud. Jan Ještědský). – *Překlady*: C. Sternheim: *Kalhoty* (1924); R. Fauchois: *Mluvící opice* (1925); M. Dekobra: *Zastřelen na úsvitu* (1939, pod jm. Jan Karsten); G. López y Fuentes: *Můj generále!* (1941, pod jm. Jan Karsten); K. A. Gablenz: *Letěli jsme nad Pamírem* (1942, pod jm. Jan Karsten); H. B. Gisevius: *Cesta do pekel* (1948, pod jm. Jan Karsten). – *Úpravy pro ml.*: Dobrodružství hrdinného Odyssea (1941, šifra dr. J. K.); Co vyprávěla Afrika dětem (1941, an., podle R. Hallibur-

tona). ■ SCÉNICKY. *Překlady*: P. Leppin: *Modrý cirkus* (1925); R. Benjamin: *Rozmary náhody* (1925); B. Katerwa: *Divoch* (1925); S. Kiedrzyński: *Poctivý obchod* (1926); W. S. Maugham: *Děšť* (1926) + *Viktorie* (1927); G. Berr, L. Verneuil: *Advokátka JUDr. Bolbecová* (1927); E. Mazaud: *Paroháč* (Dardamelle) (1927, jako překl. místo J. K. uveden F. Ullmann). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Studentská revue (1921–23, s jinými), Apollón (1923–25, s F. Kocourek, F. Tetauerem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Mistři evropského malířství (1941, pseud. dr. Gabriel Kufner, s O. Štorchem-Mariem, E. Urbanem). ■

LITERATURA: F. Táborský: *Tragédie M. Vörösmartyové* (1928). ■● ref. Bílý okamžik: vbk (V. Běhounek), Studentská revue 1, 1921/22; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 22, 1921/22, s. 531; A. N. (Novák), Lumír 1922, s. 336; J. O. Novotný, Cesta 4, 1921/22, s. 816 ●; V. Štolc: *Věc Klepetář*. In *marginé lounského Sborníku studentské práce*, Studentská revue 2, 1922/23, s. 112 (odpověď J. K. na s. 134); J. O. Novotný: *Apollón + Kritické zásady a kritická praxe pana Spectatora + Odhalené tajemství čili ještě jednou a naposledy pan Spectator* (polemika o stavu současné divadelní kritiky), Cesta 7, 1924/25, s. 147, 196, 212; J. K.... o sobě, RA 2, 1926/27, s. 162; an.: *Případ dr. K., Nová svoboda 1927*, s. 510; -šp.: *Senzace pražské společnosti*, NO 5. 8. 1927; A. Novák: *Hrdina naší doby*, LidN 3. 6. 1928; A. Fuchs: *Idealistický materialismus a materialistický idealismus*, Lit. svět 1, 1927/28, č. 19/20; J. Mahen: *Člověk, který byl rád na světě?*, RA 3, 1927/28, s. 10; M. Rutte: *Klepetářovština*, NL 8. 6. 1928; J. O. Novotný: *Klepetářovština*, Cesta 10, 1927/28, s. 575; an.: ref. *Prostitutky...*, Rudý večerník 12. 5. 1928; F. Kocourek: *O klepetářovské generaci*, Přítomnost 1931; J. Hora: *Generace Klepetářova?*, LitN 5, 1930/31, č. 11; V. Dolejší in *Noviny a novináři* (1963); O. Štorch-Mariem in *Sladko je žít* (1966) + *Ohňostroj* (1969) + *A co bylo potom* (1972).

zt, sm

Petr Kles

* 2. 7. 1869 *Fridštejn* (Frýdštejn) u Turnova
† 2. 10. 1916 *Drvar* (Bosna)

Prozaik a básník, patřící svým subjektivismem a příklonem k morbidní tematice k vyhraněným představitelům české literární dekadence.

Vl. jm. Vilém Vordren. – Syn lesníka na šlechtických panstvích v Pojizeří. Navštěvoval základní školu v Lomnici n. Popelkou, gymnázium v Jičíně (1879–87), právnickou fakultu v Praze (1888–92, doktorát 1900). Po absolutoriu a vo-

jenské službě byl advokátním koncipientem v Domažlicích (1894–95) a v Písku (1895–98); od 1898 působil v Praze, 1906 si otevřel ve Spálené ul. advokátní kancelář, 1908 přesídlil do Chlumce n. Cidlinou jako advokát hrabat Kinských. 1916 odešel do války; zemřel sebevraždou jako poručík na frontě v Bosně. Tělesné pozůstatky byly převezeny na Olšanské hřbitovy do Prahy.

K. tvořil své povídky a črty v intencích tzv. psychického naturalismu (vzor S. Przybyszewski), který byl teoretickým východiskem dekadentní prózy. Jeho prózy mají oslabenou dějovost, chtějí být především analýzou nálad a niterných stavů patologicky výjimečných jedinců. Jejich hrdiny jsou většinou životní ztroskotanci, lidé bez vůle s precitlivělými nervy, kteří jsou nuceni žít svůj život uprostřed maloměstské společnosti. Atmosféru tohoto životního zmarnění a deziluze popisuje K. krajně subjektivisticky, člověka chápe jako pouhý průsečík biologických pudových sil. Proto je středem jeho zájmu sexualita, v níž vidí příčinu všeho utrpení a již ličí často s naturalistickou detailností. Výlučný aristokratismus a zaujetí pro exkluzivní a morbidní témata nedovolily K. ani v nejlepších povídkách (*Nemoc, Z opuštěné dílny*) překročit hranice dobových dekadentních konvencí. Poezii psal K. pouze výjimečně a i ve svých nejzdařilejších básních zůstal poplatný Vrchlickému a parnasistní lyrice.

PSEUDONYM: Petr Klíč (Švanda dudák 1892). ■ PŘÍSPĚVKY in: Lumír (1891–92); Moderní revue (1904–07); Nár. listy (1892–96); Niva (1893); Švanda dudák (1892); Volné směry (1896); Zlatá Praha (1904–07). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie* (posmrtně): P. K. pozůstalé spisy prózou i veršem (1931, ed. K. Sezima); Spisy veršem i prózou (1932, ed. K. Sezima). ■

LITERATURA: ● nekrology: A. Procházka, MR 1916, sv. 30, s. 280; an., Topičův sb. 4, 1916/17, s. 96; an., Otavan 28. 10. 1916 ●; K. Sezima: Trosečník generace, RA 5, 1929/30 → P. K. pozůstalé spisy prózou i veršem (1931); A. Novák: ref. Spisy veršem i prózou, LidN 16. 7. 1932 a 4. 10. 1932; K. Sezima: K literárnímu odkazu P. K., Lumír 58, 1931/32; NK (B. Novák): P. K. literární pozůstalost, LUK 1933, č. 2 (obálka); F. X. Šalda: O dvou zapomenutých, ŠZáp 5, 1932/33 → Kritické glosy k nové poezii české (1939) a Z období Zápisníku 2 (1987); K. Bílek in P. K. Literární pozůstalost (IA PNP 1980).

jm

František Klicpera

* 19. 4. 1791 *Chlumec nad Cidlinou*

† 1821 *Linec* (Rakousko)

Básník a prozaik, překladatel divadelních her, autor odborných statí; jeden z organizátorů družiny mladé české inteligence v Praze v 10. letech 19. století.

Psal se též František Vítěz K. nebo František V. K. – Nejstarší dítě chlumeckého měšťana, krejčovského cechmistra a kostelníka. Vystudoval gymnázium v Hradci Král. (1807). V Praze byl jako student tzv. filozofie a později medicíny jedním z organizátorů vlastenecké družiny mladé české inteligence (pravidelné čtvrtetní schůzky v jeho bytě) a jejího kulturního podnikání (recitační představení v Klementinu, od 1812 čes. ochotnické hry ve Stavovském divadle). Věnoval se studiím zvl. moderních slovanských jazyků a staroslověnštiny, byl též posluchačem soukromých přednášek J. Dobrovského. Do tohoto společenského a kulturního prostředí uvedl i mladšího bratra Václava Klimenta K., o něhož za jeho pražských studií pečoval a který mu 1820 dedikoval svou knižní prvotinu, 1. sv. Divadla Klicperova, „na důkaz vděčnosti a lásky bratrské“. 1818 se F. K. stal profesorem porodnictví v Linci; zamýšlel habilitovat se na pražské univerzitě. V Linci se staral o jediného, asi nemanželského syna Václava (nar. 1816 v Praze, lékař), o bratra Karla (nar. 1801, někdy mylně označován za Františkova syna) a o jeho věkově staršího spolužáka F. L. Čelakovského, podle jehož vyjádření ho K. podporoval „mnohým dobrodiním“; K. slavistická knihovna mu sloužila mj. při seznamování s ruštinou. Ještě v Praze se K. účastnil lit. besed u J. S. Presla při přípravách na vydávání časopisu Krok, jemu a A. Jungmannovi byla svěřena péče o příspěvky z medicíny. Na těch také pracoval až do své předčasné smrti.

Literárně tvořit začal za filozofických studií, patřil pak mezi stále přispěvatele Hýblových Rozmanitostí. Jako básník publikoval příležitostnou a vlasteneckou poezii. Jeho báseň *Josefu Dlabačovi – V květnu* (1816, znovu přetiskl 1841 v Květech J. K. Tyl v své textové úpravě) je v historii české politické lyriky významná tím, že – předcházejíc tvorbě Kollárově – spojuje motivy milostné a přírodní s vlasteneckými. K. překládal divadelní hry (v Hýblově Historii čes. divadla, 1816, se dochoval titul jedné hry, provozované v Stavovském divadle v Praze),

psal a překládal z ruštiny drobné povídky a kulturně historické články. Zveřejněným výsledkem jeho zájmů filologických i biologických je srovnávací soupis botanické terminologie německé, latinské a české.

PŘÍSPĚVKY in: Prvotiny pěkných umění (Viedeň, 1816 Katalog rozličných holandských neb harlemských, kuchyňských i lékařských koření a květín, též cizozemských polních jetelů a pokrmných bylin, jakož i všelikého obilí a lesních semen, v německém, latinském a českém jazyku); Rozmanitosti (1816, B – 1817, G; 1816, B báseň Josefu Dlabáčovi...); – posmrtně: Dobroslav (1821); Květy (1841, s. 327); Světozor (1871, s. 327). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie*: Výraz radosti poddaných panství dobršíšského při slavení sňatku... knižete Karla z Turnů a Taxis a Izabelly, rozené hraběnky z Elzů, v Dobříši dne 4. července 1815 (B 1815, čes. a něm. text). ■ **SCÉNICKY.** *Překlad*: Vycenění města (asi 1813–15). ■

LITERATURA: J. K. Tyl: Příteli v Nymburce, Květy 1841 → Národní zábavník (1981); J. E. Purkyně: O vzniku a rozvoji časopisu Krok i zániknutí jeho, Živa 1857; Pomůcky k českému listáři životopisnému (verše F. K. do alba J. Havelky, odcházejícího 1817 z Prahy), Světozor 1871, s. 327; V. Horyna in Důvěrné listy V. K. Klicpery (1982); J. Kops: Dva z rodu Klicperů, Amatérská scéna 1985, č. 12.

mo

Ivan Klicpera

* 9. 9. 1845 Hradec Králové

† 17. 2. 1881 Praha

Prozaik, autor romanticky osnovaných, sentimentálně laděných románů a povídek s historickou i soudobou tematikou.

Syn spisovatele V. K. Klicpery. V Praze navštěvoval českou hlavní školu v Panské ul. (žák K. Amerlinga), Akad. gymnázium (1857–65) a právnickou fakultu (1865–69). Na gymnáziu byl členem studentských spolků (Oreb, Ruch) a přispěvatelem jejich rukopisných časopisů (Lipa, Přehled, Kritika). Při studiu práv navštěvoval také přednášky J. E. Vocela o archeologii a české literatuře, hrál ochotnický divadlo a byl činný v Umělecké besedě, spolku Slavia, Akad. čtenářském spolku aj. Zároveň (od 1867) pracoval v advokátní kanceláři politika A. Krásy. 1869–72 byl advokátním koncipientem u J. Škardy. Těžká plicní choroba mu znemožnila složit doktorské zkoušky a vykonávat práv-

nické povolání. – Pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

Pro část tvorby si K. – podobně jako jeho současník V. Beneš Třebízský – zvolil historickou tematiku, nedosáhl však osobitějšího pojetí a zpracování látek. Ve dvou románech se snažil zachytit některé těžké chvíle národního života v 15. a 17. století (*Čeští vyhnanci* líčí dočasný návrat české emigrace s příchodem saských vojsk 1631 do Prahy), pracoval však s konvenčně romantickými schématy. K. povídky a romány ze soudobého života (*Touha po štěstí*, ve Světozoru 1874 s tit. Z umělcova života, *Spoutané srdce*, ve Slavii 1877 jako Novela z lázni, aj.) jsou většinou tklivě tragické milostné příběhy s naivně idealizovanými hrdiny. Jejich prototypem je sentimentalitou přesycený milostný románek *Jindra*, předchůdce pozdějších dívčích románů, jenž si nadměrnou citovostí a vřelou vlasteneckou tendencí (s cílem získat pro národní zájmy zámožné statkářské vrstvy a šlechtu) dobyl svého času mimořádnou popularitu. Vyšel v mnoha vydáních (ještě 1947), byl zdramatizován (1917 hrán ve Švandově divadle na Smíchově) a realizován v podobě operety (1934, R. Piskáček, text V. Vrána) a dvou filmů, poprvé němého, podruhé (1934, K. Lamač) zvukového.

ŠIFRY: I. K., Iv. Kl. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Lumír (1874); Obrazy života (1874–75); Paleček (1879–80); Slavie (1875–77); Světozor (1871–78); – posmrtně: Almanach spolku Dobroslav (Hradec Král. 1888, Májový večer). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie a práce o literatuře*: Václav Kliment Klicpera (životopis, 1874, šifra I. K., s. E. S., tj. E. Semerádem); *Jindra* (R 1876); *Čeští vyhnanci* (R 1878); *Bitva u Lipan* (R 1879); – posmrtně (do 1918 ed. vesměs B. Foit): *Suplentova sázka* a jiné povídky (1918); *Moje první láska* a jiné novely (1918); *Srdce v poutech*, *Za oknem*, *Na pile* (PP 1918); *Za štěstím*, *Adéla*, *Julinka*, *Zvadlá růže* (PP 1918); *Touha po štěstí* (R 1929, Spisy sv. 6); *Spoutané srdce* (R 1929, Spisy sv. 7). – *Souborné vydání*: Spisy I. K. (nakl. Hladík a Ovesný, 1929, 7 sv., ed. F. Mašlání). ■

LITERATURA: ● ref. *Jindra* (různá vyd., dramatisace, film): S. Březina, *Koleda* 1877, s. 297; jv. (J. Vodák), *LidN* 25. 4. 1917; -vb- (V. Brtník), *Topičův sborník* 11, 1923/24, s. 562; ksz. (K. Smrž), *RA* 9, 1933/34, s. 75 ●; A. V. Polabský (Schwab P.): ref. *Čeští vyhnanci*, *Koleda* 1878, s. 199; ● ref. *Čeští vyhnanci*, *Bitva u Lipan*: H-a. (H. Babička), *Koleda* 1879, s. 111; E. Krásnohorská, *Osvěta* 1879, s. 253 ●; ● nekrology: V. V. Zelený, *Osvěta* 1881, s. 362; an., *Lumír* 1881, s. 80; an., *Světozor* 1881, s. 107; an., *Květy* 1881, s. 384; an., *Ruch* 3, 1880/81, s. 80 ●; J. V. Malý in I. K.: *Jindra* (1889); B. Foit in I. K.: *Jindra* (1918); F. Maš-

láň in I. K.: Májový večer (1929, Spisy sv. 1); L. Do-
mečka: Kde a kdy se narodil I. K.?, Lit. rozhledy 15,
1930/31, s. 156.

mř

Václav Kliment Klicpera

* 23. 11. 1792 *Chlumeck nad Cidlinou*

† 15. 9. 1859 *Praha*

Preromantický dramatik, prozaik a básník; redaktor almanachu, autor učebnice. Patří k zakladatelům novodobého českého dramatu svými básnickými tragédii, historickými hrami s látkou z českých dějin, pohádkovými hrami a především komediální tvorbou, jejíž velká část je dosud jevištně působivá. Jeho historickými povídkami se začínají vlastní dějiny tohoto žánru krásné literatury u nás.

Druhé z desíti dětí chlumeckého krejčovského cechmistra a kostelníka; psal se Klement i Kliment. Učil se nejprve krejčovství, pak řeznictví, jako řeznický tovaryš byl na zkušené v Jihlavě, Olomouci a v Brně, kde onemocněl. Řemesla zanechal a odešel 1808 studovat do Prahy; 1813 absolvoval gymnázium, 1816 tříletou tzv. filozofii. Necelé dva roky pak studoval medicínu, přešel na humanitní studia a 1819 získal aprobaci vyučovat v humanitních třídách gymnázií. Po krátkém působení jako auskultant na staroměstském Akad. gymnáziu byl v červnu 1819 jmenován profesorem gymnázia v Hradci Král.; krátce nato se oženil s A. Švambergovou (1794–1837), oblíbenou herečkou českých ochotnických představení (z tohoto manželství 10 dětí). Za pražských studií ho jeho starší bratr František uvedl do společnosti vlasteneckých studentů; K. se podílel na recitačních představeních ve filozofickém sále Klementina a stal se 1813 členem ochotnické družiny, která za vedení P. Haklíka, J. Hýbla a J. N. Štěpánka obnovila česká představení ve Stavovském divadle; hrál i na jiných pražských ochotnických scénách. Byl úspěšný jako herec, bylo mu dokonce nabízeno angažmá v německém souboru, a brzy se uplatnil jako dramatický autor. Do odchodu z Prahy napsal přes 20 her (takřka polovinu celého svého dramatického díla), mezi nimi většinu svých nejúspěšnějších komedií; jeho proslulost jako dramatika dokládá i to, že jej J. Jungmann vyzval, aby pro 1. vydání Slovesností (1820) připravil původní

dramata (tam od K. dvě jednoaktové hry, historická smutnohra *Svatislav* a činohra *Bratři*). V Hradci Král. (mezi K. žáky mj. K. J. Erben, J. Kačer, J. J. Langer, J. K. Tyl) se mohl práci v ochotnickém divadle věnovat jen příležitostně, svým osvětovým a kulturním působením přispěl však k tomu, že se z tohoto města stalo druhé české kulturní centrum. První desetiletí hradeckého pobytu znamená rozmach nejen dramatické, ale i prozaické a básnické tvorby K.; u J. H. Pospíšila vydal čtyřsvazkovou edici *Divadlo Klicperovo* (1820–21) s hrami z pražského údobí a šest *Almanachů dramatických her* (1825–30) s pracemi novými; dramatické, prozaické i básnické práce uveřejnil též v Almanachu aneb Novoročence, jejíž 1. svazek (1823) redigoval s J. Chmelou. Pozdější dočasné ochabnutí v literární práci bylo mj. způsobeno rozmrzelostí nad tím, že pražské divadlo, ovládané autoritářským J. N. Štěpánkem, vnovolo K. hrám málo pozornosti. Po smrti první manželky se K. podruhé oženil 1838 s ženou o 20 let mladší (z tohoto manželství 2 děti). 1846 se vrátil do Prahy jako profesor Akad. gymnázia, 1850 se stal jeho ředitelem. Zasluhou K. se stal tento ústav prvním českým gymnáziem v Rakousku; K. se staral i o přípravu českých učebnic a o jeho oblibě mezi studenty a vlivu na ně svědčí pozdější výroky jeho žáků (např. J. V. Frič, V. Hálek, J. Neruda). V revolučních letech se K. činně účastnil politického ruchu, byl členem Národního výboru (práce v oblasti školské politiky), tribunem studentské kohorty a za Chlumeck i Hradec Král. byl zvolen zemským poslancem. 1853 využila bachovská reakce vnější záminky k tomu, aby politicky nespolehlivého K. penzionovala. Druhý pražský pobyt znovu podnítl K. literárně tvůrčí aktivitu. Zaměřil se především na historickou prózu a historické drama a na definitivní redakci své dramatické tvorby; soubor Dramatických spisů (1847–50) však zůstal po 11 svazcích nedokončen, protože nový tiskový zákon nedovoloval amatérskému vydavateli K. spisů J. A. Gabrielovi nakladatelskou činnost. Pohřeb K. (Olšanské hřbitovy) chápali současníci jako tichou národní demonstraci.

K. navazuje vědomě na domácí tradici literatury lidové, je však také školením a estetickým citěním spjat s klasickými hodnotami evropské literatury a ovlivněn jak evropským, tak jungmannovským preromantismem. Na osvícenskou humoristickou poezii (Š. Hněvkovský) pří-

mo navazuje svou okrajovou básnickou tvorbou, vytvářeje v deklamovánkách (např. *Mlynářova opička*) monologický veršový útvar, který je nenáročně zábavný a mluvním tvarem vyhovuje recitačnímu určení. K. historická próza je bohatou dějovostí v souladu s knížkami lidového čtení. Poučena hlavně na prózách W. Scotta opouští však černobílé rozvržení postav a jejich vztahů, směřuje k individualizovaným charakterům, a vládnouc diferencovaným lexikem (slovesa, adjektiva) i rytmikou jazyka vytváří poetický obraz prostředí, dějové atmosféry a někdy i duševních procesů (*Vítek Vítkovič, Věnceslava*). Mezi nejoblíbenější K. povídky patřil *Točník*, který látkou (doba Václava IV.) i romantickou atmosférou předznamenává prózu Máchovy. Z konce K. života pochází nedokončený cyklus povídek z karolínské doby (*Příchod Karla IV. do Čech* aj.), soustředěný více než rané prózy k zobrazení dějinné reality. – Hlavní význam K. spočívá v tvorbě dramatické; obsahuje přes 50 českých her, 3 německé a více než 10 dramatických zlomků. Oproti dramatikům, jako byli V. Thám, J. N. Štěpánek a J. K. Tyl, nebyl K. nikdy spojen přímo s pravidelným divadelním provozem, jeho dramatika tedy ani neobsahuje překlady a adaptace, ani není poplatná pouhé rutině či ohledu na divácky oblíbené stereotypy. Vážná dramata K. většinou souvisí se zvyklostmi rytířské hry. Již v *Blaniku*, v své patrně nejstarší hře, vnesl K. do tohoto žánru nový prvek tím, že zpracovává látku pověsti (obdobně i v hrách *Loketský zvon*, *Valdek*, *Jan za chrta dán* a v pohádkové *České Meluzině*). S bájnými prvky látkovými se oslabila schematicnost a drastičnost rytířské hry ve prospěch míst s pohádkovou básnivostí a k absolutizovanému kontrastu dobra a zla přistoupily i obecně vyjadřované hodnoty vlastenecké a národní. O velkou tragédii se K. pokusil ve veršovaném historickém dramatu *Soběslav, selský kníže*. Titulní postavou je tragicky rozpolcená osobnost a expozicí představený konflikt je motivován jak charakterem hrdiny, tak dějinnými silami, v jejichž poli se Soběslav ocitl. I když K. nedotvořil dílo tak, jak naznačují výchozí dispozice, je Soběslav nejzávažnějším pokusem české preromantické poezie o národní básnické drama. I na ostatních vážných hrách se negativně projevílo, že při nemožnosti ověřit si svou tvorbu jevištním provedením je K. psal s představou literární (ohled na motivovanost, vnitřní členitost a výpovědní úplnost slovesného díla),

méně se zřetelem na to, že se při inscenaci významově doplňují výpovědi promluv s výpovědmi akcí a že se požadavky scénického rytmu nekryjí s epickými požadavky dějového postupu. Nejzdařileji uplatnil K. své dramatické vidění světa ve veselohrách. Do obrozenské komedie, která dotud žila převážně na bázi frašky, uvádí důmyslně propracovanou výstavbu dějovou a vyhraněné komediální charaktery. Poučen na římské komedii, na zvyklostech komedie dell'arte i na veselohrách Molièrových a Shakespearových dává K. svým hrám obvykle rámec milostného příběhu a uvnitř něho činí předmětem zesměšnění samolibost, omezenost, zlobu, hrabivost, hloupost, panovačnost, vychloubačnost; soustřeďuje se k několika základním, pro povahu rozhodujícím rysům a na nich staví charakteristiky takových tradičních postav komedií, jako je mamonař, žárlivec, zamilovaný starý, nadutý mocipán, prolhanec, nedoucký popleta, ramenář, vychytralý ženich. V povahokresbě vládne K. i schopností groteskní nadšázky nebo satirického vyhrocení, avšak nikde nesměřuje ke krutě výsměšnému soudu. Jeho cílem je navodit veselí, v smích odsoudit morální a charakterové deformace; straní přitom nezkostnatělým, průbojným, inteligentním silám, vesměs představovaným mladými lidmi. Veselohry většinou jen vnějškově souvisí s obrazem předbřeznového českého maloměsta; příznačně dobové maloměstské šosáctví nebo vlastenecké a politické poměry vystupují více do popředí ve frašce *Žižkův meč*, v aktovkách *Ptáčník* a *Každý něco pro vlast!* a v čtyřaktové veselohře *Zlý jelen*. Tím, že jsou veselohry obydleny konstantními charaktery, které se s postupem děje nevyvíjejí, je tvar hry závislý na výstavbě dějové. K. využívá někdy až s hýřivou hravostí stavebních prostředků situační i převlekové komedie a osobitě je uplatňuje zvláště tam, kde paralelní postavy nebo skupiny postav vystupují v paralelních dějových akcích. Nápaditě obměňované užívání prvků dějové výstavby dává také možnost vytvářet na principiálně stejném základu různé konkrétní podoby veselohry, od tříaktového *Divotvorného klobouku* s centrální postavou lakotného kupce Koliáše přes rozmarnou parodii na rytířské činohry *Hadrián z Římsů* až po jednoaktovou hříčku *Veselohra na mostě*, v níž jedna komická situace profiluje řadu postav, nebo po aktovku *Rohovin Čtverrohý*, v jejíž titulní postavě viděl již J. K. Tyl falstaffovský charakter. Zatímco v K. době

byly jeho veselohry víc oceňovány slovně než jevištně realizovány, u moderních divadelních umělců (E. F. Burian, J. Frejka, J. Honzl aj.) se dočkaly většího zájmu než práce kteréhokoli jiného českého dramatika 19. století; zaujaly jak svou spontánní komediálností, tak schopností být znovu zrcadlem doby.

PŘÍSPĚVKY in: Almanach aneb Novoročenka (1823; DD Kytka, Zlato nebláží, P Pindar a Korinna, B Mlynářova opička); Bohemia (1831); ČČM (1828 úryvek D Tataři u Holomouce, 1831); Čechoslov (1820 B Krkonošská kleč, 1825 B Ženské srdce); Dobroslov (1821 D Libušin soud); Festalbum zum 27. Februar 1856... dem Kaiserpaare Ferdinand und Anna Pia aus Anlass... Ihre fünfundzwanzigjährigen Vermählungsfeier... gewidmet von der k. Hauptstadt Prag (1856); Hlasy vlastenců... na památku 40letého panování... Františka I. (1832); Hlasy vlastenců při radostném uvítání J. C. M. Ferdinanda I. a Marie Anny (1835); Jindy a nyní (1833); Květy české, pokr. Květy (1834 P Věnceslava, 1835, 1840); alm. Kytice (1859 ukázky D Bedřich Bojovný, poslední Babenberk); Lumír (1851, 1856 ukázky D Bedřich Bojovný, poslední Babenberk); kal. Poutník (1850); Pražské noviny (1851, 1858); Rozličnosti Pražských novin (1833); Vlastenský zvěstovatel (1824); Výr. zpráva c. k. Akad. gymnasium v Praze za šk. rok 1850/51; – mimo to v antologiích: J. Jungmann: Slovesnost... (1. vyd. 1820 DD Bratři, Svatislav, 2. a 3. vyd. 1845 a 1846 úryvek D Tataři u Holomouce); S. K. Macháček: Krasořečník... (1823, B Nevděčný host). ■ **KNÍŽNĚ.** *Beletrie:* Divadlo Klicperovo 1–4 (DD; 1. 1820: I dobré jitro!, Divotvorný klobouk, Blaník; 2. 1821: Uhlířka, Bělouši, Hadrián z Římsu; 3. 1821: Božena, Lhář a jeho rod, Žižkův meč; 4. 1821: Rod Svojanovský); Osummecitma pravidel hry mravopochestné, která se vůbec nazývá Šest a dvacet aneb Trapulky do bulky... (2. vyd. 1822); Ku jmeninám drahého nám pána, pana Jana Pospíšila... v Hradci Králové impresora... na den 24. měsíce června roku 1824 (B 1824, an.); Dvojčata (D 1825); Almanach dramatických her 1–6 (1. 1825: DD Valdek, Loketský zvon, Rohovín Čtverhový; 2. 1826: DD Soběslav, selský kníže, Žižkův dub, Rok po smrti; 3. 1827: DD Ženský boj, Psaní Hasenšteina, Prsteny; 4. 1828: P Točník, DD Tři hrabata najednou, Veselohra na mostě; 5. 1829: DD Jan za chrta dán, Loupež, Každý něco pro vlasti!; 6. 1830: P Vítek Vítkovič, D Opatovický poklad); Libušin soud (D 1832); Deklamovánky (BB 1841); Svatislav, smutnohra... Svatislav, tragédie Bémique mise en français par A. Vigner, avocat français (D 1844, paralelně čes. a franc. text); Zlý jelen (D 1849); Příchod Karla IV. do Čech (P 1855); Karel IV. před Frankensteinem 1, 2 (P 1856, 2. d. s tit. Karel IV. před Frankensteinem a Potensteinem); Král Jan Slepý 1–3 (P 1858); Tajný pověrec (P 1858); (některá DD z Divadla Klicperova a z Almanachu dra-

matických her vydána též samostatně); – posmrtně: Kázání o přehrozném utrpení a moci ječmene, kterýžto v ruce hříšné se vydal, aby nás, bratři a sestry, svou libou chutí potěšil (P 1906). – *Překlady:* Na slavný vjezd J. E. kardinála Bedřicha hraběte Schwarzenberga k dosadnutí na arcibiskupskou stolicí v Praze dne 15. srpna 1850 (1850). – *Ostatní práce:* Zeměpis starého světa. Pro školy vzdělal... (1849). – *Výbory:* Výbor dramatických spisů (nakl. F. Topič, 1898–99, 5 sv., každý sv. 1 hra, ed. a pro jeviště upr. F. A. Šubert); Vybrané spisy (nakl. I. L. Kober, 1899–1900, 4 sv., ed. J. V. Novák); Historické a romantické povídky (1902); Výbor z díla. Divadlo, deklamovánky, povídky (1955, ed. kolektiv bohemistů z fil. fak. Palackého univ. v Olomouci); Čtyři aktovky (1960, ed. V. Justl); Hadrián z Římsu a jiné veselohry (1966, ed. V. Justl, J. Opelík, R. Skřeček). – *Souborná vydání:* Dramatické spisy (nakl. J. A. Gabriel, 1847–50, 11 sv., nedokončeno, k tomu sv. 12, 1862 v nakl. I. L. Kober; nově DD: Brněnské kolo, Česká Meluzína, Hvězda aneb Charakterové, Izraelitka, Popelka varšavská, Poslední prázdniny, Svatoslav, poslední Svatozlukovec – přeprac. verze Svatislava); Zábavné spisy (nakl. J. A. Gabriel, 1847–49, 2 sv., nedokončeno; PP První mlejn v Praze, Věnceslava); Spisy (nakl. I. L. Kober, 1862–64, 9 sv.; nově DD: Běla, Boleslavovci, Bratři v Archangelsku – přeprac. verze Dvojčat, Eliška Přemyslovna, Fridrich Bojovný, poslední Babenberk, Lazebník, Pražské tetičky a zbraslavští strýčkové, Ptáčník, Zasnoubení po pohřbu); Spisy (nakl. Bursík a Kohout, 1902, 1 sv.); Soubor spisů (nakl. B. Kočí, 1906–07, 2 sv., ed. F. A. Šubert; nově: DD Čeští pytláci, Krása a nekrása, Lesní hvězda čili Charakterové, Potopa světa, Tajný pověrec; překlad hry A. F. Kotzebue: Nové století; fragmenty DD: Dobrovolník, Fridrich Bojovný, poslední Babenberk – přeprac. verze, Jaroslav von Šternberg – část. čes., část. něm., Laudon u Bělehradu, Myslivci, Nizozemec v Praze, Pytláci, Václav IV. ve vazbě; něm. DD: Der Habsburg Mauer, Der Traum, Der 19. April; fragmenty něm. DD: Prinz Olav der Falkenauer, rozvrh hry rytířské, zlomek bez názvu, Zwei und fünfzig). ■ **KORES-PONDENCE:** J. A. Gabriel: Vzpomínka na K. (J. A. Gabrielovi z 1845), Lumír 1860; J. V. Pelikán: Působení V. K. K. v Hradci Králové (J. V. Pelikánovi z 1835, část), Světozor 1876; J. Pospíšil: Z dob vlasteneckých (J. Pospíšilovi z 1835; 1885); J. L. Turnovský: Život a doba J. K. Tyla (V. Filipkovi mezi 1856–59; b. d., 1892); in V. K. K.: Soubor spisů 2 (Š. Hněvkovskému z 1822–32, J. Pospíšilovi z 1835–37, asi A. Forchheimové-Rajské z 1843, J. A. Gabrielovi z 1849; 1907, ed. F. A. Šubert); J. Pešek: Z korespondence V. K. K. s Františkem Lauschmannem (kmotrem, z 1846–57), LF 1908; F. L. Čelakovský: Korespondence a zápisky 4 (F. L. Čelakovskému b. d.; 1933, ed. F. Bílý, V. Černý); F. Batha: Dva příspěvky k životopisu V. K. K. (A. Klicperové-Trnkové z 1835), ČČM 1936 + Klicperovi Tataři u Holomouce (F. Turinskému z 1826), LF 1937; F. Strejček: Poznámky k 150.

narozeninám V. K. K. (švagrové K. Trnkové z 1858), Rozpravy o literatuře a umění 1942; M. Novotný: Život Jana Nerudy I (prezidiu místopředsedství z 1853; 1951); O. Endlicher: Der tschechische Dramatiker V. K. K. und das Wiener Theater (L. A. Franklovi z 1845), sb. Festschrift zum hundertjährigen Bestehen der Wiener Stadtbibliothek 1856–1956 (Videň 1956); V. Válek: Z korespondence V. K. K. (manželce A. Klicperové-Trnkové, 2 dopisy z 1847 a 1850, úryvky z dopisů z 1842–47), SPFF Brno 5, řada D literárněvědná 3, 1956; V. Justl: Čtyři neznámé dopisy V. K. K. (asi J. Vlčkoví z 1824, asi J. Jungmannovi z 1831, J. Fričovi z 1845, J. Budinskému z 1846), ČLit 1960; V. Válek: Dopisy V. K. K., v nichž se odráží přeměna Akademického gymnázia z německého ústavu v ústav český (F. Palackému z 1848, ministerstvu kultu a vyučování z 1848, manželce Anně K. z 1850), SPFF Brno 10, ř. D literárněvědná 8, 1961 + Z korespondence V. K. K. s druhou manželkou A. Klicperovou-Trnkovou (z 1838–56), Lit. archiv 5, 1970. ■ REDIGOVAL: Almanach aneb Novoročenka (1823, s J. Chmelou). ■

BIBLIOGRAFIE: V. Justl, V. Válek: Bibliografie V. K. K. (dílo, korespondence, literatura, stav do 1. 11. 1959), Hradecký kraj 3, 1959; V. Justl in V. K. K. (1960, dílo a literatura, stav do 1. 2. 1960); V. K. K. Malá bibliografie k 180. výročí autorova narození (Vzorná okresní knihovna Olomouc 1972, rozmnož.). ■ **LITERATURA:** J. V. Jahn: 22. červen 1861. K zasvěcení pomníku V. K. K. na Olšanském hřbitově (1861); I. K. (Klicpera), E. S. (Semerád): V. K. K. Nástin životopisný ... (Chlumec n. C., 1874); V. Vlček: Řeč při slavnosti Klicperové v Chlumci nad Cidlinou dne 16. srpna 1874 (1874); F. A. Šubert: K. dramatik. Jeho profil a místo v české dramaturgii (1898); sb. Vzpomínáme buditele, dramatika, básníka, profesora a čestného měšťana Hradce Králové V. K. K. (1939); Od Klicpery k Stroupežnickému (1942, usp. A. M. Brousil, příspěv. o V. K. K.: J. Frejka, M. Hlávka, V. Horyna, M. Hýsek, V. Müller, J. Sajic, F. Tetauer); V. Kovařík: Rohovín Čtverrohý V. K. Klicpery (1946); V. Müller: V. K. K. (1949); V. K. K., pamětní spisek k 160. výročí narození ... (1952, usp. J. Valenta, příspěv.: F. Černý, V. Horyna, K. Michl); V. Justl: V. K. K. (1960); V. Kovařík: Otec české Thálie (1960, pro ml.); V. Horyna: Důvěrné listy V. K. K. (1982). ■ L. Boskovic (J. F. Pilnáček): Soběslav, ČČM 1828; J. E. Havelka: Jan Nep. Sedláček z Harkenfeldu. Památky zemřelých (oslavné verše na něho od V. K. K.), ČČM 1831; J. K. Chmelenský: ref. Zlý jelen, Čes. včela 1836, s. 47; K. Sabina: Příspěvky k dějinám nové české literatury, Ost und West 1840 → O literatuře (1953); F. L. Rieger: Slovo o K. Popelce varšavské ..., Květy 1844; J. K. Tyl: Moje poslední procházka s dvěma – umrlýma, Květy 1847, č. 74–77 → Spisy 12, Čtení pro lid (1986); V. Filipek: V. K. K., Lumír 1859; an. (J. E. Sojka): V. K. K., Jasoň 1859 → Naši mužové (1862, nově 1953); an.: Klicperas Schriften, Bohemia 1859, s. 222 a 605; an.: V. K. K., Posel

z Prahy 1859; an. (F. Doucha): V. K. K. Příspěvky k životopisům, ČČM 1859, s. 429, 542, a 1861, s. 24 řim.; J. A. Gabriel: Vzpomínka na V. K. K., Lumír 1860; J. Neruda: Upomínka na V. K. K., Obrazy života 1860 → Literatura 1 (1957); V. Hálek: Odhalený pomník Klicperova, NL 23. 6. 1861 → O umění (1954) a Vybrané spisy 6 (1959) + Den na konci října roku 1853 na Staroměstském gymnasiu Akademickém v Praze, NL 30. 1. 1861 → Vybrané spisy 6 (1959); J. Kaška: Zápisky starého komedianta, Rodinná kronika 1864 → knižně 1937 (soukr. tisk); V. Hálek: Na Staroměstském gymnasiu roku 1853, NL 1., 5., 8. a 12. 2. 1867 → Vybrané spisy 6 (1959); F. Zákrevs: K. slavnost v Chlumci, Osvěta 1874; J. Neruda: Oslava památky K., NL 9. 8. 1874 → České divadlo 4 (1958); J. V. Pelikán: Působení V. K. K. v Hradci Králové, Světozor 1876; I. Klicpera: Listy některých starých vlastenců k V. K. K. (dopisy od: J. Černý, Š. Hněvkovský, J. K. Chmelenský, V. Nejedlý, V. Pešina, K. S. Šnajdr, F. Turinský), Světozor 1877; F. Schulz: Česká balada a romance (Krkonošská klec od K.), Osvěta 1877; an. (J. Neruda): V. K. K. jako dramatik, NL 22. 11. 1879 → České divadlo 5 (1966); J. Arbes: Bilance původní dramatické literatury české. 2. V. K. K., Lit. listy 1889; V. Vlček: U kolébky národního křísitele, Osvěta 1892 → I novému pokolení (1904); J. Klumpar: V. K. K. Nástin životopisný, Ratibor 1892; F. X. Šalda: ref. Žižkův meč, Rozhledy 1895 → KP 2 (1950); J. Arbes: O prvopočátcích dramatické činnosti V. K. K., Čes. politika (příl.) 3. 4. 1898 → Literaria (1954); J. Máchal: Látka K. frašky Rohovín Čtverrohý, Čes. revue 1898; F. A. Šubert in V. K. K.: Výbor dramatických spisů 1 (1898) + in V. K. K.: Zlý jelen (1898) + Veselohry Klicperovy, Rozhledy 1898; F. X. Šalda: ref. Zlý jelen, Lit. listy 1898 → KP 4 (1951) + ref. Kytka a Každý něco pro vlast, Lumír 1898 → KP 4 (1951); N–k (J. Kamper): Divadlo (proti Šubertově propagaci K. díla), Čes. revue 1899, s. 104; J. Máchal: K rozboru dramatu K., Obzor literární a umělecký 1901 + V. K. K., sb. Literatura česká 19. století 2 (1903, 1. vyd.); V. Rezníček: V. K. K. v druhém svém manželství, Dámské besedy 1905; F. A. Šubert in V. K. K.: Soubor spisů 1 (1906); V. K. Blahník: V. K. K., Vzdělání lidu 1909; J. Vejvara: Pozůstalost V. K. K. v soudních spisech, NL 17. 11. 1909; J. Horáček: Teissingerovo divadlo a V. K. K., Osvěta 1910; J. Pešek: Královéhradecká vlastenecká družina, Naše doba 1910; P. M. Haškovec: K. dramatická báseň Dvojčata a francouzská komedie klasická, ČMF 1911 → V dvojím zrcadle (1916, s tit. Molliérovska komedie a V. K. K.); J. Máchal: Hry Klicperovy v německé literatuře, ČMF 1912; J. L. Seifert: K. Popelka varšavská, LF 1913; an.: Klicpera jako učitel, Čes. deník 30. 9. 1913; J. Pešek: V. K. K. jako politik, Venkov 30. 10. 1913; J. Volf: Jak soudil policejní ředitel pražský Sacher-Masoch o studentském časopisu Varyto r. 1852–53, Čas 1913, Hlídka Času 4. 10. 1913 + Červený prapor, Osvěta 1914; J. Pešek: Jak se loučil V. K. K. před 70

lety s Hradcem Králové, NL 20. 7. 1916 + Několik kapitol z divadelní činnosti V. K. K. v Hradci Králové, Osvěta 1916 + Z divadelní činnosti V. K. K., Čes. revue 10, 1916/17; O. Fischer: Profily, in K dramatu (1919); M. Hýsek: Poslední historické povídky K., LF 1920; V. Tille: O Zlém jenu, Jevišť 1921; K. Štětina: Trochu starých vzpomínek, Národní politika 3. 6. 1922; M. Hýsek: Kdy K. napsal Zlého jenu, Zvon 24, 1923/24; A. Rambousek in V. K. K.: Příchod Karla IV. do Čech (1924); Z. Nejedlý in Bedřich Smetana (1925, nově 1951, d. 4) → O literatuře (1953); V. Burian: Český repertoár v novodobé slovinské dramatičce 1848–1924, Sborník prací věnovaných prof. dr. J. Máchalovi k 70. nar. (1925); V. Müller: Molière a K., Čs. divadlo 1929; A. M. Brousil: Látky u K. a Tyla, Venkov 6. 10. 1933; B. Foit: Autorská smlouva V. K. K. o vydávání dramatických spisů, Čs. divadlo 1936; E. F. Burian: Prolog k úpravě hry Každý něco pro vlast (div. text), D 37, listopad 1936; J. Pešek: Hradec Králové a jeho gymnázium v době obrození a předbřeznové, Památník Rašínova st. čs. gymnázia v Hradci Král. (1936); F. Bařha: Dva příspěvky k životopisu V. K. K., ČNM 1936 + Několik „klicperovských“ poznámek, Královéhradecko 1936/37 + Klicperovi Tataři in Holomouce, LF 1937; F. X. Šalda in O naší moderní kultuře divadelně dramatické (1937) → Studie z české literatury (1961); E. F. Burian: V. K. K., Mladá kultura 3, 1936/37, č. 4; J. Rybák: ref. Každý něco pro vlast (hráno v D 37), Tvorba 1936 → Doba a umění (1961); J. Honzl: Hadrián z Římsů na moderním jevišti, in Sláva a bída divadel (1937), znovu K novému významu umění (1956); V. Jirá: K. aneb o divadelníkovi, Program D 40, sv. 1, 1939; J. Pešek: Dějiny Akademického gymnázia, 85. výroční zpráva Akad. st. gymnázia v Praze II za šk. rok 1938/39; F. Götz: V. K. K., NL 15. 9. 1939; V. Vodička: Rubeš a K., příspěvek ke studiu obrozeneckého romantismu, Akord 7, 1939/40; F. Bařha: Drobné příspěvky k životopisu V. K. K., Královéhradecko 1940/41; J. Fučík: V. K. K., Roj 1941, příl. Knihovnička Roje č. 57 → Lidé, bděte! (1950) a Pokolení před Petrem (1958); A. Hartl: „Arcidramatik“ alias „dramatický veterán“ V. K. K., v posouzení F. B. Mikovce, Čtete 1942; F. Strejček: Poznámky k 150. narozeninám V. K. K., Rozpravy o literatuře a umění 1942 + Několik obrázků ze života V. K. K., Polední list 1942, příl. Nedělní list č. 287, 294, 301, 308, 315 z 18. 10.–15. 11. 1942; V. Kolátor in V. K. K.: Divotvorný klobouk (1942); J. Frejka in V. K. K.: Zlý jelen (1943); J. Vladyka: Jeden ze starých nakladatelů podnikatelů (J. H. Pospíšil a V. K. K.), Kytice 1, 1945/46; F. Tetauer: Múzičnost i skladba u K. a Stroupežnického, in Sedmero zástav (1947); F. Wollman: Osud a tragická idea ve valdešské dramatičce (těž o V. K. K.), Slavia 18, 1947/48; F. Vodička: K. první prózy a počátky kultu W. Scotta, in Počátky krásné prózy novočeské (1948); J. Pokorný: Zakladatel novočeského dramatu, Nár. divadlo 1948/49, č. 4; J. Port: Divadelní historie Ha-

driána z Římsů, Nár. divadlo 1948/49, č. 4; F. Cuřin: Krakonoš a Krkonoše, Horské prameny 4, 1948/49; J. Kopecký: O V. K. K., LidN 15. 9. 1949; J. Vorel: K úpravám K. her, Divadlo 1, 1949/50; J. Honzl: K. a české národní obrození, Divadlo 1, 1949/50; M. Kačer in V. K. K.: Divotvorný klobouk (1952); E. Konrád: Drama dramatikovo, LD 12. 9. 1954; J. Mukařovský: Lidovost jako základní činitel literárního vývoje, ČLit 1954 → Z české literatury (Bratislava 1961); F. Cuřin: K. a Mácha, NŘ 1954; K. Vetter in V. K. K.: Potopa světa (1955); O. Králík in V. K. K.: Výbor z díla (1955); P. Grym: Dramaturgický listek o V. K. K., Ochotnické divadlo 1957; V. Justl: Kapitola ze života V. K. K. (Čelakovského satira na K. v Patrných dopisech, ČČM 1830), Hradecký kraj 1957; A. Kubiček: V. K. K. v revolučním roce 1848 v Hradci Králové, Hradecký kraj 1957; M. Šafránek: Divadlo Bohuslava Martinů (těž K. Veselohra na mostě), Divadlo 1957; K. Dvořák: V. K. K. a vídeňské divadlo (ref. o stati O. Endlichera), ČLit 1957; J. Černý in V. K. K.: Tři hrabata najednou (1958); J. Badalič: Češka i slovačka drama u hrvatskom narodnom kazalištu v Zagrebu, sb. F. Wollmanovi k sedmdesátinám (1958); V. Válek: V. K. K. a Morava, sb. F. Wollmanovi k sedmdesátinám (1958); V. Justl: Jednoaktová veselohra V. K. K., Divadlo 1958; V. Procházka: První klasik českého divadla, RP 15. 9. 1959; V. Štěpánek in Počátky velkého národního dramatu v obrozené literatuře (1959, o hře Soběslav); V. Horyna: Nakladatel V. K. K., Hradecký kraj 3, 1959; F. Cuřin: Vývoj jazyka V. K. K., sb. Studie o jazyce a literatuře národního obrození (1959); V. Justl in V. K. K.: Rohovin Čtverrohý (1959) + in V. K. K.: Čtyři aktovky (1960) + in V. K. K.: Zlý jelen (1960); A. Stich: Klicperovské jubilejní publikace, Divadlo 1960; J. Švehla: K. na cizích jevištích (první něm. inscenace), LD 23. 11. 1962; E. Stehlíková: Trojí setkání české dramatické tvorby s Plautem. Amfitryonský motiv, AUC Praha, Philosophica et historica 5, Graeco-latina Pragensia 3, 1966; V. Justl in V. K. K.: Hadrián z Římsů a jiné veselohry (1966); M. Kouřil: V. K. K.: Každý něco pro vlast (o inscenaci v D 37), Acta scaenographica 7, 1966/67; K. Sgallová in Český deklamační verš v obrozené literatuře (1967, o K. deklamovánkách); L. Engelová: Klicperovské balábile... (montáž z výroků divadelníků o dramatech V. K. K.), Amatérská scéna 1967; E. Stehlíková: Několik poznámek k úloze antiky jako inspiračního zdroje K. her, Zprávy Jednoty klasických filologů 9, 1967; P. Průša: Se jménem V. K. K., Pochodeň 13. 9. 1968; P. Grym: Poznámka spíše dramaturgická (K. dramata na dnešních jevištích), LD 5. 5. 1970; an.: Divadelní rodokmen Františka Škroupa (těž o K. v Teissingrově divadle 1821–24), Opus musicum 1974; J. K. Tyl: Paralipomena – Korespondence (1989, Tylův dopis K. z 1828).

mo

Klíčení viz in Práce

Benjamin Klička

* 20. 11. 1897 *Praha*† 26. 12. 1943 *Praha*

Básník a prozaik, zejména romanopisec směřující k sociálně psychologickému obrazu české společnosti 20. a 30. let a usilující o rozbor jejího morálního charakteru.

Vl. jm. Benjamin Fragner, literární práce podepisoval též Běňa K. – Pocházel z malostranské měšťanské rodiny, již patřil farmaceutický průmyslový podnik v Dolních Měcholupech a ve třech generacích známá lékárna na Malostranském nám. Otec Karel F. byl činný v lékárnickém stavovském hnutí; rodinné prostředí bylo mimořádně kultivované zejména zásluhou uměleckých zálib matky a ovlivnilo i zájmy a životní dráhu K. bratrů, z nichž starší Richard F. psal pod pseud. R. Broj básně a mladší Jaroslav F. (1898–1967) se stal významným moderním architektem. – Po maturitě na gymnáziu (1916) a krátkém pobytu na východní frontě studoval K. medicínu na UK v Praze (doktorát 1921); t. r. se stal praktickým lékařem na Smíchově, kde působil až do své předčasné smrti. Byl ošetřujícím lékařem F. X. Šaldy. Ačkoliv mu rodinné jmění mohlo zajistit svobodnou existenci spisovatele, setrval při občanském povolání lékaře, které chápal jako bezprostřední spojení se životem a považoval za předpoklad své literární práce. Zemřel na srdeční chorobu.

K. literární počátky stojí ve znamení lyriky, a to v poezii i v raných povídkách. Debutoval sbírkou veršů *Jiný svět*, jejichž intimní i meditační polohu ovlivnil utopický sen o všeobecném smíření a harmonii lidí; básnický obraz tíhne přitom k vyslovení laskavé srdečnosti a k radostnému splývání s prostými lidmi a věcmi, blízkému významové rovině první sbírky J. Wolkra. Z intimní inspirace vznikaly i první K. povídky, které jsou drobnou lyrikou v próze, zachycující prchavé dojmy, nálady a vzpomínky; tematicky příznačná je v nich poetizace obecné lidské touhy po svobodě vyjádřená motivem cesty a tuláctví (*Tulák Jeroným a jiné osudy*). Lyrizující ráz prvotin se K. pokoušel překonat zpředměťováním námětu, zřetelněji naznače-

ném ve sbírce povídek *Pestré osmero*. K. práce z 20. let byly poznamenány některými rysy poetistické prózy (exotické motivy, groteskní situace, metaforičnost); zejména je však ovlivnilo tvárné směřování V. Vančury, podle jehož příkladu se K. pokoušel v povídkách a v prvních románech o vlastní realizaci básnicky účinné, oproštěné „čisté epičnosti“. Stylistické snahy byly přitom v K. románech od počátku spojeny se směřováním k sociálně důsažnému námětu, postihujícímu a explikujícímu soudobé společenské rozpory. Od románové novely *Divoška Jaja*, v níž K. převedl exotické motivy tématu v básnicky účinný obraz morální nepřizpůsobivosti prostého člověka prostředí kapitalistické metropole, přešel K. k umělecky náročnému pokusu zobrazit v širokém záběru kolektivní sociální dění poválečného maloměsta (*Brody*). Schůdnější cestou k realizaci „románu doby“ se pak K. ukázala tradičnější forma generačního cyklu (*Jaro generace*, *Jedovatý růst*, *Na vinici Páně*), usilujícího zobrazit soukromé osudy postav jako důsledek ničivé síly války a chaotizace lidských hodnot po ní. Umělecké vyvrcholení K. vůle přiblížit se společenské skutečnosti představuje román *Ejhle, občan!*, ztvárňující dobovou aktuální realitu hospodářské krize a nezaměstnanosti příběhem citové výchovy a kruté deziluze venkovského prosťáčka, vrženého ve velkoměstě do nejprudšího boje o zachování holé existence. Charakter K. díla silně ovlivnilo K. občanské povolání lékaře: odráží se jak v jednotlivých motivech i širší tematice prací (*Muž, který chtěl ABCDE*, *Bobrové*, *Útěk ze století* aj.), tak v celkové humanistické orientaci románů, hledající „lék“ proti společenskému zlu především v bytostné lidských mravních hodnotách. Pro K. vývoj ve 30. letech byla příznačná touha po kladu uprostřed rozvratu staré společnosti a po nalezení nadosobní jistoty, již je možno obětovat život. Ve znamení boje proti pesimistickému pojetí lidské existence stojí významný K. román *Do posledního dechu*, příběh smrtelně nemocného člověka, který dokáže v nejtragičtější osobní situaci dovést do konce svůj životní úkol; téma překonávání individuální tragiky lidského osudu spojil přitom K. s vyhrčenou sociální koncepcí románu (iluzivní myšlenkou družstevnictví, čelícího kapitalistickému řádu). V posledních letech života se K. vrátil k žánru povídky v příbězích situovaných do prostředí staropražských čtvrtí a obměňujících téma skutečného lidství a pravého štěstí člověka.

ŠIFRY: Bekl., B. Kl., k., Kl., Občan K. ■ PŘÍSPĚV-
KY in: Cesta (1918–24); Čes. svět (1928); Čin (od
1929); Čteme (1939); Dělnická osvěta (1942); sb.
F. X. Šaldovi (1933); Host (1926–28); Hovory o kni-
hách (1938); Index (1935–37); Kritika (1924); Kult.
zpravodaj (1926); Lid. noviny (od 1920); Listy pro
umění a kritiku (1937); Lit. noviny (od 1928); Lit.
rozhledy (od 1926); Lumír (od 1918; 1937/38
F. X. Šalda v domácím kabátku); Nár. osvobození (od
1926); Nár. práce (1939, 1941–42); Naše zprávy
(1941); Nová svoboda (1938); Panoráma (od 1928);
Plán (1930, R. Bobrové); Pramen (1920–27); Právo
lidu (1920, příl. Dělnická besídka; pak od 1936); Ran-
ní noviny (1938); Rozpravy Aventina (1929–31); Ru-
dě právo (1935, 1938); Socialista (od 1923; polit. úva-
hy, FF, satiry); Středisko (1934); Telegraf (1940); Tri-
buna (1920, od 1922); Tvorba (1934, 1937–38);
U (1937); Země (1919–20); Zvon (1919). ■ KNIŽNĚ.
Beletrie: Jiný svět (BB 1921); Vzpouira nosičů (PP
1925); Tulák Jeroným a jiné osudy (PP 1925); Divoš-
ka Jaja (R 1925); Brody (R 1926); Svět z rodiny (BB
1927); Pestré osmero (PP 1928); Muž, který chtěl
ABCDE (P 1928); Jaro generace (R 1928, 1. část
cyklu Generace); Bobrové (R 1930, dopln. vyd. 1946);
Himmelradsteinský vrah žen a dívek (R 1931); Slečna
z kiosku (P 1932); Jedovatý růst (R 1932, 2. část cyklu
Generace); Ejhle, občan! (R 1934); Útěk ze století (R
1935); Do posledního dechu (R 1936); Na vinici Páně
(R 1938, 3. část cyklu Generace); Nůž na srdci (PP
1938); Duch asistentky Kurdové (R 1940); Pouť do
ráje (PP 1941); Nebožka bdí (R 1941); Dělný neumírá
(R 1941); Na březích Vltavy (PP 1942); – posmrtně:
Vytoužená (R 1946); Pohádky sviňky světoběžnice
(pro ml., 1948). – *Souborné vydání*: Dílo B. K. (Čs.
spisovatel, 1956–59, 3 sv.). ■

LITERATURA: ● ref. Jiný svět: J. V. Sedlák, Tri-
buna 10. 7. 1921; J. H. (Hora), RP 7. 8. 1921;
J. O. N. (Novotný), LidN 23. 9. 1921; J. Vrba, Pramen
1921, s. 554; F., Host 4, 1924/25, s. 192 ●; ● ref. Vzpou-
ira nosičů: J. V. Sedlák, Kritika 1925, s. 156;
A. N. (Novák), LidN 1. 3. 1925; F. Götz, NO 6. 3.
1925; B. Benešová, Tribuna 5. 4. 1925 ●; ● ref. Tulák
Jeroným...: -vb- (V. Brtník), Topičův sborník 12,
1924/25, s. 480; J. Knap, Kritika 1925, s. 310;
A. M. Piša: Z nové prózy, Pramen 6, 1925/26, s. 98;
K. Sezima, Lumír 53, 1926/27, s. 148 → Krystaly
a průsvity (1928) ●; ● ref. Divoška Jaja: F. Götz, NO
15. 10. 1925; A. N. (Novák), LidN 18. 10. 1925; AMP
(A. M. Piša), PL 12. 9. 1926 (též o R. Brody);
P. F. (Fraenkl), RA 1 1925/26, s. 51; A. C. Nor, Host
5, 1925/26, s. 94; fxš. (F. X. Šalda), Tvorba 1, 1925/26
→ KP 13 (1963); M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna
21. 3. 1926; K. Sezima, Lumír 53, 1926/27, s. 149
→ Krystaly a průsvity (1928) ●; ● ref. Brody: F. Götz,
NO 9. 5. 1926; A. N. (Novák), LidN 1. 8. 1926;
J. H. (Hora), RP 8. 8. 1926; J. O. Novotný, Cesta 8,
1925/26, s. 705; A. C. Nor, Host 5, 1925/26, s. 281;
P. F. (Fraenkl), RA 1, 1925/26, s. 128; vbk (V. Běhou-
nek), Akademie 30, 1926/27, s. 120; K. Sezima, Lumír

54, 1927/28, s. 61 → Krystaly a průsvity (1928) ●; ●
ref. Svět z rodiny: A. N. (Novák), LidN 24. 12. 1927;
J. B. Čapek, Host 7, 1927/28, s. 215; G. (F. Götz), Lit.
svět 1, 1927/28, č. 8; jh (J. Hora), LitN 1928, č. 1 ●; ●
ref. Pestré osmero: B. V. (Václavek), RP 6. 5. 1928;
L. Š. (Štoll), Signál 1, 1928/29, s. 127 ●; ● ref. Muž,
který chtěl ABCDE: B. V. (Václavek), RP 12. 6. 1928;
P. Fraenkl, Host 7, 1927/28, s. 259 (též Pestré osmero)
●; ● ref. Jaro generace: B. V. (Václavek), RP 7. 9. 1928;
G. (F. Götz), NO 12. 8. 1928; K. J. (Juda), Čes. revue
1928, s. 310; A. M. Piša, Sever a východ 1929, s. 30 ●;
J. Mašek: Romány B. K., Panoráma 6, 1928/29, s. 18;
J. Hora in B. K.: Bobrové (1930); ● ref. Bobrové:
A. N. (Novák), LidN 22. 6. 1930; A. M. P. (Piša), PL
5. 7. 1930; M. M. (Majerová), Čin 1, 1929/30, s. 959;
B. V. (Václavek), Index 1930, s. 55; V. Běhounek,
Dělnická osvěta 1930, s. 361; K. Sezima, Lumír 57,
1930/31, s. 40 → Mlázi (1936); P. Fraenkl, Naše doba
38, 1930/31, s. 182 ●; ● ref. Himmelradsteinský
vrah...: A. M. P. (Piša), PL 5. 7. 1931; A. N. (Novák),
LidN 30. 7. 1931; M. M. (Majerová), Čin 3, 1931/32,
s. 329; K. Sezima, Lumír 58, 1931/32, s. 100 → Mlázi
(1936) ●; A. C. Nor: B. K., vykladač generace, Pano-
ráma 9, 1931/32, s. 178; ● ref. Jedovatý růst:
A. M. P. (Piša), PL 10. 7. 1932; J. Knap, Venkov 31.
7. 1932; v. b. (B. Václavek), RP 25. 12. 1932; B. Novák,
Čin 4, 1932/33, s. 198; vbk. (V. Běhounek), Děln.
osvěta 1933, s. 103; F. X. Šalda, ŠZáp 5, 1932/33, s. 22
●; ● ref. Ejhle, občan!: A. M. Piša, Čin 6, 1934/35,
s. 555 → Stopami prózy (1964); A. N. (Novák), LidN
1. 5. 1934; B. V. (Václavek), Středisko 1934, s. 69
→ Kritické stati z třicátých let (1975); K. Sezima,
Lumír 61, 1934/35, s. 110 → Mlázi (1936); B. Mathe-
sius, Panoráma 1934, s. 2; F. X. Šalda, ŠZáp, 1933/34,
s. 304; F. Götz, NO 13. 5. 1934 → Literatura mezi
dvěma válkami (1984) ●; B. Václavek: Problém typi-
zace v sociálním románu, Magazín DP 2, 1934/35,
s. 135 → Tvorbou k realitě (1937); ● ref. Útěk ze
století: G. (F. Götz), NO 28. 4. 1935; A. N. (Novák),
LidN 20. 5. 1935; AMP (A. M. Piša), PL 4. 7. 1935;
B. V. (Václavek), Index 1935, s. 94; B. Mencák, LitN 7,
1934/35, č. 16; h., Děln. osvěta 1935, s. 21; F. X. Šalda,
ŠZáp 9, 1936/37, s. 19 ●; ● ref. Do posledního dechu:
J. Hora, Panoráma 1936, s. 123; B. M. Klika, Panorá-
ma 1936, s. 139; O. Králík, LUK 1936, s. 459; B. Po-
lan, LitN 9, 1936/37, s. 13; A. M. Piša, PL 1. 1. 1937
→ Stopami prózy (1964); J. S. (Strnadel), Čin 1937,
s. 13; K. Sezima, Lumír 65, 1938/39, s. 493 ●; ● ref. Na
vinici Páně: F. Halas, Panoráma 1938, s. 166 → Ima-
gena (1971); J. Šup, KM 1938, s. 444; A. N. (Novák),
LidN 17. 1. 1939 ●; ● ref. Nůž na srdci: K. H. (Hadr-
bolec), Čteme 1, 1938/39, s. 83; B. V. (Václavek), In-
dex 1939, s. 45; A. M. Piša, Nár. práce 15. 1. 1939
→ Stopami prózy (1964); V. Černý, LidN 30. 1. 1939;
K. Polák, KM 1939, s. 185 ●; ● ref. Duch asistentky
Kurdové: jd (J. Drda), LidN 12. 11. 1940; B. Jedlička,
LidN 16. 12. 1940 ●; ● ref. Nebožka bdí: b. (V. Běhou-
nek), Děln. osvěta 1941, s. 304; J. Novotný, KM 1941,
s. 376; ks. (K. Sezima), Čteme 1942, s. 42 (též o kn.

Pouť do ráje) ●; jd (J. Drda): ref. Pouť do ráje, LidN 6. 4. 1941; ● ref. Na březích Vltavy: lnz. (L. N. Zvěřina), Čtème 1942 s. 193; Kp (K. Polák), Nár. práce 25. 12. 1942 ●; p. (A. M. Piša): ref. Dělný neumírá, Nár. práce 12. 4. 1942; K. Polák: nekrolog, Nár. práce 1. 1. 1944; ● ref. Vytoužená: Brk (F. Buriánek), Zeměd. noviny 2. 8. 1946; kp (K. Polák), KM 1946, s. 435; jšk (J. Š. Kvapil), Naše doba 53, 1946/47, s. 89 ●; A. M. Piša in B. K.: Do posledního dechu (1948); F. Hampl: O B. K., Dar 1948, č. 2; J. Kristek in B. K.: Divoška Jaja (1956) + in Brody (1957) + in Ejhle, občan! (1959) + Prozaik B. K., Kultura 1957, č. 36 + in B. K.: Divoška Jaja (1965); H. Korecká in B. K.: Divoška Jaja (1974); L. Lantová: B. K., Čes. jazyk a literatura 34, 1983/84, s. 185.

ll

B. M. Klika

Působnost 1917–1949, 1952–1958

Pražské nakladatelství zaměřené na vydávání divadelních her, operních a baletních libret, literatury o divadle, poezie a severské beletrie.

Zakladatelem byl Břetislav K. (uváděn též jako Břetislav Maria K., sám se psal B. M. Klika; * 3. 5. 1884 Praha, † 5. 3. 1958 Praha), syn pedagoga Josefa K. (1857–1906). Po maturitě 1903 na reálném gymnáziu v Křemencově ul. studoval B. M. K. práva a filozofii (studia nedokončil), 1912–14 působil v amatérském Divadle umění, 1913–19 byl zaměstnán v knihovně Nár. muzea v Praze. Nakladatelskou činnost zahájil v červenci 1917 ve svém bytě v Opatovické ul. 9, nakladatelství nazval *Zátiší, Knihy srdce i ducha* (tento neprotokolovaný název byl většinou považován za název Klikovy kmenové knižnice). Od 1919 sídlilo nakladatelství na Podskalském nábř. 28 (dnes Rašínově 72), kam také K. získal 1922 koncesi. Souběžně se samostatnou nakladatelskou činností se několik let podílel spolu s A. Hlavatou, Z. Záhořem a B. Záhořovou-Němcovou na činnosti Vydavatelského sdružení Odkaz, založeného 1918. První knihou K. nakladatelství byla hra G. B. Shawa Caesar a Kleopatra, zahajující souborné vydání her jeho kmenového autora v překladech K. Muška. Ambiciózní ediční program zahrnoval dále souborná vydání spisů K. Hamsuna, M. Maeterlincka, J. V. Jensena, her Molièra, A. de Musseta, E. Rostanda, P. Corneille, A. Strindberga, F. Wedekinda, E. O'Neill a více než desítku

knížnic, v nichž se kromě překladových titulů objevili i čeští současní autoři J. Bartoš, K. Čapek, A. Dvořák, O. Fischer, F. Kubka, A. Novák, F. Šrámek aj. Někteří z nich spolupracovali s nakladatelstvím i redakčně a překladatelsky, ale k trvalé spolupráci nedošlo. Nové soubory a knižnice, zahajované podle K. projektu bez ohledu na stav knižního trhu, rozptylovaly produkci nakladatelství a již v polovině 20. let vyčerpaly jeho finanční rezervy. Ještě v dubnu 1926 K. spolupůsobil při založení Klubu moderních nakladatelů Kmen, v srpnu téhož roku bylo nakladatelství reorganizováno na společnost s ručením omezeným (protokolovaný název B. M. Klika, nakladatelství, s. r. o.). Jejimi podílíky se kromě K. stali F. Holý, A. Hubený, J. Podhajský. Nová firma, která získala koncesi převodem původní koncese Klikovy, prudce omezila vydávání, 1927 ohlásila vyrovnání a o rok později se stala generálním komisionářem Družstevní práce, již tak zprostředkovala spojení s knižním trhem (DP sama měla koncesi omezenou, která ji neumožňovala prodávat knihy nečlenům). K. se zároveň stal redaktorem DP, kde zprvu redigoval Hry G. B. Shawa a Romány J. V. Jensena, jejichž vydávání DP převzala. V pozdějších letech redigoval či spoluredigoval další knižnice DP (Generace, Nesmrtelní, Slunovrat, Svět, Živé knihy), byl členem redakčního kruhu časopisů Panoráma (u příležitosti převodu souborného vydání Shawa do DP uspořádal speciální 7. číslo 7. ročníku), Žijeme a Magazín DP. V časopisech DP publikoval též drobné příspěvky. Firma B. M. Klika se od spojení s DP zabývala výlučně komisionářstvím a knihkupectvím. Samostatnou nakladatelskou činnost neprovozovala, do 1936 však u ní vycházely v omezeném nákladu mutace všech titulů děl G. B. Shawa, J. V. Jensena a her J. Mahe na vydaných DP. 1929–36 sídlila U Prašné brány 3 (pobočný závod Melantrichova 1), od prosince 1936 do 1949 v budově DP na Národní tř. 36. 1941 změnila název na *Rok, nakladatelská a knihkupecká společnost s r. o.*, 1943 byla úředně uzavřena, 1945 obnovila činnost do 1949, kdy zanikla. K. souběžně se svou redakční prací v DP sporadicky vydával bez vlastního nakladatelského oprávnění pod původním názvem nakladatelství opět ve svém bytě v Opatovické 9, pokoušeje se ojedinělými tituly pokračovat v dříve zahájených knižnicích. 1946 získal opět koncesi, ale do 1949, kdy nakladatelství oficiálně zaniklo, vyšel jen jeden původní titul

(P. Křička: Píseň meče). Po odchodu do důchodu 1951 působil v Mozartově obci a ve Spolku českých bibliofilů. Pod záštitou obou spolků vydával v letech 1952–58 sbírku drobných příležitostných tisků. Od 1956 do smrti pracoval jako pomocný knihovník v Památníku národního písemnictví v Praze.

Těžiště K. činnosti bylo v období 1917–26, kdy založil převážnou většinu knižnic a souborných vydání. Přitom se orientoval zejména na vydávání hodnotné divadelní literatury. Dbal toho, aby edice her a libret obsahovaly poznámky o českých, případně světových premiérách, resp. bibliografii, a aby jeho knihy měly hodnotnou úpravu (výtvarnou podobu knižnic určovali grafici V. H. Brunner, V. Hofman, J. Kaplický, F. Kobliha, J. Konůpek, Z. Kratochvíl, A. Moravec, na výzdobě a úpravě jednotlivých titulů se dále podíleli C. Bouda, J. Čapek, B. Feuerstein, E. Frinta, A. Heythum, M. Kaláb, E. Milén, F. Muzika, L. Sutnar, K. Svolsinský, J. Štursa, J. Štyrský, Toyen, J. Wenig, F. Zelenka aj.). K. rozsáhlé ediční plány však zůstaly torzem: většina knižnic obsáhla jen několik svazků, souborné vydání žádného autora nebylo dokončeno, mnohé z ohlášených projektů (knižnice Smích, knižnice pro mládež Jitro, časopis Masky apod.) nebyly ani zahájeny. Některé K. chystané a nerealizované tituly byly později vydány jinými nakladateli, zejména O. Štorchem-Mariem, který s K. v počátcích své nakladatelské dráhy úzce spolupracoval. – Jednotlivé knižnice byly koncipovány jako doplněk plánovaných souborných vydání. První knižnici *Louka* zprvu scházel profilovaný charakter (román P. Hallströma, politické studie J. Bartoše, esej B. Taraby, aktovky O. Štorch-Mariena, A. Dvořáka, J. Renarda, R. Thákura aj.), teprve později se zaměřila téměř výlučně na operní a baletní libreta (J. B. Foerster, O. Kalda, B. Martinů, J. Mařánek, K. Schulz, K. Šípek, A. Wenig aj.). Knižnice *Z hlubin* přinášela básnické novinky (O. Fischer, V. K. Krofta, P. Křička, Z. Schmoranz, O. Scheinpflugová, J. Thon, O. Vojen, E. Vrchlická, F. Zavřel). Poezii byla věnována rovněž knižnice *Záhony* (Angelus Silesius, I. Vojnovič, J. Kvapil, R. Jesenská). Knižnice *Opona* měla soustřeďovat reprezentativní výběr české a světové dramatické tvorby autorů nezařazených do souborných vydání, což se aspoň v náznaku podařilo u českých autorů (4 hry J. Bartoše, 3 hry F. Šrámka, A. Dvořák, E. Sokol), z připravovaných překlada-

dů byly realizovány jen dva (M. Ogrizović, R. Rolland). Její odbornou paralelou měla být knižnice *Pantheon* s teatrologickými, zejména baletními tituly (autoři J. Bartoš, J. Jenčík, J. Rey, E. Siblík; sb. Vladimír Tomš). Knižnice *Ohnivý pták*, řízená V. Tillem, měla být věnována světovým pohádkám (vyšly jen 3 sv. Erbenových Bájí a pověstí slovanských, v koprodukcii s DP). Po dvou svazcích zanikly *Klikova sbírka původní prózy* (K. Čapek: Kritika slov, B. Knoesl: Oblaka a krystaly) a literárněvědná knižnice *Mezi knihami a lidmi* (A. Novák: Z času za živa pohřbených, O. Fischer: Heine). Po prvním titulu zanikly *Vatra* (K. J. Erben: Svatební košile, s netradičním výtvarným doprovodem V. Hofmana), *Umění a život* (E. Carrière) a přírodovědná *Klikova škola* (J. S. Procházka: Člověk nepřítel). Pozdní pokus o příklon ke čtenářsky přitažlivější produkci představují dvě překladové knižnice *Dobrodružný svět* (romány A. Bennetta, J. H. Mannerse) a *Rozcestí* (G. Flaubert, G. Meredith). Nedílnou součástí K. edičního programu od počátku až do 1949 byla Sběrka uměleckých pohlednic *Lísti*, přinášející v souborech i jednotlivě reprodukce kreseb M. Alše, V. Hofmana, J. Konůpka, A. Moravce, K. Svolsinského, Toyen aj. Po zrušení nakladatelství vydával K. knižnici drobných soukromých tisků (většinou čtyřstránkových) *Lístky laskavce* s původními příspěvky P. Bezruč, F. Hrubína, J. Glazarové, P. Křičky, J. Seiferta, L. Stehlíka aj. Několikeré K. pokusy o vydávání periodik záhy ztroskotaly. Časopis *Republika*, jehož vydávání převzal od redaktora M. Novotného od 8. čísla 1. ročníku, zanikl již č. 10. Nerealizovaný divadelní časopis *Masky*, který měl být orgánem Dramatického svazu, byl nahrazen nepravdělně vycházejícími Divadelními letáky (1922–26 4 čísla, přispěli J. Bartoš, K. Čapek, O. Fischer, K. H. Hilar, J. Kodíček, S. Lom, F. Zavřel aj.; 2. řada 1940–41 4 čísla, přispěli J. Frejka, F. Götz, M. Hlávka, E. Konrád, F. Kovárna, F. Kožík, V. Neff, V. Nezval, F. Pujman, A. M. Piša, V. Renč, J. Toman, V. Vančura aj.). List pro taneční kulturu *Živý tanec*, redigovaný K. a J. Reymem (Reimosrem), zanikl č. 3. Průvodcem po K. ediční činnosti byl nakladatelský věstník *Oznamovatel Zátíší*.

KNÍŽNICE. *Beletristické a literárněvědné*: Louka (1918–39); *Z hlubin* (1918–46); *Opona* (1919–33); *Vatra* (1920); *Klikova sbírka původní prózy* (1920–25); *Umění a život* (1922); *Záhony* (1922–32);

Pantheon (1922–36); Mezi knihami a lidmi (1923–24); Ohnivý pták (1924–31); Dobrodružný svět (1926); Rozcestí (1926–28); Lístky laskavce (1952–58, drobné tisky). – *Ostatní*: Listí (1917–48, pohlednice); Klikova škola (1924). ■ SOUBORNÁ VYDÁNÍ. *Čeští autoři*: J. B. Foerster (lit. práce, 1 sv.); J. Kvapil (hry, 1 sv.); B. L. Raýman; J. Mahen (hry, mutace vyd. DP). – *Cizí* (vesměs nedokončeno): P. Corneille; K. Hamsun; J. V. Jensen; M. Maeterlinck; Molière; A. de Musset; E. O'Neill; E. Rostand; G. B. Shaw (hry, romány, naučné spisy); A. Strindberg; F. Wedekind. ■ Z OSTATNÍ PRODUKCE: J. Rokyta: Zpěvník pozdního husity (1918) + Hus (1919); sb. Na paměť Otakara Theera (1920); A. V. Frič: Zákon pralesa (1921); J. Rey: Tanečnice (1928). ■ PERIODIKA. *Literární a kulturní*: Oznámovatel Zátíši (1917–27); Republika (1919, jen č. 8–10); Divadelní letáky (1922–26, 1940–41, nepravidelně); Živý tanec (1937–39). ■

BIBLIOGRAFIE: A. Zach: Zátíši, Knihy srdce i ducha (1987). ■ LITERATURA: F. Khol: Nový nakladatel, Čes. demokracie 1919, č. 30; J. Jindra: Za B. M. Klikou, Zprávy Bertramky, č. 15 (1958); J. Glazarová: Na rozloučenou, LitN 1958, č. 11; A. Zach: Nakladatel B. M. K., Glosy ze Strahova, č. 7–8 (1968); J. Glivický, A. Grimm: Poslední edice B. M. K., sb. Strahovská knihovna 1972, s. 295.

az

Karel Zdeněk Klíma

* 3. 10. 1883 *Brno*

† 23. 8. 1942 koncentrační tábor *Terezín*

Politický a kulturní publicista, ovlivňující zejména profil Lidových novin a Českého slova, fejetonista, literární a divadelní kritik, prozaik, překladatel z francouzštiny a němčiny.

Pocházel z rodiny zámečnicka. V rodném městě absolvoval reálku (mat. 1901) a jeden ročník české techniky (obor zeměměřičství), od 1902 se věnoval novinářství. Byl kulturním redaktorem Lid. novin, parlamentním zpravodajem Nár. listů a Lid. novin ve Vídni, 1910/11 šéfredaktorem Vídeňského deníku. Po první svět. válce založil a řídil pražskou redakci Lid. novin, 1927 se stal v Brně jejich šéfredaktorem. Od 1930 působil znovu v Praze jako šéfredaktor: do 1938 Českého slova, 1939–42 Lid. novin (po E. Basovi). Na počátku srpna 1942 byl zatčen gestapem, vězněn v Praze na Pankráci a v Terezíně, kde zemřel na následky mučení. Jeho tělesné pozůstatky byly zpopelněny v pražském krematoriu, urna s popelem byla uložena do rodinného hrobu v Praze na Malvazinkách.

Dějištěm K. celoživotní literární aktivity byly noviny. Přispíval takřka do všech rubrik, zejména však do rubriky vnitropolitické a kulturní (divadelní a literární recenze, jubilejní stati). Pěstoval též některé útvary žurnalistické beletrie, hlavně fejeton a sloupek (byl autorem prvního sloupku v Lid. novinách 1920). Psal s humorem, bez frází, hutně; své krátké, vtipně stylizované projevy často uveřejňoval pod názvem Z mého zápisníku. V novinách otiskoval nejen vlastní verše a prózy, ale i překlady z francouzské a německé literatury. Jako šéfredaktor usiloval o to, aby všechny příspěvky měly literární úroveň a fejetonisticky glosovaly veškeré soudobé dění. V tomto směru ovlivnil mnoho mladých novinářů a spolupracovníků (mj. i J. Žáka, jemuž dal podnět k napsání knihy Študáci a kantoři). Jako kulturní osobnost vystupoval v rozhlasu a na veřejných shromážděních, která byla věnována významným představitelům české literatury (např. J. Herbenovi, K. Čapkovi, A. Novákovi).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Asplik, Cartouche, Jan Očima, Jiří Malík, Kazetka, Podneb; A, I, K., K + M + B (společná šifra K. Z. Klímy, V. Mixy, E. Basse v Lid. novinách, od 1945 zde pod ní i jiní autoři), kzk., KZK, K. Z. K., Ra-ma-zer (společná šifra v Čes. slově s J. Horou a J. Münzerem), *, * *. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach Kmene (1936–37); Čes. slovo (od 1930); Čin (1938); Čteme (1941); Dnešek (1930–31); Hovory o knihách (1939); sb. J. Herbenovi na památku (1937); Lid. noviny (od 1902); Lit. noviny (1930–31, 1934–35); Magazin DP (1936–37); Mor. orlice (Brno); Nár. listy; Nár. práce (1926); Neděle (Brno, 1904, R. Princezna Dioné); Právo lidu (Večerník, 1935); Rozhledy (1903–05); Samostatnost (1911); Sobota (1930); Telegraf (1932, 1934); Vídeňský deník (1910–11). ■ SCÉNICKY. *Překlad*: H. Bahr: Zuzanka (1912). ■

LITERATURA: sb. K. Z. K. K. padesátce K. Z. Klímy (1933). ■ Z. Mikšovský: Poslední chvíle K. Z. K., Svob. noviny 4. 8. 1945 + Svob. slovo 22. 8. 1945; J. Žák: K. Z. K. – učitel, Svob. slovo 7. 10. 1945; R. Za Kazetkou, Svob. slovo 27. 8. 1948; F. Kubka in Na vlastní oči (1959); V. Dolejší in Noviny a novináři (1963); J. Pilz in Národní 9 (1969).

jp

Ladislav Klíma

* 22. 8. 1878 *Domažlice*† 19. 4. 1928 *Praha*

Filozof vycházející z radikálně subjektivního idealismu a autor svérázných, filozoficky zaměřených próz a dramát.

K. otec byl synem statkáře, vyučil se mlynářem, později se však stal úředníkem v advokátní kanceláři svého bratra v Domažlicích. Byl aktivně politicky činný a také syna vychovával v duchu politického radikalismu. K. navštěvoval od 1889 gymnázium v Domažlicích; studoval s dobrým prospěchem až do smrti své matky (1894), kdy začal skandalizovat a toulat se. V lednu 1895 (v septimě) byl pro protihabsburský výrok ve školní kompozici vyloučen ze všech veřejných škol v tehdejším Rakousku. Na otcovo přání pokračoval od nového školního roku na gymnáziu v Záhřebu, odkud v pololetí (1896) odešel a další školní studium odmítl. Jako soukromník žil z dědictví po matce a sestře (dva bratři a sestra zemřeli dříve) a až do 1899 pobýval na otcově statku v Modřanech u Prahy, pak střídavě v Plzni, Eisensteinu, Landecku (Tyrolsko), Curychu. Od 1904 žil v Praze na Smíchově (zde napsal svou první knížku), v Záběhlicích, 1906 v Praze na Vinohradech (věnoval se psaní aforismů) a ještě t. r. se vrátil k otci do Modřan, kde se až do 1908 zabýval psaním beletrie, kterou však nepublikoval. Dědictví po otci († 1909) mu umožňovalo další existenci v rodině znovu provdané otcovy ženy. Od 1915 bydlel v laciném hotelu ve Vysočanech, již v nuzných poměrech, a žil z podpor přátel (E. Chalupný, O. Březina) a z drobných honorářů. Z bídy přijal 1915 místo strojníka u lokomobily v Žiželicích u Chlumce n. Cidlinou a 1917 místo hlídače opuštěné továrny v Libni, ale záhy je opustil. 1917 se podílel jako společník přítele, chemika F. Böhlera, na výrobě tabákové náhražky. Silné kouření a alkoholismus podlomily K. zdraví. Zemřel na tuberkulózu, pochován byl v Praze na hřbitově na Malvazinách.

Význam K. díla je ve filozofické oblasti. Beletrie byla však, stejně jako K. život, v němž realizoval některé své myšlenky, její neoddelitelnou a nezanedbatelnou součástí, a to hned od samých počátků K. tvorby. Projevil se tu i vliv F. Nietzscheho, jehož filozofické myšlení bylo K. blízké. Brzy po potřebě „násilně myslet

o nemyslitelném“ (1893) začal se zabývat literaturou. Do školního časopisu napsal 1894–96 několik próz a básní (*Juvenilie*), které již charakterizují podstatu jeho pozdějšího myšlení i literárních prací. 1906–08 se věnoval beletrii s „grafomanskou náruživostí“, práce však ničil nebo je upravoval a publikoval až po 1917. K. beletrie, ke které mají svou formou blízko eseje, aforismy a osobní zpovědi i filozoficky orientované práce, se snažila tvarem, který by čtenáře zaujal, zachytit a sdělit duševní stavy a myšlenkové pochody na cestě filozofického hledání konečného poznání a překonání tělesné smrti. V literárních textech, jež nelze běžným způsobem a jednoznačně interpretovat, se odrážely všechny rysy K. filozofie: skepse ve vztahu k realitě (odtud jejich humornost, grotesknost a absurdnost), popření dobové morálky a jakýchkoliv hodnot kromě vlastního vědomí, vlastní vůle (egosolismus) a vlastní božskosti (egodeismus). Jedinou hodnotou lidského života bylo K. úsilí o maximální popření lidské animity a snaha po nejvyšší duchovní aktivitě. Snahu po vymanění se z omezující tělesnosti zachytil v „groteskním romanetu“ *Utrpení knížete Sternenhocha*, fiktivních zápiscích o manželství degenerovaného německého šlechtice, touhu po dosažení skutečného, absolutního poznání v milostném příběhu zasazeném do alpské krajiny, v novele *Slavná Nemesis*; doplňovalo ji několik próz o významu vůle, blízkých dobové okultní literatuře. Obě knihy jsou jedinými většími literárními texty, které K. upravil do definitivní podoby. Většina ostatních po K. smrti publikovaných prací (vesměs ve výběrech) byly jen zlomky z připravovaných rozměrnějších děl: z tzv. Velkého románu vyličení smrti ďáblského bandity zosobňujícího zlo (*Příšerný konec Fabiův*), vyprávění o rodině Panny Marie s charakteristikou Ježíše jako zloděje (*Bílá svině*), dále zobrazení podstaty totální moci *Příběh slepého hada* (pův. s F. Böhlerem německy psaný nedokončený román), životní příběh asturské banditky (*Melia*, z nedokonč. románu *Údolí největšího štěstí*) nebo sonda do myšlení české společnosti na počátku 20. století (torzo *Český román*, čas. *Orientace* 1967). Drobná K. povídková próza usilovala o vyslovení celé škály psychiky člověka při překonávání racionálních hranic myšlení a jeho touhy po iracionálním hrůzoplými obrazy krutého zápasu s úzkostí, se strachem ze smrti (*Jak bude po smrti*), z činu (*Arden*) a ze samoty (*Děs ze samoty*). Ve formě

zpovědi se zabýval povahou své tvorby v korespondenci (*tzv. Cholupický den*). Se skepsí se vrátil K. k problému egodeismu v dopsaných, ale nedefinitivních pracích před svou smrtí, ve hrách o zániku Diova božství (*Dios*) a o životě několika spolužáků, z nichž jen jeden dosáhne touženého zduchovnění (zatímco básník je může získat nadměrným pitím alkoholu) a ostatní se již nemohou povznést nad banální život (*Lidská tragikomedie*). S A. Dvořákem napsal K. divadelní hru *Matěj Poctivý*, báchorku o ukradení státního pokladu, která je v podstatě satirou na politický život a na rozkrádání státního majetku za první republiky. K. podíl na hře je omezen jen na náčrt morálního vývoje Matěje, dialog čerta, řeči kapacit k Matějovi a řeči Matěje k lidu. Hra byla realizována na scéně Stavovského divadla, její provedení v Národním divadle, pro které byla smluvně napsána, bylo uskutečněno až po soudním sporu a přepracování v běžnou lidovou hru. Styl K. literárních projevů se opíral o hyperbolické emotivní vyjádření, k němuž K. využíval všech výrazových prostředků, zejména krajní absurdity, jíž předešel pozdější dadaismus i další umělecký vývoj.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Strýček Karel (Tribuna), Vladislav Sever; L ... ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. slovo; Hlas pravdy (1925); Nár. a Stavovské divadlo (1923); Nová svoboda (1925); Pramen (Plzeň, 1925); Právo lidu (1925); Přehled (od 1913); Rozvoj (1920); Rudé právo (1922); Ruch filozofický; Stopa („klimovské“ číslo 23 roč. 1, 1910/11); Tribuna (1919–21, 1925–26); Tvorba (1926); Zádruha; Zlatá Praha; Židovské zprávy. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a filozofické práce*: Svět jako vědomí a nic (EE b. d., 1904, šifra L ...; 1928 s autorovou předmluvou); Traktáty a diktáty (EE 1922); Matěj Poctivý (D 1922, i prem., s A. Dvořákem; přeprac. verze scénicky 1923 s tit. Matějovo vidění); Vteřina a věčnost (EE 1927); – posmrtně: Soud Boží (úvodní kap. nedokončeného R, 1928, ed. J. Picka, rozšíř. vyd. 1991); Utrpení knížete Sternenhocha (P 1928); Slavná Nemesis (PP 1932, ed. V. Zelinka; v tiráži s tit. Slavná Nemesis a jiné příběhy); Arkanum – Cogitata – Sentence (z deníku, 1934, ed. H. Spilková); Vlastní životopis filozofa L. K. (1937, psáno 1924, ed. J. Picka); Záznamy extatikovy (zápisník z 1925; 1937, ed. J. Picka); Edgar a Eura (úryvky nedokončeného R, 1938, ed. J. Picka); Juvenilie (P, BB 1941, ed. J. Picka); Putování slepého hada za pravdou (P z nedokonč. něm. psaného R, 1982, s F. Böhlerem); Viktorie (D 1986, i s tit. Edgar); Dios (D 1990); Lidská tragikomedie (D 1991); Melia (P z nedokonč. R, 1991); Sus triumfáns (P 1991). – *Výběry*: Mezi skutečností a snem (b. d., 1953, ed. J. Picka podle korektur nere-

alizovaného vyd. R. Vápeníka z 1937); Vteřiny věčnosti (1967, ed. J. Zumr); Čas a smrt (1970, ed. J. Zumr); Jsem absolutní vůle (1981, další vyd. 1987, ed. D. Ž. Bor, M. Zadrobílek); Husité a jiné prózy (1991); Podivuhodné příběhy (1991); Victoria aeterna (1992, ed. D. Souček). – *Souborné vydání*: Dilo (nakl. J. Pohořelý, 1946–48, 2 sv., ed. K. Bodlák). ■ KORESPONDENCE: Filozofické listy L. K. (M. Srbovi z 1916–19; 1939, ed. J. Kabeš); Duchovní přátelství (s E. Chalupným z 1905–26, s O. Březinou z 1915–22; 1940, ed. J. Kabeš); List o iluzionismu a Ivanu Karamazovu (1940, psáno 1916, ed. J. Duchan); Boj o Vše (deníky, dopisy A. Pavlovi, M. Srbovi, E. Chalupnému, A. Křížovi z 1909–17; 1942, ed. J. Kabeš); Čtyři listy filozofa L. K. (ing. dr. Antonínu Křížovi z 1916–18; 1948, ed. J. Picka); Z listů ing. Antonínu Pavlovi. 1913–1925 (1985, ed. M. Navrátil); „Cholupický den“ (dva dopisy A. Pavlovi z 1914 a úryvek dopisu M. Srbovi z 1917, in L. K.: Victoria aeterna, 1992). ■

BIBLIOGRAFIE: M. Kromiš: Bibliografie spisů L. K., in L. K.: Dios (1990); D. Souček in L. K.: Victoria aeterna (1992, výběr bibliografie). ■ LITERATURA: J. Kabeš: L. Klíma filozofie češství (1945); sb. L. K. filozof-básník, 1878–1928–1948 (1948, red. K. Bodlák, R. Vápeník). ■ Ch. (E. Chalupný): ref. Svět jako vědomí a nic, Přehled 4, 1905/06, s. 657, 675 a Čes. mysl 1906, s. 143 → Drobné spisy (1912); J. Kodíček: Autor Knihy, jež nebyla čtena, Stopa 1, 1910/11, s. 711; F. Halb: Z mladé české filozofie, Zádruha 25. 7. 1913; ● ref. Matěj Poctivý: J. Kodíček, Tribuna 19., 22., 24., 25. 2. 1922; M. M. (Majerová), RP 24. 2. 1922 a 27. 11. 1923; V. Mixa, LidN 26. 2. 1922; chl. (J. Honzl), Večerník RP 27., 30. 5. 1922; A. H. (Hartl), Nové Čechy 5, 1921/22, s. 238; E. Konrád, Čes. revue 15, 1921/22, s. 156; Z. N. (Nejedlý), Var 1, 1921/22, s. 294 → Z české kultury (1951); M. Novotný, Cesta 4, 1921/22, s. 602, 618; an.: Zrcadlo kritiků a kritik, Jevišťe 1922, s. 147; -jm- (J. Menšík), Pramen 1922, s. 191; A. M. Piša, Proletkult 1, 1922/23, sv. 1, s. 75; -jef- (J. Fučík), Socialista 29. 11. 1923 → Divadelní kritiky (1984) ●● ref. Traktáty a diktáty: F. Pelikán, Nové Čechy 5, 1921/22, s. 316; Jar. K. (Krejcar), MR 1921/22, sv. 37, s. 265; F. X. Šalda, Tribuna 16. 4. 1922 → Časové i nadčasové (1936); T. Trnka, Lumír 1922, s. 275; K. Vorovka, Ruch filozofický 1922, s. 73 a Tribuna 9. 2. 1923 ●● ref. Vteřina a věčnost: J. Kodíček, RA 2, 1926/27, s. 159; K. Š., Nár. práce 8. 9. 1927 ●; J. Münzer: ref. Utrpení knížete Sternenhocha, Naše doba 35, 1927/28, s. 643; ● nekrology: K. Č. (Čapek), LidN 20. 4. 1928 → O umění a kultuře 3 (1986); J. Kodíček, Tribuna 20. 4. 1928 + Lit. svět 1, 1927/28, č. 17; M. O. (Očadlík), NO 20. 4. 1928; K., PL 21. 4. 1928; T. Trnka, NL 21. 4. 1928; P. Fraenkl, Host 7, 1927/28, s. 247; E. Chalupný, Lit. rozhledy 12, 1927/28, s. 267; F. Kocourek, Pestrý týden 1928, č. 18; K. Vávra, Kmen 2, 1928/29, s. 80 ●; R. Procházka: L. K., filozof paroxysmu, LidN 20. 4. 1928; B. Kosíner: ref. Svět

jako vědomí a nic, *Studentský časopis* 8, 1928/29, s. 175; J. L. Fischer: L. K., *Slavische Rundschau* 1929, s. 54; J. Kodíček in L. K.: *Slavná Nemesis* (1932); ● ref. *Slavná Nemesis*: J. Kodíček, *Čes. slovo* 22. 7. 1932; K. Sezima, *Lumír* 59, 1932/33, s. 399; vz. (V. Zelinka), *Zvon* 33, 1932/33, s. 362; F. Tetauer, *LidN* 21. 4. 1933; B. V. (Václavek), *Index* 1933, s. 100 ●; ● ref. *Arkanum... : vbk* (V. Běhounek), *PL* 13. 2. 1934; F. Kropáč, *Lumír* 60, 1933/34, s. 542 ●; K. Prach: *Consilium abundi*, *Zvon* 34, 1933/34, s. 222; H. Spilková: *Posmrtná maska*, *Rozhledy po literatuře a umění* 1934, s. 11; J. Kabeš: *K profilu L. K., Rozhledy po literatuře a umění* 1934, s. 102, 109 + L. K. *filozofie pro věčnost*, *LitN* 10, 1937/38, č. 14; M. N. (Novotný): *Beletrie L. K.*, *LidN* 18. 5. 1938; jv.: *Vzpomeňme L. K.*, *Čes. slovo* 17. 4. 1938; ● ref. *Filozofické listy L. K.*: J. P., *Nár. práce* 22. 11. 1939; jv., *Čes. slovo* 16. 1. 1940; O. Mašek, *Nár. noviny* 6. 4. 1940 ●; A. Čheidze: *Poznámka o filozofii L. K.*, *Venkov* 23. 12. 1939; J. Kabeš: *Trápení díla L. K.*, *LidN* 19. 2. 1940; ● ref. *Duchovní přátelství: J. Popelová*, *Nár. práce* 25. 9. 1940; F. Kratina, *LidN* 30. 11. 1940; L. Svoboda, *Sociologická revue* 1940, s. 340 ●; J. Kabeš in L. K.: *Boj o Vše* (1942); J. Zumr in L. K.: *Vteřiny věčnosti* (1967) + *Klímovo básnické dílo*, *Orientace* 1967, č. 3; J. Patočka: L. K. *Pokus o rozbor klíčových tezí*, *Orientace* 1967, č. 3; K. Bodlák: L. K. *po dvaceti letech* (polemika s J. Patočkou), *Orientace* 1967, č. 6; J. Viewegh: *Několik poznámek o L. K.*, *Sešity pro mladou literaturu a diskusi* 1968, č. 26; S. Horečka: *Hloubková sondáž charakteru jednoho pozoruhodného „podivína“*, *Kurýr Odeonu* 1970, s. 15; J. Hermach: *Před padesáti lety zemřel český filozof*, *Svědectví* (Paříž) 1979, č. 58, s. 329; J. Svoboda: L. K. – *filozof smířlivého vzdoru*, *Filoz. časopis* 1980, s. 699; O. Scheinpflugová in *Byla jsem na světě* (1988, s. 108); I. Fic in L. K.: *Utrpení knížete Sternenhocha* (2. vyd. 1990); M. Pauza in L. K.: *Utrpení knížete Sternenhocha* (3. vyd. 1990); R. S. in L. K.: *Mezi skutečností a snem* (Bratislava-Rača 1990); V. Šibrava in L. K.: *Podivuhodné příběhy* (1991); I. Dubský in *Diskurs na téma jedné Klímovy věty a jiné eseje* (1991); J. Chalupický in L. K.: *Victoria aeterna* (1992).

dh

Stanislav Klíma

* 22. 12. 1878 *Mnichovo Hradiště*

† 30. 6. 1944 *Praha*

Publicista a prozaik, evangelicky zaměřený spisovatel, živě se zajímající o slovenskou problematiku a česko-slovenské vztahy.

Bratr pedagoga, pedagogického spisovatele, ko-

meniologa a překladatele Jiřího Václava Klímy (1874–1948). Školní vzdělání získal v rodišti a na reálce v Praze, pak působil jako učitel v Záběhlicích u Prahy a později v Praze na Vinohradech. Intenzivně se zajímal o náboženské otázky evangelické církve, do níž přestoupil, a o slovenskou problematiku, stal se členem Československé jednoty, často cestoval na Slovensko, publikoval ve slovenských časopisech, navázal četné styky se slovenskými evangeliky; organizačně i redakčně se účastnil vydávání nábožensky orientovaných časopisů, aktivně se podílel na oslavách pětistého výročí smrti M. J. Husa za první svět. války. Po vytvoření ČSR se stal úředníkem slovenského odboru ministerstva školství, vedeného J. Vlčkem. Pomáhal budovat slovenské školství, účastnil se prvních kursů pro slovenské učitele (Prešov 1919), sestavoval slovenské učebnice a čítanky. 1922 přešel na ministerstvo zahraničních věcí, kde se zabýval především záležitostmi Čechů a Slováků žijících v zahraničí.

K. rozsáhlé literární dílo je především publicistického a pedagogického charakteru, jeho pokusy o beletrii jsou celkem řídké. Ve středu K. pozornosti stály životní osudy českých evangeliků, k nimž řadil i M. Jana Husa, a národnostní problematika Slovenska. Po vzoru K. Kálala napsal množství průvodců po Slovensku, v nichž se zajímal nejen o kulturní jevy, ale i o přírodu a ekonomické otázky. Po vzniku ČSR se snažil přispět k vzájemnému porozumění Čechů a Slováků svými učebnicemi slovenského jazyka a vlastivědnými příručkami. Sestavoval také učebnice, čítanky a antologie beletrie pro slovenské školy i pro potřeby amerických Slováků; dokumentární kniha *Čechové a Slováci za hranicemi* vznikla jako výsledek jeho práce na ministerstvu zahraničních věcí. V K. vlastních beletristických pracích převažuje motiv národnostního zápasu Slováků, vítězně završeného spojením s Čechy. *Svědectví o svém náboženském přerodu* podal K. ve vzpomínkové knížce *Za prapor s kalichem*.

PŘÍSPĚVKY in: *Časopis Společnosti přátel starožitností českých v Praze* (1901 Z paměti města Zbraslavice u Kutné Hory, i sep.); *Čes. reformace* (1917–18); *Českosl. samostatnost* (1924); *Čes. svět* (od 1914); sb. *Husova knížka pro české děti* (1914); *Kostnické jiskry*; *Lumír* (1910–11); *Nár. osvobození* (od 1924); *Naše doba* (1911–12); *Nové Čechy* (1927–28); *Občanské listy* (Poděbrady); *Osvěta* (1914); sb. *Podkarpatská Rus* (1923); *Průdy* (Bratislava); *Samostatnost*

(1912); Slovanský přehled; Topičův sborník (1918–19); Zahraniční politika; Zlatá Praha (1911–12); Zvon (1921–22); Život (1907–14). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Obrázky ze Slovenska (1911, rozšíř. vyd. 1926); Zbojníci (PP b. d., 1918); Převrat (P 1919); Janko, slovenský hrdina (P 1920); Slovenské deti. Poézia ich života (PP, B, s přetiskem dět. lid. her, b. d., 1920); Nad Tatrou sa blýska (D 1921); Obrázky z dejin literatury slovenskej (1921); Povesti zo Slovenska (PP pro ml., 1921); Slovenské zámky (PP pro ml., 1921); Čeští bratři. Šest postav z české minulosti (PP 1924); Za prapor s kalichem (vzpomínky, 1938). – *Ostatní práce*: Vzhůru na Slovensko! Stručný průvodce uherským Slovenskem (1899); O národních poměrech na Slovensku (1902); České náboženství (1912); Země Husova. Historický průvodce po Praze a po Čechách (1915; z toho i sep. Reformační průvodce Tábořem); Jak se naučím slovensky? Slovenská mluvnice, rozhovory, výbor z literatury a slovníček (1919); Přednášky o Slovensku (1919); Slovensko. Obraz jeho minulosti a přítomnosti (1919, dopln. vyd. 1920); Náš prezident T. G. Masaryk (1920); Sprievodca po Prahe (1920, s J. S. Guthem-Jarkovským); Stručný průvodce po Slovensku (1920, s F. Bílým); Ilustrovaný průvodce po Slovensku (1921, s F. Bílým); Slovenská vlasť (1921); Maďarská propaganda jak pracuje k odstranění trianonského míru (1923); Čechové a Slováci za hranicemi (1925); Doplněk Ilustrovaného průvodce po Slovensku (1925); Z rodného kraje (1925); Osvobozené Slovensko (1926); Cesta Husova (1927); Československá péče krajanská (1931); Evangelická Praha. Průvodce její minulostí a přítomností (1935). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Život (1907–14), Česká reformace (1917–18, do č. 19), Kostnické jiskry (1915, č. 12–17; 1922, č. 41 – 1923, č. 6); *kaldendár*: Slovenský priateľ. Kaldendár pre amerických Slovákov na rok 1925 (1924); *knížnice*: Žatva (1920–21), Jahody (1921–23); *sborník*: Podkarpatská Rus. Obraz poměrů přírodních, hospodářských, politických, církevních, jazykových a osvětových (1923, s J. Chmelařem a J. Nečasem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Husova knížka pro české děti (1914); Život a význam mistra Jana Husa (1914); Průvodce evangelického čtenáře. Seznam knih vhodných pro evangelické knihovny s výběrem hudební a obrazů (1917); Přírodopis pre ľudové školy slovenské (1919); Slovenská vlastiveda (1919, dopln. vyd. 1920); Sborníček mladého Slovenska (výbor z děl současných slovenských spisovatelů, 1920); Slohové cvičenia (1920, přeprac. 1925 s tit. Slohové cvičenia pre slovenské školy); Čítanka pre slovenské školy meštianske 1–4 (1920–21, přeprac. vyd. 1937–38); Slovenská zem. Sborník vlastivedných prác slovenských spisovateľov (1921); Z českej spisby o Slovensku (1921); Z českej spisby humoristickej (1921); Ohlas domova (1923); Vážme si slovenskej školy! (výbor beletrie na téma nacionálního útisku dětí ve školách, 1923); Z rodného kraje (1925); Kantorské historky (1939). ■

LITERATURA: an.: ref. Život a význam mistra Jana Husa, Máj 12, 1913–15, s. 420; B. H.: ref. Husova knížka pro české děti, LidN 23. 7. 1914; ● ref. Země Husova...: -och- (F. S. Procházka), Zvon 15, 1914/15, s. 575; K., PL 11. 7. 1915; Svbd. (O. Svoboda), Úhor 1915, s. 116 ●; Dr. L. D. (Dérer): ref. Jak se naučím slovensky?, PL 25. 5. 1919; B. Vydra: ref. Slovenská vlasť, Nové Čechy 4, 1920/21, s. 389; F. Strnad: ref. Slovenské deti..., Úhor 1921, s. 58; ● ref. knižnice Jahody, Žatva: A. Gregor, LidN 18. 9. 1921; -btk- (V. Brtník), Zvon 21, 1920/21, s. 517; V. F. S. (V. F. Suk), Střední škola 1921, s. 144 ●; ● ref. Nad Tatrou sa blýska: J. O. N. (Novotný), LidN 12. 10. 1921; F. Š. (Šimek), Střední škola 1922, s. 46 ●; J. Menšík: ref. sb. Slovenská zem, Pramen 1922, s. 384; ● ref. sb. Podkarpatská Rus: -och- (F. S. Procházka), Zvon 23, 1922/23, s. 407; M. Weingart, ČČM 1923, s. 93; A. Hajn, Lumír 1923, s. 213 ●; ● ref. sb. Ohlas domova: -och- (F. S. Procházka), Zvon 24, 1923/24, s. 223; V. F. Suk, Úhor 1924, s. 59; K. J. (Juda), Střední škola 5, 1925, s. 48 ●; ah. (A. Hartl): ref. Čeští bratři..., NO 17. 9. 1924; A. Pražák: ref. Obrázky z dejin literatury slovenskej, Naše věda 1924, s. 41; ● ref. Čechové a Slováci za hranicemi: Sk. (F. Skácelík), Lumír 52, 1925/26, s. 555; ah. (A. Hartl), NO 5. 12. 1925; O. Heidrich, Nové Čechy 9, 1925/26, s. 221; J. V. Klíma, Střední škola 1926, s. 114; V. Brtník, Venkov 25. 2. 1926 ●; ● ref. Osvobozené Slovensko: Č. Zíbrt, ČL 27, 1926/27, s. 211; -och- (F. S. Procházka), Zvon 27, 1926/27, s. 641 ●; an.: Spisovatel S. K. padesátníkem, NO 25. 12. 1928; B. Slavík: ref. Za prapor s kalichem, LidN 31. 3. 1939.

vf

Stanislav V. Klíma

* 22. 10. 1895 *Sobědraž* u Kostelce nad Vltavou
† 11. 7. 1965 *Praha*

Překladatel z angličtiny, a to zejména americké prózy, publicista.

Vychodil měšťanskou školu v Milevsku a soukromou obch. školu v Praze. 1913 odjel do USA, kde do 1917 působil v redakci novin Svornost v Chicagu, 1917 pracoval krátce ve vojenské kanceláři Českého nár. sdružení, poté se přihlásil jako dobrovolník do čs. legií ve Francii a účastnil se bojů na frontě. Po krátkém působení v Čs. nár. radě v Paříži a Kanceláři Čechoslováků amerických v Praze byl přidělen (1919) Československé tiskové kanceláři ve Washingtonu; 1920 se oženil, 1920–22 studoval v New Yorku na School of Diplomacy and Jurisprudence of the American University, 1922–51 byl

zaměstnancem min. zahraničních věcí; pracoval na generálním konzulátě v New Yorku, na velvyslanectví ve Washingtonu, dále v Kanadě (Ottawa) a na ústředí v Praze, s výjimkou okupačních let. 1934–37 byl rovněž redaktorem v Praze vycházejícího časopisu *Central European Observer*. Po odchodu do invalidního důchodu působil v Praze jako externí pracovník Památníku nár. písemnictví (1953–54) a Ústavu pro českou literaturu ČSAV (1957–60). Jeho syn Stanislav Václav K. (nar. 1927) je hudebním spisovatelem a překladatelem z angličtiny.

Jako překladatel se K. zaměřil na americký společenský román (zejm. na dílo U. Sinclaira) a zábavnou beletrii detektivní a dobrodružnou, jako publicista informoval jednak českou veřejnost o americkém životě a zvláště tamějších literárních poměrech, jednak veřejnost americkou o Československu; přeložil také do angličtiny esej O. Březiny *Úsměvy času* (pro *Revue Roycroft* 1920).

PSEUDONYM, ŠIFRA: St. Bohuslav; S. V. K. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Amerikán* (USA, 1920); *Bratrství* (USA, 1919); *The Czechoslovak Review* (USA, 1920); *Českosl. republika* (USA, 1921); *Duch času* (USA, 1914–15); 28. říjen (USA, 1919); *Kult. zpravodaj* (1927); *Nár. osvobození* (1937–38, R. Nástup); *Newsorské listy* (USA, 1923); *Panoráma* (od 1928); *Revue Roycroft* (1920); *Svornost* (USA, 1918–19); *Venkov* (od 1924); *Ženské listy* (USA, 1916). ■ KNIŽNĚ. *Překlady*: U. Sinclair: *Stoprocentní vlastenec* (1921) + *Pouť lásky* (1922) + *Nazývají mne tesař* (1923, podp. S. V. K.) + *Metropole* (1926) + *Petrolej* (1927) + *Boston* (1928) + *Princ Hagen* (1928) + *Kapitán průmyslu* (1928) + *Sylvie* (1928) + *Sylvioino manželství* (1928) + *Otroctví* (1930) + *Město v horách* (1930, se Z. Vančurou) + *Římský svátek* (1931) + *Utajované zlo* (1931) + *Alkohol* (1933); R. Amundsen a další: *Letadlem k severní točce* (1926, s M. Krausovou-Lesnou); H. Fergusson: *Kapitol* (1926) + *Krev dobyvatelů* (1926); A. Muir: *Třetí výstraha* (1926); E. Ph. Oppenheim: *Záhadný případ pana Thewa* (1928); E. Wallace: *Dveře se sedmi zámky* (1928) + *Mstitel* (1928, pseud. St. Bohuslav); J. F. Cooper: *Lovec jelenů* (1928) + *Stopař* (1929); J. London: *Joe mezi piráty* (1938, podp. S. Klíma) + *Jerry z ostrovů* (1938, podp. S. Klíma) + *Michal, bratr Jerryho* (1939, podp. S. Klíma); L. Bromfield: *Kouzlo návratu* (1940); F. van Wyck Mason: *Tři přístavy* (1941); I. Stone: *Námorník na koni* (1941, podp. S. Klíma); H. Melville: *Bílá velryba* (1947); – posmrtně: O. Henry: *Zpověď humoristova a jiné povídky* (1972). – *Ostatní práce*: *The Czechoslovak Republic* (1923, s A. Brožem).

zk

Bohumila Klimšová

* 15. 12. 1851 *Polička*

† 15. 3. 1917 *Nový Hradec Králové*
(Hradec Králové)

Spisovatelka věnující se zejména tvorbě pro děti a mládež, překladatelka z francouzštiny a němčiny, folkloristka.

Dcera klempířského mistra, měšťana a radního. První vzdělání získala v rodišti a v soukromém ústavu v Jihlavě. V ženských ručních pracích a ve znalostech jazyků se zdokonalovala za svých pobytů u příbuzných v Čes. Budějovicích a Mariboru. Na podnět budoucího švagra F. Zákrejse začala překládat (A. Daudet, F. Spielhagen, A. Wilbrandt, P. Heyse; překlady vycházely většinou anonymně v časopisech). Od 1873 navštěvovala Český ústav ku vzdělání učitelek v Praze, 1875 se stala učitelkou ženských ručních prací a působila na několika pražských školách. 1883 byla vyslána městskou radou pražskou do Lipska a Berlína na specializaci ve svém oboru. 1889 nastoupila místo industriální učitelky v Praze, od 1895 žila na odpočinku v Praze, v Poličce, od 1912 v Novém Hradci Králové. V Poličce se stala iniciátorkou Ženského spolku (první předsedkyně) a jeho knihovny s cílem výchovně a vzdělávací působit hlavně mezi mladými ženami. Zabývala se rovněž národopisným studiem (pražské okolí, Poličsko, Turnovsko, Podkrkonoší).

Svou literární činnost orientovala K. převážně na literaturu pro děti a mládež. Psala básně, pohádky a povídky, v nichž důrazně uplatňovala výchovný a didaktický zřetel v souladu s dobovými normami náboženského a společenského života. Idealistickou interpretaci světa podle zásad křesťanské morálky tlumočila jak její poezie (*Jaru života* aj.), tak povídky, které autorka charakterizovala jako „naučné příběhy ze života“ (*Z jara do leta* aj.). V žánru pohádek se přidržovala osvědčených látek, ale pokoušela se i o samostatnější pojetí tradičních motivů (*V říši kouzel*, *Nové pohádky*). V prózách zpracovávala také téma vlastní, nejčastěji v romaneskně historické podobě (*Tajemství lesní pustiny*). Povídka *Sedm havránků* konfrontuje rozdílné sociální postavení dvou bratrů a jejich rodin a vyzvedává pracovitost a mravní sílu chudého chlapce. *Turnovské povídky*, určené dospělým, ve dvou příbězích rozvíjejí téma lásky, vztahu rodičů a dětí i věrnosti rodné zemi. Svůj zájem výchov-

ný a folkloristický projevil K. v menších studiích publikovaných časopisecky (Světazor, Ženské listy aj.).

PŘÍSPĚVKY in: Beseda učitelská; Besídka malých (1884–91); Budečská zahrada (1878–89); Časopis Boženy Němcové; Čes. škola; Jarý věk (1887); Jitřenka (Polička, 1882–97); Kalendář Lady; Kalendář Malého čtenáře; Koleda (Olomouc, 1878); Květy mládeže (1897); alm. Kytice (1879–93); Lada; Malý čtenář (1883–1919); Naši mládeži; Nitra (Bratislava, 1877); Osvěta (1878); Paleček (od 1881); Pěstoun; Posel z Budče; Sborník Lady; Světazor (1881); Škola a život; Štěpnice; Víněk pro dívky československé (1888); Zábavné listy (od 1882); Zlaté mládí; Ženské listy (od 1881). ■ **KNIZNĚ.** *Beletrie a práce o literatuře:* Turnovské povídky (1882); Kniha báchorek (PP pro ml., 1884); Paleček a Malenka (P pro ml., b. d., 1889); Z jara do léta (PP pro ml., 1889); Z ráje (PP, BB pro ml., 1889); Rodinná skříňka (B pro ml., 1890); Trojlístek pohádkový (PP pro ml., 1890); Veršované pohádky (BB pro ml., 1890); Původní bajky české (PP pro ml., 1891); Jaru života (BB pro ml., 1892); Sedm havránek (P pro ml., 1897); V říši kouzel (PP pro ml., 1900); Nové pohádky (PP 1900); Dětské příběhy (PP 1901); Tajemství lesní pustiny (1907); Z čarovného světa (PP pro ml., 1913). – *Překlady:* A. Wilbrandt: Malířové (1875); E. Pailleron: Jiskra (b. d., 1881). ■ **REDIGOVALA:** Škola ženských ručních prací (1876–85, s V. Srbovou-Lužickou). ■

LITERATURA: F. Bačkovský: Čeští spisovatelé a spisovatelky, kteří nejsou ve velikém ani malém Slovníce naučném – B. K., Studentské listy 1882, s. 74; ● ref. Turnovské povídky: F. V. Vykoukal, Osvěta 1882, s. 502; F. Bílý, Osvěta 1882, s. 1044; F. Dlouhý, Lit. listy 1883, s. 48 ●; V. Špaček: ref. Z ráje, Lit. listy 1890, s. 113; J. Horák: ref. Veršované pohádky, Hlídky literární 1891, s. 200; B. Klimšová in Sedm havránek (1897, životopis); Ant. Veselý: ref. Z čarovného světa, Čes. revue 6, 1912/13, s. 254; ● nekrology: an., Jitřenka 1917, č. 7; P. Maternová, Ženské listy, č. 7 ●.

zk

Antonín Jaroslav Klose

* 24. 11. 1861 Zbítov

† 21. 9. 1906 Praha

Básník a prozaik z okruhu následovníků J. Vrchlického; kromě vlastenecké a milostné lyriky zejména autor tzv. žánru, drobných veršovaných i prozaických obrázků ze života.

Po absolvování reálky v Plzni studoval 1879–82 obor inženýrského stavitelství na technice

v Praze; studia nedokončil a stal se úředníkem města Prahy (oficiál, městský čtvrtník). Patřil k zakládajícím členům spolku Máj (jednatel) i jeho nakladatelského družstva, byl funkcionářem Umělecké besedy. Pohřben byl ve Zbítově.

Do literatury K. vstoupil jako člen družiny kolem Šimáčkova Světozoru. Již v první knize (*Básně*) převažují nad vlasteneckou a milostnou lyrikou drobné veršované příběhy ze života, které jsou charakteristické pro celou K. básnickou činnost a v nichž se projevuje silný vliv francouzského žánristy F. Copéea. Obrázky hladu a bídy venkovských žebráků, chudých rodin a sirotků, často viděné v kontrastu s nadbytkem a štěstím, byly později doplněny příběhy citových zklamání a drobných tragédií z městského prostředí (*Na zemi*). Prostupuje je přesvědčení, vyslovené zvláště v subjektivněji laděných verzích, že životní pravda boří iluze o možnosti dosáhnout skutečného štěstí; klid a životní vyrovnání nachází básník jen v lásce své ženy. Reflexivní rys K. poezie pronikl i do ironizujících a vypointovaných próz, v nichž K. načrtává obraz soudobé měšťanské společnosti.

PŘÍSPĚVKY in: Čes. Thalia (1888); sb. Čeští spisovatelé českým dělníkům národním (1898); Hlas národa (1888–90, 1901); Květy (1889–90, 1905–07); Lumír (1882–86); Máj (1902–04); Nár. listy (prózy); Ruch (1888); Světazor (1884–99); Švanda dudák (1889–90, 1901); Zlatá Praha (1885–1905); Zličan (Č. Brod); Zvon (1901–05). ■ **KNIZNĚ.** *Beletrie:* Básně (1889); Na zemi (BB 1892); Droby (PP 1899); Z tohoto světa (BB 1901). ■

LITERATURA: ● ref. Básně: -a- (F. V. Vykoukal), Světazor 1889, s. 360; Č., Lit. listy 1889, s. 227; F. K. (Kvapil), Zlatá Praha 1889, s. 335; J. V. (Vrchlický), Hlas národa 29. 5. 1889; B. Čermák, NL 30. 5. 1889; -a, Lumír 1889, s. 252; A. V. (Vrzaň), Hlídky literární 1889, s. 278 ●; ● ref. Na zemi: -a- (F. V. Vykoukal), Světazor 1892, s. 358; an., Lumír 1892, s. 216; J. Karásek, Lit. listy 1893, s. 123; A. Procházka, Niva 1893, s. 262 ●; ● ref. Droby: F. V. V. (Vykoukal), Světazor 1898, s. 588; -c., Rozhledy 9, 1899/1900, s. 279 ●; ● ref. Z tohoto světa: E. Krásnohorská, Osvěta 1901, s. 1016; F. Sekanina, Čes. revue 5, 1901/02, s. 271; O. Šimek, Lumír 1902, s. 84; A. Novák, Rozhledy 12, 1901/02, s. 591; L., Zvon 2, 1901/02, s. 98 ●; ● nekrology: F. V. (Vykoukal), Osvěta 1906, s. 1140; Š. (M. A. Šimáček), Zvon 7, 1906/07, s. 31; R. K. (R. J. Kronbauer), Máj 5, 1906/07, s. 29 ●; A. Klášterský: Moji první literární přátelé, LidN 15. 5. 1929; J. Kyncl in Rokycansko v kultuře a umění (1964).

dh

Karel Klostermann

* 13. 2. 1848 *Haag* (Rakousko)† 16. 7. 1923 *Štěkeň* u Strakonice

Prozaik Pošumaví se smyslem pro osobitý přírodní ráz kraje, jeho lidské typy a sociálně ekonomické podmínky.

Otec působil jako lékař v Haagu, Sušici, Žichovicích, Štěkni a v Kašperských Horách, matka pocházela z rodu bohatých šumavských sklářů. Dětství K. prožil v Žichovicích a Štěkni. Významné bylo K. prvé setkání se Šumavou, kde pak trávil od středoškolských let do pozdního věku téměř každé prázdniny. Zprvu se učil pod matčiným dozorem doma 1855–57, později chodil do školy v Stříbrných Horách; gymnázium studoval první rok v Písku, 1858–61 pokračoval v Klatovech, kde ho češtinu učil A. V. Šmilovský, a dokončil je opět v Písku (1861–65). Na otcovo přání se dal zapsat ve Vídni na medicínu (1865–69), studium však nedokončil; z rodinné korespondence jsou k této době doloženy i názorové rozpory mezi česky smýšlejícím K. a německy cítícím otcem. 1870–72 byl K. soukromým vychovatelem v Žamberku; pokračoval tam ve studiu jazyků, pro něž měl velké nadání a jimž se věnoval už ve Vídni (francouzština, italština, španělština, ruština, srbocharvátština, angličtina, polština, rumunština). Žamberský rodák vídeňský univ. profesor E. Albert mu opatřil místo v redakci vídeňského časopisu *Wanderer*, nakloněného českým zájmům; list však byl 1873 pro finanční potíže zastaven a K. přijal místo suplenta na německé reálce v Plzni, kde pak působil 1873–1908, od 1878 jako řádný profesor francouzštiny a němčiny. 1875 se oženil, 1898 ovdověl a t. r. se znovu oženil se zámožnou vdovou po továrníkovi. Své tvorbě se věnoval vedle učitelských povinností, jako český spisovatel byl však napadán německými kolegy i tiskem. Zejména román *Za štěstím*, který podle K. vlastních zkušeností líčí ztroskotání českých lidí hledajících lepší existenci ve Vídni, se stal příčinou udavačské aféry. Přesto K. své češství vždy manifestoval, např. jako člen plzeňského obecního zastupitelstva, městské rady i okresního zastupitelstva, funkcionář v četných kulturních, osvětových a humanitních spolcích. Podnikl několik cest do ciziny (1868 Černá Hora, 1874 a 1889 Francie, 1877 Maďarsko a Itálie, 1907 a později Dubrovník). Poslední léta života strá-

vil ve Štěkni. 1918 ochuravěl španělskou chřipkou, rok nato rozedmou plic a srdeční chorobou. Pohřben byl v Plzni.

Do literatury vstoupil K. 1890 německými črtami ze Šumavy (*Böhmerwaldskizzen*), po jejichž úspěchu napsal na vyzvání redaktora V. Vlčka pro časopis *Osvěta* svou první českou povídku. V prozách ze šumavského prostředí objevil K. soudobé české literatuře dosud neznámou oblast česko-bavorského pomezí s velkolepou přírodní scénérií a svéráznými obyvateli. Na základě vlastních prožitků přitom zachytil nejen vnější podobu kraje, ale též velký úsek jeho historie a proces jeho vývoje od 60. let 19. století s řadou pronikavých hospodářských i společenských změn. Téma K. románu *Ze světa lesních samot* tvoří tvrdý život lidí v zapadlém koutě Šumavy, jejich denní zápasy s drsnou přírodou. Krása i krutost přírodního živlu stojí v popředí díla, v němž vynikají neobvyklé, zpravidla dramatické krajinné motivy a obšírné popisy různých denních i ročních období s osobitou místní atmosférou. Vrcholným projevem drtivé moci přírodních sil je v závěru románu vyprávění o kruté vichřici, která 1870 zničila obrovské plochy šumavského polesí. Příroda ve své svrchovanosti určuje v K. podání i způsob života a myšlení lidí, spoluvytváří jejich povahy a osudy. Další K. romány z Pošumaví charakterizuje výraznější zájem o lidské osudy a životní dramata, v jejichž pozadí stojí hospodářské převraty a změny sociálních poměrů v kraji. Po vichřici zničil v 70. letech další lesní rozlohy kůrovec. Nutnost narychlo zpracovat a odvézt spousty dřeva vyvolala dočasnou konjunkturu a klamný blahobyt, otevřela dveře kapitalistickému podnikání se všemi hmotnými i morálními důsledky pro obyvatele, dosud zvyklé na starodávný způsob života. V románu *V ráji šumavském* zobrazil K. rozkladný vliv nenasytné touhy po majetku, zaslepenou pýchu, lakotu i rozmařilost, bezohledné rvavé sobectví i nevyhnutelný konečný rozvrat a pád. V dalším románu *Kam spějí děti* je zpodobeno období po skončení přechodného blahobytu („broučkového ráje“). Šumava zbařená největší částí lesního bohatství chudla, zemědělství v drsném podnebí nebylo schopno lidi uživit, bývalé velkostatky se zadlužovaly. Mladí odcházeli do měst, zejména do Vídne, kde se odcizovali domovu, proletarizovali se a často mravně upadali. Tyto romány tvoří v K. díle jakousi trilogii. Variacemi na jejich základní témata je velké množství poví-

dek (*V srdci šumavských hvozdů, Pošumavské rapsódie* aj.), jejich postavy K. často kreslí s velkou povahopisnou dovedností a psychologickou pronikavostí. S těmito prózami volněji souvisí román *Skláři*, který zachytil rozvoj i krizi šumavského sklářského průmyslu v první polovině 19. století. K. v něm čerpal z rodové historie svých předků z matčiny strany. V obou zakladatelích velkých sklářských podniků vytvořil individuálně odlišné, ale přitom dobově i společensky typické lidské portréty, zároveň postihl i specifické ovzduší tehdejších sklářských manufaktur, jejich výrobní poměry, obchodní problémy, patriarchální vztahy mezi majiteli a domácími dělníky apod. Značné obliby dosáhl K. román *Mlhy na Blatech*, vystihující příznačné charakterové rysy jihočeského selství i přírodní zvláštnosti kraje. Na vlastních trpkých zkušenostech z praxe středoškolského učitele je založen dějově rozvláčný román *Suplent*, zajímavý jednak jako dobový dokument o byrokratických poměrech rakouského školství, jednak řadou pravdivě odporovaných figur. Rozvleklostí se vyznačuje i román *Ecce homo*, cenný však psychologicky pronikavou charakteristikou mladé manželské dvojice z Pošumaví, která se marně snaží zachránit svůj narušený vztah. Českou venkovskou realistikou prózu K. obohatil o novou látku a jejím vůdčím představitelům se přiblížil pravdivým viděním rozporů života a odhalováním jejich příčin.

PSEUDONYM: Faustin. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach Akademického spolku ve Vídni (1909); Čes. osvěta (1912); Čes. deník (1912, posmrtně 1926); kal. Čes. hasič (1916–18); Hlas národa (1890); Jahresbericht Pilsen Staats-Oberrealschule (1875, 1878); alm. Jaro (1917); Jihočes. sborník (1907–18); Kalendář Nár. politiky (1920–22); Kalendář Spolku pro podporu mládeže v Plzni (1905); Kosmos (Stuttgart); Květy mládeže; Lid. noviny (Chicago, 1902); Lumír (1894); Máj (1905–14); Malý čtenář (1895, 1905, 1917); Mladá stráž; Nár. listy (1921); Nár. obzor (1907–14); Nár. politika (1896–1904); Ostřížek, list Sokola v Plzni (1898); Osvěta (1891–1917; 1891 první povídka Rychtářův syn, 1892 R Ze světa lesních samot); Otavan (Písek, 1917–19); Pamětní spis Praha Budějovicím (1900); Památník Sokola v Plánici (1922); Pečirkův národní kalendář (1913–15); Plzeňské besedy (1909); Plzeňský obzor (1893, 1903); Politik (1885–1907); Světozor (1915); Šumavan (Klatovy, 1896); Švanda dudák (1897); Topičův sborník (1914–21); Věstník záloženský (1916); Vzlet (1918, autobiografie); Výstavní katalog Včelařského spolku v Sušici (1907); Wanderer (Videň, 1872–73); Zlatá Praha (1892,

1915); Zvon (1900–22). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Böhmerwaldskizzen (PP 1890; česky 1925 s tit. Ze Šumavy, přel. M. Stunová, Spisy sv. 33, a znovu zkráceně 1986 s tit. Črty ze Šumavy, přel. B. Nohejl); V ráji šumavském (R 1893); Ze světa lesních samot (R b. d., 1894); Za štěstím (R 1895); V srdci šumavských hvozdů (PP b. d., 1896); Skláři (R 1897); Domek v Polední ulici (PP 1898); Hostinný dům (R b. d., 1898); Kam spějí děti (R 1901); Bílý samum (PP 1903); Světák z Podlesí (R 1905); Ve světélce stínech Babelu (PP 1907); Ze šumavského Podlesí (PP 1908); Pošumavské rapsódie (PP 1908); Urvané listy (PP 1908); Mlhy na Blatech (R 1909, Spisy sv. 14); Z dobrého srdce (PP 1909, Spisy sv. 15); Odyssea soudního sluhy (P 1910, Spisy sv. 16); Snímky lidí a věci (PP 1910, Spisy sv. 17); Robinson na Otavě (PP pro ml., 1911); Jiříčkův zimní výlet (P pro ml., 1911); Suplent 1–4 (R 1913, Spisy sv. 18–21); Žichovičtí púlpáni (P 1914, Spisy sv. 22); Vypovězen (P 1914, Spisy sv. 23); Mrtví se nevracejí (PP 1915, Spisy sv. 24); Ecce homo (R 1915, Spisy sv. 25); Pozdní láska 1, 2 (R 1919, Spisy sv. 26–27); Zmizelá osada (PP b. d., 1921); Dokonalý kavalír (PP b. d., 1921); Kulturní naléhavost (úvaha, b. d., 1921); Naléhavé kapitoly (P 1922); Na útěku (P b. d., 1923, Spisy sv. 37); – posmrtně: Pan Zbyněk Bukvice na Čekanově 1–4 (R 1924, Spisy sv. 28–31); Na horké půdě (PP 1925, z něm orig. přel. M. Regal); Šumavské povídky (1925, spisy sv. 32, ed. M. Regal); Prázdniny na Šumavě a jiné kresby (1926, Spisy sv. 34); Červánky mého mládí 1, 2 (vzpomínky, 1926, Spisy sv. 35–36); Z mého revíru (PP 1928, Spisy sv. 38); Dalčické panstvo (R 1928). – *Překlad*: B. Sperani; Manžel (1896). – *Výbory*: K mládeži (1923, ed. F. J. Čečetka); Paní Meluzina (pro ml., 1946, ed. B. Fučík); Vánice a jiné povídky (1955, ed. M. Holas); Drobné povídky (1959, Vybrané spisy sv. 6, ed. V. Tichý); Odyssea soudního sluhy a jiné povídky (pro ml., 1972, ed. F. Havlová); Robinson na Otavě a jiné příběhy ze Šumavy (pro ml., 1973, ed. V. Kovářik); Šumavské rapsódie (1975, ed. B. Štorek); Listky ze šumavské epopeje (1983, ed. J. Janáčková). – *Souborná vydání*: Spisy K. K. (nakl. J. R. Vilímek, 1904–28, 38 sv.; 2. vyd. 1919–34, 23 sv., nedokončeno; 3. vyd. 1940–41, 20 sv.); Vybrané spisy (SNKLHU, 1956–59, 6 sv., ed. V. Tichý). ■ SCÉNICKY. *Překlad*: M. Maeterlinck; Monna Vanna (1905). ■ KORESPONDENCE: Dopis K. K. redaktoru Miloši Wachkovi (z 1891; 1958, ed. A. Chvála). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Mikuškovičová, J. Saková: K. K. Personální bibliografie (Čes. Budějovice 1976). ■ LITERATURA: V. Dresler: Básník Šumavy (1914, s autobiografií); M. Regal: Život a dílo K. K. (1926); B. Polan: O životě a díle K. K. (Plzeň 1948); sb. Štěkeň a K. K. (1968, ed. J. Voldán); sb. K. K. Básník Šumavy (Klatovy 1972, ed. K. Kliment). ■ ● ref. V ráji šumavském: -ej- (F. V. Krejčí), Rozhledy 1893, s. 278; J. Karásek, Niva 1893, s. 239; F. V. (Vykoukal), Světozor 1893, s. 444 ●; Fr. Holeček: Něco o K. K., Hlídka lit. 1894, s. 197; ● ref. Ze světa lesních samot: jv (J.

Vodák), Lit. listy 1895, s. 138 a Niva 1895, s. 111; F (T. G. Masaryk), Naše doba 2, 1894/95, s. 557; F. Holeček, Hlídka lit. 1895, s. 100; F. V. V. (Vykoukal), Světozor 1895, s. 190 ●; ● ref. Za šeststím: Ch. (B. Chaloupka), MR 1895, sv. 2, s. 46; F. V. V. (Vykoukal), Světozor 1895, s. 396; jv (J. Vodák), Lit. listy 1896, s. 10 ●; ● ref. V srdci šumavských hvozdů: jv. (J. Vodák), Lit. listy 1897, s. 154; J. Šč. (B. Prusík), Lumír 25, 1896/97, s. 108 ●; ● ref. Domek v Polední ulici: P. Kunz (F. X. Šalda), Lit. listy 1898, s. 244 → KP 4 (1951); D., Rozhledy 7, 1897/98, s. 802; F. V. V. (Vykoukal), Světozor 1898, s. 344; an., Zlatá Praha 15, 1897/98, s. 271 ●; F. V. Vykoukal: ref. Skláři, Světozor 1898, s. 176; ● ref. Kam spějí děti: an. (A. Procházka), MR 1901, sv. 13, s. 301; A. Tuček, Zvon 2, 1901/02, s. 166; F. V. Vykoukal, Osvěta 1902, s. 151 ●; ● ref. Bílý samum: F. V. Vykoukal, Osvěta 1903, s. 932; M. Marten, MR 1903, sv. 14, s. 555 ●; R. J. Kronbauer: V ráji šumavském (K. vzpomínky), Zlatá Praha 24, 1906/07, s. 89; J. D. K. (Konrád): Profesor K. K., Máj 6, 1907/08, s. 328; an.: K. K., Zlatá Praha 25, 1907/08, s. 250; an.: K. K., Zvon 1907/08, s. 335; jv. (J. Vodák): ref. Urvané listy, Čas 6. a 8. 12. 1908; F. Sekanina: ref. Mlhy na Blatech, Zvon 10, 1909/10, s. 909; -er: K. K., Lit. rozhledy 1912, s. 81; ● ref. Suplent: an., Máj 11, 1912/13, s. 508; -il, LidN 24. 8. 1913; K. Híkl, Přehled 12, 1913/14, s. 347; Tristan (S. V. Friedl), Zvon 14, 1913/14, s. 275; F. V. Vykoukal, Osvěta 1914, s. 140; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 168 ●; an. (P. Maternová): ref. Žichovičtí púlpáni, Ženský svět 1915, s. 106; ● ref. Ecce homo: F. Sekanina, Zvon 16, 1915/16, s. 41; K. (F. V. Krejčí), PL 16. 1. 1916 ●; F. Sekanina: Jubileum našeho básníka Šumavy, Čes. svět 12, 1915/16, č. 35; F. M. Čapek: K. na Blatech, Vzlet 1918, s. 68; J. Frič: Šumava a její lid v díle K. K., Osvěta 1920; M. Regal: K. K., Osvěta 1920; O. Novotný: Jubileum K. K., Cesta 5, 1922/23, s. 491; -btk- (V. Brtník): Mezi českými romanopisci, Zvon 23, 1922/23, s. 296; ● nekrology: ax (E. Vachek), Večerník PL 17. 7. 1923; K. (F. V. Krejčí), PL 18. 7. 1923; S. (F. Sekanina), Zvon 23, 1922/23, s. 659; -l, Topičův sborník 10, 1922/23, s. 520; -k., Úhor 1923, s. 115; A. Klášterský, Almanach Čes. akademie 1924 ●; ● ref. Pan Zbyněk Bukvice na Čekanově: J. Staněk, Čes. osvěta 21, 1924/25, s. 448; V. Brtník, Venkov 5. 5. 1925 ●; ● ref. Ze Šumavy: K. Juska, Čes. revue 1925, s. 176; A. N. (Novák), LidN 7. 3. 1925 ●; ● ref. Šumavské povídky: J. Heindenreich (Dolanský), LidN 27. 8. 1925; drv., NO 14. 5. 1925; V. Brtník, Venkov 7. 6. 1925 ●; ● ref. Červánky mého mládí: V. F. S. (Suk), Úhor 1927, s. 96; V. Brtník, Venkov 9. 12. 1926 ●; J. Ort (P. Eisner): Symbiotická integrace, LidN 28. 12. 1936; ● 20. výr. úmrtí: jšk (J. Š. Kvapil), LidN 16. 7. 1943; J. Ch. Novotný, Čes. dělník 29. 7. 1943 ●; ● 100. výr. nar.: B. Polan, RP 15. 2. 1948; G. (F. Götz), NO 15. 2. 1948; jj (J. Janů), Svob. noviny 15. 2. 1948; K. P. (Polák), PL 15. 2. 1948; F. Wenig, Svob. slovo 15. 2. 1948; ed., Rovnost 15. 2. 1948; F. Sekanina, LD 15. 2. 1948 ●; J. Závada in K. K.: Mlhy na Blatech (1951);

an (G. Franc): Literární obraz polské a české vesnice, LD 16. 12. 1951; V. Jílek: M. Aleš a K., Život Plzeňska 1953, č. 7; E. Bouška: K. K. o N. A. Někrasovi, Život Plzeňska 1953, č. 7; B. Štiess: Skláři, Život Plzeňska 1954, č. 5; F. Hampl: K. K., básník Šumavy, Nový život 1955; V. Tichý in K. K.: Vánice a jiné povídky (1955) + in K. K.: Ze světa lesních samot (1955) + in K. K.: Vybrané spisy (1956–59) + in K. K.: V ráji šumavském (1958) + K. K., Kulturněpolitický kalendář 1958; VJ (V. Jílek): Básník šumavské minulosti, Pravda 15. 2. 1963; R. Khel: Neznámý K., LD 7. 1. 1968; J. Solar: Rankelský Sepp, Výběr z prací členů historického kroužku při Jihočeském muzeu v Čes. Budějovicích (1968); M. Šváb in K. K.: Ze světa lesních samot (1969) + Ke genezi a historii textu K. románu Ze světa lesních samot, SVŠP Plzeň (1971); B. Štiess: Sklářská rodina Abelů, ČSPS 1970; K. Krejčí in K. K.: V ráji šumavském (1972); J. Hilčr in K. K.: Odysea soudního sluhy a jiné povídky (1972); J. Janáčková in K. K.: Vypovězen (1972); ● 50. výr. úmrtí: K. Kliment, Zpravodaj západočeských knihovníků 1973; zh (Z. Heřman), Mladá fronta 15. 2. 1973; hey (J. Heyduk), LD 15. 2. 1973; vh (V. Hornpeniak), LD 17. 7. 1973; -jšp- (J. Špičák), Svob. slovo 17. 7. 1973; bj. (J. Borůvková), Pravda 18. 7. 1973 ●; V. Kovařík in K. K.: Robinson na Otavě ... (1973); B. Štorek in K. K.: Šumavské rapsodie (1975); M. Řepková in K. K.: Ze světa lesních samot (1975) + in K. K.: Mlhy na Blatech (1976); J. Matějček: K změnám způsobu života na českém venkově ve třetí čtvrtině 19. století. K. K.: V ráji šumavském, Jihočes. sborník historický 1977; V. Ržounek in K. K.: V ráji šumavském (1977); J. Glückselig: Po stopách literárních hrdinů, AZ-magazín 1978, s. 84; J. Janáčková in K. K.: Lístky ze šumavské epopeje (1983); B. Nohejl: Zapomenutá knížka o Šumavě, Lit. měsíčník 1984, s. 104.

mř

Jan Květoslav Klumpar

* 4. 5. 1826 *Chrast* u Chrudimi

† 11. 9. 1909 *Hradec Králové*

Autor středoškolských učebnic latiny, jako básník psal hlavně příležitostnou poezii.

Po gymnazijních studiích v Litomyšli a Hradci Král. (za V. K. Klicpery) absolvoval tzv. filozofii v Praze a jeden ročník teologie v Hradci Král. V bohosloví však nepokračoval, navštěvoval 1849 na nově organizované filoz. fakultě v Praze některé přednášky (mj. F. L. Čelakovského) a rozhodl se pro učitelskou dráhu (klasická filologie). Suploval na staroměstském gymnáziu

v Praze a v Jindř. Hradci, 1853 byl jmenován profesorem v Jihlavě. 1856 byl vyslán do tehdejšího Temešského banátu, aby v městě Lugos (Lugoj, dnes Rumunsko) organizoval nové gymnázium. Jako ředitel obnoveného gymnázia působil pak 1859–61 ve Skalici, vlasteneckém středisku Slováků na moravskoslovenských hranicích. Se změnou politických poměrů v Rakousku-Uhersku byl 1861 dán do tzv. disponibility a přidělen ke gymnáziu v Jindř. Hradci, službu však nevykonával až do 1867, kdy byl jmenován ředitelem gymnázia v Hradci Král. (penzionován 1888). Nucenou přestávku v pedagogické činnosti vyplnil spoluprací s redakcí Riegrova Slovníku naučného (hesla o rumunském národopisu a o méně známých lat. písících básnicích renesanční doby). 1877 ovdověl a žil se synem Ladislavem K. (nar. 1863), později právníkem a národohospodářským publicistou, do konce života v Hradci Král.

K. je autorem učebnic latiny, podle nichž se po čtvrt století vyučovalo na českých gymnáziích. Jeho básnická tvorba – zastaralá svou poetikou a nedovedená v básnické technice – je početně nevelká. K. psal a zčásti v časopisech otiskoval veršované proslovy (např. k divadelnímu představení) a jiné příležitostné básně, do téhož žánrového okruhu poezie patří i jeho knižně vydaný gratulant *Listy vděčnosti, lásky a přátelství* (1864). Poměrně rozsáhlá skladba *Výpisky ze starých papírů starého studenta* (Lumír 1854), psaná se záměrem vypravěčsky uvolněného, humorně nadlehčeného podání, je veršovaný dopis, v němž osnova putování (z Českomoravské vrchoviny přes Prahu do K. Varů) spojuje partie úvahové, vzpomínkové, popisné, náladové. K. také ojediněle překládal poezii, jeho rukopisný překlad Caesarových spisů (zpráva v NL 5. 8. 1862) je dnes nezvěstný.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Jan K. Chrasteký, Jan Květoslav K. Chrasteký, Květoň Chrasteký; KI. ■ PŘÍSPĚVKY in: Hlasy Slovákův; Lumír (1854, 1855 překlady); Pražské noviny (1853); Programm des k. k. Obergymnasiums zu Iglau (1853); Ratibor; Roční zpráva cís. král. vyššího gymnázia v Hradci Král. (1876–88); Slovenské noviny (Videň); Slovník naučný (red. Rieger, 1860–74); Škola a život (1859). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Listy vděčnosti, lásky a přátelství (BB b. d., 1864). – *Ostatní práce*: Skladba (syntaxis) jazyka latinského s připojenými příklady českými ku překládání na jazyk latinský a s úlohami k stylistickým cvičením (1863); Cvičebná kniha ku překládání z češtiny na jazyk latinský pro 3. gymnazijní třídu (1866); Cvičebná kniha ku překládání

z češtiny na jazyk latinský pro 4. gymnazijní třídu (1869). ■

LITERATURA: an.: nekrolog, Zlatá Praha 26, 1908/09, s. 624.

is

Kmen (1)

1917–1922

Časopis určený umění a kritice.

Podtitul: 1917–20 (roč. 1–3) Týdenní úvahy a poznámky o umění a životě; 1920/21 (roč. 4) Literární týdeník; 1922 (roč. 5) Umělecký měsíčník. – *Redaktoři*: 1917–19 (roč. 1–2) F. X. Šalda, v 2. roč. s red. radou; 1919–21 (roč. 3–4) S. K. Neumann; 1922 (roč. 5) K. Vaněk. – *Vydavatelé*: 1917–20 (roč. 1–3) Kmen, společnost s r. o. pro šíření zájmů kulturních a uměleckých v Praze; 1920–22 (roč. 4–5) Fr. Borový, Praha. – *Periodicita*: 1917–21 (roč. 1–4) týdeník; 1922 (roč. 5) měsíčník. Roč. 1 od února 1917 do února 1918; roč. 2 od února 1918 do května 1919; roč. 3 od května 1919 do prosince 1920; roč. 4 od března 1920 do března 1921, vždy 52 čísel (3. a 4. roč., oba redigované S. K. Neumannem, se od března do prosince 1920 překrývaly; 3. roč. vycházel v té době takto: č. 43/44 25. 3., č. 45/46 20. 5., č. 47/49 29. 7., č. 50/52 16. 12., v rozsahu 10–16 s.); roč. 5 od března do listopadu 1922 6 čísel.

Různí redaktoři vtiskli K. různou podobu. F. X. Šalda se skupinou svých předválečných spolupracovníků spatřoval v K. pokračování tvůrčího úsilí revuí Novina a Česká kultura (tuto kontinuitu hájil zejm. v polemice s R. Weinerem, roč. 1, č. 4). Vůle k nadosobnosti byla však více než v náboženství spatřována ve společenských hodnotách a projevoval se i zájem, zpočátku příležitostný, o aktuální politické události. Tradice byla považována za nutný korektiv prudkého sociálního a politického vývoje. Idealistická a etická orientace K. se změnila příchodem S. K. Neumanna, který spolupracoval ponejvíce s autory předválečné moderny a nejmladší generace, již zároveň varoval před artismem a izolací od společenského života. K. se stal „literárním doplňkem“ Neumannova Června, s nímž na jaře 1921 také splynul. Po roční přestávce začal K. vycházet jako měsíčník, v němž byli zastoupeni zejména mladí autoři, byť i protikladně ideově zaměření. Charakter umělecké revue zdůrazňovalo množství uměleckých reprodukcí soudobých výtvarníků.

V prvních dvou ročnících publikovali v K. studie a články, v čele s F. X. Šaldou, F. M. Bartoš, J. Bartoš, B. Benešová, V. Brtník, A. Brtníková, J. Deml, V. Flajšhans, V. Hofman, J. Honzl, V. Hoppe, E. Chalupný, F. Chudoba, P. Janák, J. Kopal, V. Kybal, A. Macek, H. Malířová, R. I. Malý, F. Mareš, J. Mařánek, A. Matějček, V. Nebeský, Z. Nejedlý, I. Olbracht, F. Pujman, M. Pujmanová (Hennerová), J. Reichmann, J. V. Sedlák, R. Schwarzová, A. Sova, R. Svobodová, F. Šeracký, M. Stechová, T. Trnka, A. Uhlíř, J. Weinberger, R. Weiner, J. Zrzavý, L. N. Zvěřina aj. Pravidelnou rubriku Referáty a glosy vyplňovaly kritické články a informace o divadle (M. Hennerová, F. Pujman, R. Weiner), o výtvarném umění (V. H. Brunner, V. Dvořák), o hudbě (J. Mařánek, F. Pujman, J. Weinberger) a o literatuře (V. Brtník, A. Brtníková, E. Konrád pod pseud. Beneš Musil, Delta, Kolda, J. Kopal, J. V. Sedlák, F. X. Šalda aj.). K. přinášel překlady z děl M. Bubera, E. Denise, F. Jammese, R. Pannwitz, P. B. Shelleyho, A. Suarèse, F. Werfela aj. Autorem karikatur byl Z. Kratochvíl. Ve 3. roč. publikovali kritické články J. Čapek, K. Čapek, J. L. Fischer, J. Honzl, M. Hýsek, O. Levý, V. Nebeský, J. V. Sedlák, K. Teige, E. Vajtauer aj.; z cizích autorů byli překládáni G. Duhamel, I. Goll, A. Mercereau, G. B. Shaw, Ch. Vildrac, W. Whitman, H. G. Wells aj. Výtvarnými pracemi byli zastoupeni J. Čapek a K. Teige. Čtvrtý roč. přinášel ve změněném formátu více původní básnické i prozaické tvorby. Verše zde publikovali R. Broj, A. Černík, A. Hoffmeister, J. Hora, J. Hořejší, M. Jirko, S. Kadlec, Z. Kalista, E. Kučera, F. Němec, S. K. Neumann, Joža Noville (J. Götzová), A. M. Piša, J. Seifert, F. Šrámek, J. Wolker aj.; z cizích V. Majakovskij. Prozaické práce otiskli J. Hůlka, Z. Kalista, F. Němec, V. Vančura, J. Wolker aj.; z cizích autorů G. Apollinaire, A. Döblin, H. Barbusse, O. Mirbeau, Ch. L. Philippe, B. Pilňák, J. Romains, U. Sinclair, Ch. Vildrac aj. (6. číslo bylo věnováno překladu prózy F. Kafky Topič). Autory statí o literatuře a umění byli J. L. Fischer, J. Honzl, J. Hora, R. Jakobson, Z. Kalista, J. Moravec, S. K. Neumann, A. M. Piša, K. Teige; M. Gorkij, E. E. Kisch, A. V. Lunačarskij aj. Byla zde uveřejněna také polemika J. L. Fischera a A. M. Piši o Šrámkově románu Tělo. V 5. roč. vycházely básně J. Friče, M. Jirka, J. Seiferta, J. Wolkra, prózy A. Černíka, J. Durycha, A. Hoffmeistera, K. Schulze, V. Vančury,

J. Wolkra, kritické statí L. Süsse, K. Vaňka, K. Teiga aj. V soutěži na původní prózu, kterou K. vypsal, získal první cenu J. Durych, druhou J. Wolker. Reprodukce výtvarných děl seznamovaly s těmito výtvarníky: B. Feuerstein, A. Hoffmeister, B. Kubišta, O. Mrkvička, F. Muzika, B. Piskač, L. Sutnar, L. Süß, J. Šíma, K. Teige, K. Vaněk, A. Wachsman, J. Zamazal; Foujita, N. Gončarova.

zt

Kmen (2)

1926–1949

Volné sdružení nakladatelských firem, soukromých vydavatelů a knihkupců s programem soustavné péče o zvyšování knižní kultury.

Vznikl z iniciativy V. Petra, L. Kuncíře, B. M. Kliky, K. Janského, A. Kvasničky, J. Hampla, O. Štorcha-Mariena aj. jako organizace moderních nakladatelů, nespokojených s dosavadní orientací a aktivitou Svazu českých knihkupců a nakladatelů; stal se kolektivní protiváhou jak nakladatelství nezajímajících se o moderní literaturu a knižní kulturu, tak vydavatelů literárního braku. Kromě průbojných mladších nakladatelských obchodních firem tvořili K. nakladatelé věnující se vydávání knih na okraji svého hlavního povolání, někdy bez zájmu o zisk. Název, navržený Fr. Borovým, který se stal prvním předsedou Kmene, byl jednak zkratkou pro Klub moderních nakladatelů (v počátcích se psal též KMeN), jednak vyjadřoval návaznost na Šaldovu a Neumannovu náročnost ztělesněnou ve stejnojmenném časopise. Programové prohlášení K. koncipoval O. Štorch-Marién a bylo zveřejněno ve formě letáku (na slavnostní večeři 26. 4. 1926 v Grégrově sále pražského Obecního domu) a v tisku. Prohlášení Kmene, klubu moderních nakladatelů, datované 6. 4. 1926, podepsali představitelé těchto firem a soukromí nakladatelé: Aventinum, Fr. Borový, L. Bradáč, Čin, Družstevní práce, A. Dyk, Hyperion–E. Janská (K. Janský), B. M. Klika, L. Kuncíř (Rozmach), Kvasnička a Hampl, SVU Mánes, S. Minařík, K. Neumannová, A. Novák, F. Obzina, Odeon (J. Fromek), V. Petr, Spolek českých bibliofilů, A. Srdce, F. Svoboda, Symposion (R. Škeřík),

J. Štenc, Umělecká beseda. Do konce desítekletí přibyla ještě Hudební matice Umělecké besedy, S. Klír (Kladno), Müller a spol. (Turnov), Orbis, Plamja, Průlom (P. Prokop), K. Reichl, Sbor pro postavení pomníku B. Smetanovi, Typografie, V. Vokolek (Pardubice) a V. Žikeš, do konce první republiky se stali členy ještě: Atlantis (J. V. Pojer, Brno), Č. Beran (Olomouc), B. Durych (Olomouc), J. Laichter, V. Linhart (Právnické nakladatelství a knihkupectví), Melantrich, F. J. Müller, J. Pospíchal, A. Synek, později K. Synek, F. Topič, Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého. Protože někteří nakladatelé, a to už od 20. let, též ze sdružení vystupovali (S. Minařík, A. Novák, F. Svoboda, V. Žikeš, J. Fromek, P. Prokop aj.), případně nakladatelství zanikala (Aventinum), pohyboval se ve 30. letech počet nakladatelů sdružených v K. kolem třiceti. Členů knihkupecké sekce bylo v roce jejího založení (1931) 110, 1933 127, 1937 118. K. uskutečňoval své záměry společným postupem ve Svazu českých nakladatelů a knihkupců, v němž brzy nabyl významného postavení (už 1930 byl předseda K. O. Štorch-Marien též předsedou Svazu), vydáváním společných seznamů novinek pro knihkupuce i společným ohlašováním novinek v tisku, veřejnými prohlášeními, činností výstavní a přednáškovou, pořádáním večerů a matiné, účastí na organizaci soutěží i samostatnou aktivitou vydavatelskou, kterou ve 20. letech představoval hlavně měsíčník Kmen (1926–29, 2 roč.), ve 30. letech Almanachy Kmene, neprodejné soukromé tisky a průvodce pro čtenáře. Nakladatelé sdružení v K. opatrovali své knižní a někdy i časopisecké a další publikace značkou, jejíž první podoba byla dílem V. H. Brunnera; druhou značku, užívanou od podzimu 1931 až do 1949 včetně, nakreslil J. Kaplický. Výstavní činnost zahájil K. expozicí moderních knih (27. 6.–11. 7. 1926) u příležitosti mezinárodního sjezdu knihovníků, 1928 vystavoval v paláci Pražských vzorkových veletrhů samostatnou expozici v rámci podzimní výstavy Papír, kniha, tisk, noviny, 1930 pořádal samostatnou knižní předvánoční výstavu v Obecním domě, 1934 v pavilónu Myslbek na Příkopě, 1936 pod názvem Dobrá česká kniha v Bratislavě ve výstavním kabinetu Fr. Borového, kromě toho se podílel na přípravě menších výstav v různých českých městech; v Praze vystavoval naposled 1940. První večer K. se konal 11. 10. 1926 v Mozarteu u příležitosti vydání

výboru z básní S. Jesenina v Aventinu. Další večery a matiné pořádal K. v Umělecké besedě, ve Vinohradském divadle, v pražské městské knihovně aj., též v Brně a v menších městech, 1928 pořádal cyklus pěti abonentních večerů ve dvoraně Umělecké besedy. Na večerech a literárních matiné K. přednášeli F. X. Šalda, O. Fischer, J. Hora, F. Götz a další, většinou významní představitelé moderní tvorby, vystupoval tam voiceband E. F. Buriana a recitovali známí herci. Od 1930 byly některé večery a matiné příležitostí k vydávání neprodejných soukromých tisků (do 1946 celkem 30), např. jako rukopis byla rozmnožena Šaldova přednáška Nejnovější krásná próza česká. Kromě čtyř seznamů knih vydaných v knižní podobě uveřejňoval K. seznam novinek, a to jednak ve svém časopise a v Almanších Kmene (též „jarních“), jednak v časopisech Rozhledy po literatuře a umění (Půlměsíc ve Kmeni, pak Novinky Kmene) a Čteme (Novinky Kmene). Koncem první republiky začal K. rozšiřovat své vlastní publikace vydáním sborníku In memoriam František Borový (1937) a antologie Básnický kalendář 1918–1938 (1938). Za protektorátu K. omezil svou činnost a v odpověď na tlak okupačních úřadů, které jeho prostřednictvím chtěly ovlivňovat orientaci jednotlivých nakladatelství, postupně likvidoval a zcela ukončil existenci 1944. 1945 byl K. obnoven s novým programem a názvem jako Klub knižní tvorby, rozdělený v sedm sekcí: spisovatelskou (řídil K. J. Beneš), výtvarnou, hudební, kulturních referentů a redaktorů (řídil K. Polák), knihkupeckou, nakladatelskou a knihovnickou; k nim přibyla pak ještě sekce zahraniční. Členy výboru byli kromě šéfu sekcí představitelé nejvýznamnějších nakladatelství: J. Tráger (Melantrich), J. Pilz (Fr. Borový), V. Hanč (Družstevní práce), J. Fromek (Svoboda) aj. Nový Kmen obnovil tradici literárních večerů, vydal ještě jeden Almanach Kmene a od 1948 se rozrostl v nakladatelské sekci na 40 členů (mj. o nová nakladatelství Práce, Svoboda, Vyšehrad). Zanikl 1949 v souvislosti s vytvořením nové nakladatelské soustavy.

Ideově navazoval K. na úsilí vydavatelů krásných a literárně cenných knih z doby před první světovou válkou, zejména na Knihy dobrých autorů K. Neumannové a jiných nakladatelů, kteří byli už před vznikem K. vzorem pro nakladatelství Aventinum, Fr. Borový, Družstevní práce, V. Petr, Symposion aj. Nakladatelé sdru-

žení v K. chtěli podle svého programového prohlášení „ztotožnit zájem opravdové knižní kultury s produkty své práce“ a „sloužit nekompromisnímu umění jak slovesnému, tak výtvarnému“. Přitom byli v K. nakladatelé světónázorově, politicky i co do názorů na umění rozdílní, spojovalo je však zaujetí pro hodnoty soudobé tvorby i živý odkaz klasiky. I když úhrnná knižní produkce členů K. tvořila jen menší část celkového počtu knih u nás vydávaných, soustředila se v ní vývojová dynamika české literatury původní i překladové; členům K. se podařilo (zčásti už před založením sdružení) získat za své autory nejvýznamnější soudobé spisovatele, překladatele a knižní grafiky a zároveň se ubránit vydávání většího počtu knih poznamenaných nacionalismem, konzervatismem, provincialismem. Rovněž mnohostranná a čilá průvodní kulturní činnost K. podstatně přispívala k literární a estetické výchově širokých čtenářských vrstev a byla význačnou složkou soudobého literárního a kulturního života. K. se už 1927 podílel na akcích Týdne české knihy, poměrně dlouho čelil úspěšně vlivu hospodářské krize na obor knižní produkce (vnitřní rozpory v něm však vedly nebo aspoň přispěly ke zhroucení a zániku nakl. Aventinum), vyslovoval se k přípravě nového autorského zákona ve smyslu účty k tvůrčí práci, oponoval demagogické akci tzv. knih zdarma i překotným výprodejním podnikům, jimiž některá velká nakladatelství reagovala na krizi. Díky komplexní kulturotvorné činnosti, úrovni knih, periodik, večerů, matiné, výstav, příležitostných tisků a zejména měsíčníku Kmen a Almanachů Kmene, redigovaných nápaditě a často i s humorem, vybavených vždy zároveň solidní částí informativní a bibliografickou, si K. brzy získal značnou autoritu a podstatně se podílel na vzestupu české knižní kultury. Nepříliš rozsáhlá vlastní ediční činnost K. byla jak co do výběru autorů, tak co do volby témat a typografického ztvárnění přísně výběrová a spoluutvářela vysokou hladinu slovesných a výtvarných hodnot; v časopise Kmen, v neprodejných tiscích, vydávaných k večerům a matiné, a v Almanáších Kmene vyšly i četné verše, eseje a kresby tiskem jinak nepublikované nebo jinde uveřejněné až později. Těžiště publikací K. však spočívalo v tom, že podávaly obraz o literatuře vydávané jednotlivými členy Kmene i obraz o literárním ruchu v období 1926–38. Ohlas provázející soustavnou kulturní činnost K., ve které se dostávalo

obchodnímu podnikání hlubšího tvůrčího smyslu a významu, ovlivňoval nepřímo i činnost ostatních nakladatelství a byl podnětný i z hlediska dlouhodobého vývoje nakladatelské práce.

KNIŽNICE: Neprodejné soukromé tisky Kmene (1930–48). ■ **Z OSTATNÍ PRODUKCE:** Seznam knih Kmene 1928 (1928, ed. J. Fromek, K. Janský); Průvodce dnešního čtenáře (1934, vybral J. Hora); Nový průvodce dnešního čtenáře (1934, vybral F. Halas); Průvodce čtenáře 1936 (1936, vybral F. Halas); sb. In memoriam František Borový (1937); Básnický kalendář 1918–1938 (1938); Klub knižní kultury Kmen (1946). ■ **PERIODIKA. Literární a kulturní:** Kmen (1926–29); Almanach Kmene (1930–48); Korespondence Kmene (1931–32). ■

BIBLIOGRAFIE: Přehled ediční činnosti klubu nakladatelů Kmen v Praze, Knihkupec a nakladatel 1939, s. 213 (zvl. č. s tit. Kniha a národ). ■ **LITERATURA:** Klub knižní kultury Kmen (1946). ■ Prohlášení Kmene, klubu moderních nakladatelů, Kult. zpravodaj (Panoráma) 1926, s. 54; Řeč dr. Mir. Rutteho..., RA 1, 1925/26, s. 116; Z projevů na výstavě Kmene v roce 1934, Knihkupec a nakladatel 1939, s. 76 (ve zvl. č. s tit. Kniha a národ); O. Štorch-Marién in Sladko je žít (1966) + Ohňostroj (1969) + Tma a co bylo potom (1972); J. Pilz in Národní 9 (1969); J. Firt in Knihy a osudy (Kolín n. R. 1972, Brno 1991); L. Kuncíř in Život pro knihu (Londýn 1985).

mb

Kmen (3)

1926–1929

Nakladatelský časopis vydávaný Klubem moderních nakladatelů Kmen, blížíci se charakteru literárněkritické revue.

Podtitul: 1926/27 (1. roč.) Časopis pro moderní literaturu; 1928/29 (2. roč.) Měsíčník pro moderní kulturu. – *Redaktor:* J. Fučík s red. radou (odpovědný redaktor 1. roč. J. Scheinost, 2. roč. R. Jílovský). – *Vydavatel:* Klub moderních nakladatelů Kmen, Praha. – *Periodicita:* měsíčník. 1926/27 (1. roč.) od října do prosince 12 čísel; 1928/29 (2. roč.) od ledna do února 10 čísel. Po zániku časopisu byly vydávány ročenky Almanach Kmene.

Určujícím předpokladem vysoké úrovně a celkového zaměření časopisu K. byla knižní produkce jeho vydavatele, nakladatelského sdružení Kmen, které usilovalo o vydávání hodnotných knih s důrazem na současnou tvorbu razící nové umělecké cesty. Svůj vliv na časopis

uplatňovalo sdružení také prostřednictvím redakční rady (1. roč.: J. Fromek, K. Janský, L. Kuncíř, V. Milota, J. Scheinost, O. Štorch-Marien; 2. roč.: J. Hampl, K. Janský, R. Jílovský, V. Petr). Roli nakladatelského časopisu plnil K. tím, že se zabýval pouze produkcí členů Kmene a že se snažil o živý tón, který byl už na pohled zřejmý v bohatém, převážně karikujícím výtvarném doprovodu (včetně množství fotografií) a který se v textu uplatňoval častými rozmarnými články o určitém spisovateli od přítele-spisovatele (opakovaně od K. Konráda), v 1. ročníku vtipně anoncovaným obsahem na obálce a v 2. ročníku poslední stránkou, na níž A. Hoffmeister doprovázel své karikatury žertovným textem.

K. se však důsledně vyhýbal podbíživé propagaci a naopak se blížil charakteru literární revue jednak odbornou povahou svých článků, jednak kritickými soudy v řadě recenzí. Věnoval se sice i moderní zahraniční literatuře (několikrát G. Apollinaire a M. Proust), o níž občas přinesl i přeložené články, převážně se však zabýval literaturou českou a v ní zvláště autory současnými. To platilo i o ukázkách z poezie: víc než jednou zde byli svými básněmi zastoupeni K. Biebl, F. Halas, J. Hora, V. Nezval, J. Seifert, z cizích opět G. Apollinaire. Jako k vůdčímu zjevu se K. hlásil k F. X. Šaldovi; za přispěvatele získal redaktor J. Fučík své vrstevníky, a to převážně ze skupiny Devětsil, jejíž teoretický mluvčí K. Teige sem psal o literatuře i jiných uměleckých oborech. Hlavním autorem článků byl však J. Hora, dále sem kromě redaktora často přispívali P. Fraenkl, J. Honzl (o divadle), F. Kovárna, později V. Nezval; dva příspěvky zde měl J. Durych, o němž K. také několikrát psal. K. nejpilnějším přispěvatelům patřil J. Weil díky mimořádné pozornosti, kterou K. věnoval sovětské ruské literatuře. O novinkách v zahraniční literatuře referovala obsáhlá informativní rubrika, která se pohybovala na pomezí recenzí: kromě Weila sem přispíval nejvíc F. C. Weiskopf o německé literatuře, F. Kovárna o italské, J. Ježek o francouzské a A. Skoumal o anglosaské literatuře. Kritické recenze českých knih psali kromě J. Hory J. Fučík, E. A. Saudek, F. Tupý a další; vyčerpávajícím způsobem a podrobně K. informoval o právě vyšlých i chystaných knihách členů Kmene. Ideologicky měl časopis levicové zaměření, sám Fučík formuloval své kulturně politické názory v rubrice poznámek především pole-

mickými výpady o otázce umělecké svobody. Druhý ročník změnil v podtitulu slovo „literatura“ na „kultura“, ale i tak se zde mimoliterární příspěvky objevovaly jen zřídka: o hudbě psal I. Krejčí, o výtvarném umění kromě Teigeho O. Mrkvička. Výtvarnými pracemi přispívali především V. H. Brunner, A. Hoffmeister, O. Mrkvička, F. Muzika a ve druhém ročníku také J. Štyrský.

LITERATURA: D. Kozlová: Fučíkův Kmen. Kapitola z dějin kulturního tisku (1977). ■ M. Rutte: Mladí nakladatelé a jejich význam v našem kulturním vývoji, NL 27. 3. 1927 + Nakladatelská kritika, NL 26. 4. 1927 → D. Kozlová: Fučíkův K. (1977); V. Dostál: Fučíkovy představy o literárním časopise a jejich částečná realizace v K., sb. Václavkova Olomouc 1966 (1967) + Fučíkův K. očima dneška (Čtení o redigování literárního měsíčníku), Kult. tvorba 1968, č. 8.

ls, pb

Rudolf Kmoch

Působnost 1937–1949

Beletristické nakladatelství s částečným zaměřením na vydávání bibliofilů.

R. K. (* 13. 4. 1903 Praha, † 27. 8. 1968 Praha) vyrůstal u příbuzných v Pardubicích, později absolvoval gymnázium v Praze-Vršovicích. Po maturitě pracoval zpočátku v podniku Telegrafia, později v nakladatelství Sfinx B. Jandy v nově (1935) založeném Evropském literárním klubu, odkud spolu s J. Nečasem a pozdějšími samostatnými nakladateli J. Podroužkem a S. Plzákem odešel. Samostatné nakladatelství založil 1938 a vedl je do 1949. Podnik byl umístěn v Praze na Smíchově v Kinského ul. 65 (nyní Štefánikova 65).

R. K. měl opravdový vztah k literatuře a umění, zvláště pak ke krásné knize, a snažil se jej uplatnit i ve svém nakladatelském podnikání. Ve snaze vydávat knihy patřičné literární a výtvarné úrovni soustředil kolem svého nakladatelství okruh přátel a spolupracovníků, k němuž patřili z literátů především J. Nečas, J. Podroužek, O. Štorch-Marien, V. Thiele, z výtvarníků F. Kobliha, J. Liesler, A. Paderlík, K. Svolinský, J. Štyrský, Toyen aj. Část své produkce zaměřil přímo k bibliofilii, především v edici Klub 777 bibliofilů (vycházelo zde 777 ručně číslovaných výtisků; v prvním z nich bylo

vytištěno jméno prvního subskribenta; každý svazek byl jinak řešen). Ruční papír pro speciální výtisky vyráběla M. Jiroutová. Rovněž úprava a vazby ostatních knih měly dobrou dobovou úroveň. První knižní řadou R. K. byla edice *Podání ruky*, která obsahovala řady *Bibliofilské tisky* (1939–40, 2 sv.; J. Podroužek: Neuvěřitelný příběh, antologie Básníci matkám), *Knihovna dobrodružství* (1939, 2 sv.) a *Detektivní romány* (1938–41, 12 sv.; kromě prózy J. Podroužka Starožitník šlo převážně o překlady z anglosaských autorů). Dobrodružný žánr R. K. z této edice brzy vyčlenil do samostatné řady *Knihovna dobrodružství* (1939–40, 4 sv.), přinášející rovněž překlady z angličtiny. V knižní řadě *Klub 777 bibliofilů* (1941–48, 16 sv., red. J. Podroužek) poskytl R. K. místo nejen ověřeným literárním hodnotám, ale také pracím mladších autorů; vyšel zde F. Kožík (Hledám Marii Romanovou, 1941), Dopisy Boženy Němcové (1941), Mathesiovo přebásnění čínského básníka Li Po (1942), M. Fábera (O skrytém mudrci, 1944), P. Toman (Vánoční povídky, 1946), souborná knížka vítězů národní soutěže při světové soutěži románové F. Kožíka, Z. Němečka a M. Fábery Po povídce (1941) a dále A. Kraus, Z. Němeček, J. Podroužek, F. Tesař, V. Thiele, v překladu J. W. Goethe, A. de la Halle, P. Ovidius Naso, O. Wilde. Výtvarně se na knižnici podíleli M. Kaláb, O. Mrkvička, Toyen aj. 1942 převzal R. K. od R. Pospíchala sbírku mladé poezie *Edice Armida* (též jen *Armida*; 1934–46, 23 sv.; sv. 1–9 u R. Pospíchala, sv. 10–23 u R. K., red. J. Nečas), jež byla z větší části věnována nastupující básnické generaci; byli zde vydáni K. Bednář: Bosé oblohy (1942), F. Kožík: Doby krásy (1942), P. Bojar: Hoře milovati (1943), V. Thiele: Ohlédnutí (1943), F. Nechvátal: Vzdechy trávy (1944) a Černá studna (1946), J. Nečas: Osikový list (1946), dále J. Brož, E. Kaslová, M. Paráček, J. V. Svoboda, J. Škvor. Autory frontispisů a ilustrací byli mj. F. Kobliha, E. Kotrba, J. Liesler, E. Milén, K. Svolinský. Na tuto řadu nepřímě navazovala *Edice Prvotiny* (1946–47, 2 sv., red. J. Nečas), která měla napomáhat nově vznikající básnické tvorbě, ale vyšly v ní pouze svazky: A. Bartušek: Sudba (1947) a F. Tesař: Slunovrat (1946). Po osvobození založil R. K. edici *Nová knihovna české mládeže* (1945–46, 4 sv.), v níž vyšly práce: V. Thiele, F. Bidlo: Třesu, třesu z rukávu (1945), A. Kraus st.: Perníkový drobeček (1946), J. Mařánek: Neviditelný rytíř (1946)

a V. Hilská: Pastýř a nebeská přádlena (1947). Široce založená edice *Slavné romány* (1946–48, 15 sv.) byla orientována na světovou literaturu (H. de Balzac, M. de Cervantes y Saavedra, A. Daudet, Ch. Dickens, G. Flaubert, N. Hawthorne, Mark Twain, G. de Maupassant, G. Sandová, R. L. Stevenson, I. S. Turgeněv, O. Wilde). – Obdobně jako B. Janda vydával i R. K. dobrou dobrodružnou a detektivní literaturu, především v rámci společné akce s nakladatelem S. Plzákem, a to pod společným názvem *Přátelé hodnotné detektivky*. – Nedlouho před zrušením nakladatelství začal R. K. vydávat také pohlednicové série (např. P. Dillinger: Práce, Za továrnou, Na bramborách aj.).

KNIŽNICE. *Beletrie*: Podání ruky. 1. Detektivní romány (1938–41), 2. Bibliofilské tisky (1939–40), 3. Knihovna dobrodružství (1939); Knihovna dobrodružství (1939–40); Klub 777 bibliofilů (1941–48); Edice Armida (1942–46); Nová knihovna české mládeže (1945–46); Edice Prvotiny (1946–47); Slavné romány (1946–48). ■ Z OSTATNÍ PRODUKCE: J. Podroužek: Lidé kolem knih (1940); J. Nečas: Návrat (1942) + (pseud. Petr Martin) Valašské pohádky (1943) + Pohádky zpod Beskyd (1943, pokr. předchozí kn.) + Pod horami a pod oblaky (1944); sb. Matka. Povídky a medailonky (1943, usp. J. Nečas, autoři: V. Kaplický, V. Martínek, T. Svatopluk, A. M. Tilschová aj.); V. Thiele: 9. květen (1945).

oh

Josef Knap

* 28. 7. 1900 *Podůlší* u Jičína

† 13. 12. 1973 *Praha*

Prozaik, apologet venkova a selství, přední představitel ruralismu. Básnivý epik a též lyrik evokující představu harmonického souladu člověka a přírody, autor psychologizujících próz s městskou tematikou, tvůrce povídek pro mládež; literární kritik a historik zabývající se zvláště českou a severskou literaturou, divadelní referent, teatrolog specializovaný na historii českých kočovných společností.

Narodil se v rolnické rodině jako sedmý z deseti sourozenců. Po ukončení obecné školy v Jinolici studoval na gymnáziu v Jičíně (mat. 1919) a poté dějiny literatur na filoz. fakultě v Praze a v Bratislavě (zde 1924 doktorát prací o J. Hilbertovi). 1925 absolvoval půlletou vojenskou službu a od října t. r. byl vědeckým pracovní-

kem divadelního oddělení Nár. muzea. Již tehdy se angažoval v literárním životě jako spisovatel, kritik (soustavnější spolupráce s čas. Cesta, později lit. referát v deníku Venkov aj.) a organizátor, jenž se mezi mladou literární generací záhy distancoval od avantgardního proudu a stal se iniciátorem a mluvčím hnutí, které se na regionálním podkladě orientovalo traditionalisticky (redigování čas. Sever a východ s J. Knobem, F. Křelinou a V. Prokúpkem) a posléze vyústilo v uměleckou platformu ruralismu. Účastnil se všech významnějších akcí ruralistů (byl např. autorem a redaktorem sborníků, předsedou ruralistického sjezdu v únoru 1939), působil též v knižním klubu LUK (Literární a umělecký klub) při agrárním nakl. Novina. Mimoto byl členem dalších organizací (ČAVU, Syndikát čes. a slov. spisovatelů, od 1937 též člen Kruhu spisovatelů při vojenském vědeckém ústavu), od 1929 byl literárním poradcem a redaktorem knižnic nakl. F. Topič, působil též v Družstevní práci jako její první jednatel. V meziválečném období vykonal četné cesty do ciziny (zvl. Švédsko, Norsko, dále Rakousko, Německo, Itálie, Francie, Švýcarsko, Jugoslávie). Za okupace 1944–45 byl pracovně nasazen. Po válce se vrátil do Nár. muzea, pracoval dále v divad. oddělení, od 1946 jako jeho přednost. 1951–55 byl z politických důvodů vězněn (rehabilitován v lednu 1967). Od 1956 pracoval ve smluvním externím úvazku v Lit. archivu Nár. muzea, od 1959 byl stavebním dělníkem, 1960 odešel do důchodu. V šedesátých letech znovu pracoval jako externista v Lit. archivu, tehdy již přičleněném k Památníku nár. písemnictví, a věnoval se nadále literární a odborné práci. 1969 navštívil Norsko. Zemřel náhle, byl pohřben v Železnici u Jičína.

K. próza od počátku krystalizovala v podobách lyrického vypravěčství, navazující na domácí impresionismus (Šrámek, Sova) i na některé z těch typů severské prózy, jež odhalovaly niterné a pudové bytí (K. Hamsun) nebo tajemné, iracionální pozadí lidských a přírodních dějů (např. S. Lagerlöfová). Po knižní prvotině, studentském románu *Ztracené jaro*, a po souboru povídek s tragickými příběhy ztroskotaných lásek a životů *Píseň na samotě* se K. tematicky a ideově upnul k rolnickému venkovu. Mytizace selství jako prazákladu lidského a národního společenství i jako osudového předurčení, jež člověka těsně spíná s místem jeho zrodu a s prací minulých pokolení, vytvořila myš-

lenkovou osu většiny jeho následujících děl (romány *Réva na zdi*, *Muži a hory*, povídkový soubor *Polní kytice* aj.); jakýsi mystický zákon zasahuje do lidských osudů, jakási poselství „neznámého boha“ (viz i K. jedinou sbírku veršů) se vtěluje v „duši“ krajiny a určují odvěký koloběh rolníkovy života. K. tak zbásňoval mýtus krajiny, síly životadárné, avšak i ničivé a nepřátelské vůči odrodilcům a cizincům (román *Cizinec* a zvl. román *Pusta*, pojednávající o českých kolonistech na Podkarpatské Rusi, v němž nepoddajnost cizí země a půdy nabývá až obudných rozměrů). Rodové a krajové zakořenění představovalo trvalý zdroj jedincovy jistoty, jak to nejvýrazněji symbolizoval román z K. podkrkonošského domova, charakteristicky nazvaný *Věno*. Svoje poetické evokace venkova utvářel a harmonizoval K. scelujícím básnickým nazíráním na svět člověka a přírody, jemným krajinným lyrysmem i sytou konkrétností scénérií ze selského života a práce; jeho impresionisticky laděný styl nabýval na hutnosti a úspornosti zároveň se stupňovaným úsilím o věcné vidění, v němž se mu stávala příkladem domácí tradice venkovské realistické prózy. Baladickým přísivitem, jenž obestírá většinu K. próz, pronikaly však odlesky vnitřních rozporů patriarchálního řádu vesnice, jež K. důsledně nahlížel prizmatem osobních a rodinných historií. I prózy s městskou tematikou uplatňovaly individuální perspektivu a s touž psychologickou pozorností k hrdinům, prohloubenou ještě introspektivním odstíněním, sledovaly pozadí milostné tragédie (*Vysoké jarní nebe*) nebo dramatu nesplněné touhy a rozčarování (*Dívčí hlas* nebo pozdní románový triptych *Vzdálená země*). Poslední soubor povídek symbolicky nazvaný *Čas kopřiv* přinesl jímavé příběhy z válečného i poválečného venkova a města a svou svědecky pojatou výpověď i některými společnými tématy přímo souvisel s knihou vzpomínek (*Bez poslední kapitoly*, zkrácená inedit. verze *Vítr ve starých stromech*), která vyvolávala ze zapomenutí obrazy rodinného a pospolitého života vesnice, přiblížila K. studentské mládí, činnost v Národním muzeu i autorovy pozdější pohnuté osudy. K. beletrii doplňuje několik křehkých próz pro děti, vesměs čerpaných z citové zkušenosti vlastního dětství nebo ze zájmu o divadlo (novela o putování blanického kamene do základů Nár. divadla *Dokud vane vítr*). – Rozsáhlou oblastí K. tvorby byla činnost kritická, literární a divadelně historická a popularizační.

Kritice se věnoval hlavně v meziválečném období a vyhranil se zde v typ esejeisty spojujícího lyrismus prožitku s programní ideovostí. Po prvotině *Alej srdcí*, v níž se vyznal ze svého vztahu k předchůdcům, hlavně k Šrámkovi a jeho generaci, zaujal v další knížce *Cesty a vůdcové* stanovisko orientující se na venkov a region, v dimenzích světových pak na literaturu skandinávského severu a slovanského východu; postupně se stal předním teoretikem ruralismu a propagoval návrat k selství se všemi jeho tradičními duchovními oporami (viz zvl. *Literatura české půdy*). Mimo to napsal příručku poetiky *Úvod do krásné literatury* a několik vyznavačských monografií (Hilbert, Šrámek, Lagerlöfová), pro potřeby školy a širší veřejnosti sestavoval výbory poezie a prózy, předmluvami a doslovy doprovázel práce autorů, již mu byli ideově a umělecky blízcí (J. Čarek, A. C. Nor, G. Preissová, V. Vyleřál aj., z literatury polské J. Wiktor, z lotyšské E. Virza), a byl také editorem. V poválečné době výtěžil ze svých teatrologických studií materiál k heuristicky důkladným a přitom čtenářsky poutavým pracím o českém kočovném divadle 19. století a o některých jeho významných rodech (*Umělcové na pouti*, Zöllnerové, Čtyři herečky).

ŠIFRY: K., Kp. (Brázda), (Kp). (Zeměd. noviny). ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Almanach Kmene; sb. Básníci selství (1932); Brázda (od 1920, 1926 studie Venkovu o četbě, t. r. i kn.); Cesta (1920–29, též lit. kritika); Časopis agrárního studentstva (1926–28); Časopis Nár. muzea (1947); Českosl. noviny (ve 20. letech divad. kritika); Čteme (1938); sb. Čtyři ze Sobotky (1937, studie F. Šrámek, t. r. i kn.); Den (1920–21); Glosy ze Strahova (1964); Host (1921–22); Kmen (1926); sb. Knížka o Šrámkovi (1927, studie Rodové znaky); Kritika (1925–26, lit. a divad. kritika); Květy (1968); Lid. demokracie (1972); Lid. noviny (1935–41); Listy pro umění a kritiku (1934); sb. Lit. archiv. Z korespondence F. X. Šaldy (1969; studie k dopisům zasláným Knapovi F. X. Šaldou a K. Čapkem); Lit. noviny (1937–40); Lit. rozhledy (1930–31); Lit. svět (1928); Lumír (od 1921); Most (1921–23); Nár. a Stavovské divadlo (1923, 1926); Nár. osvobození (1924–30); Naše rodina (1970, upr. vyd. R Réva na zdi); Orfeus (1921); Panoráma (1928–30); Pramen (Plzeň, 1920–27); Průdy (Bratislava, od 1923); Přerod (1922, 1924 v lit. části Žně); Radostná studánka (Turnov, 1939–43); Rozhledy (1932–35); Rozpravy Aventina (1927); Ruch (1919); Sborník k uctění památky K. V. Raise (1936); Sborník Nár. muzea, ř. lit. hist. (od 1962: 1962 Zrození Almanachu na rok 1914, i sep.; 1965 Jilemnický a Král v Družstevní práci, i sep.); Sever a východ (1925–30); Středisko (1932); Student

(1968); sb. Topičův almanach 1883–1933 (1933); Topičův sborník (1926); sb. Tváří k vesnici (1936); Venkov (1924–41; 1927–33 a 1938–41 lit. ref.); Vlasta (1968); sb. Vzpomínky na P. Bezruč (1947); Zeměd. noviny (1968); Zvon (1921–38). ■ **KNÍŽNĚ**. *Beletrie a práce o literatuře a divadle*: Alej srdcí (E 1920); Ztracené jaro (R b. d., 1923); Píseň na samotě (PP 1924; pov. Oči a Podzim in Polní kytice, 1935); Úvod do krásné literatury (1924); Cesty a vůdcové (E 1926); Hilbert (studie, 1926); Réva na zdi (R 1926, upr. vyd. 1935); Venkovu o četbě (1926); Muži a hory (R 1928); Neznámému bohu (BB 1929); Zaváté šlépěje (PP 1929, rozšíř. vyd. 1940); Žlutnou stráně (P 1929, 1935 in Polní kytice); Vysoké jarní nebe (R 1932, upr. vyd. 1970); Cizinec (R 1934, upr. vyd. 1965); Polní kytice (PP 1935; rozšíř. vyd. 1943, pov. Dvě větrné noci též t. r. in Trojlístek); Pusta (R 1937); Fráňa Šrámek (studie, 1937); Literatura české půdy (studie, 1939); Dívčí hlas (R 1940); Trojlístek (PP pro ml., 1943, povídka U Panny Marie Sněžné in Čas kopřiv, 1970); Věno (R 1944, upr. vyd. 1968); Selma Lagerlöfová (studie, 1949); Zöllnerové. Dějiny divadelního rodu (1958); Umělcové na pouti. České divadelní společnosti v 19. století (1961); Čtyři herečky (studie o M. Spurné, H. Vojtové, T. Brzkové, O. Beníškové, 1967); Dokud vane vítr (P pro ml., 1968); Vzdálená země (R 1969); Čas kopřiv (PP 1970); Bez poslední kapitoly (vzpomínky, Řím 1983, inedit. 1988 v ed. Čes. expedice, zkrácená verze s tit. Vítr ve starých stromech). ■ **REDIGOVAL časopisy**: Most (1923, s R. Medkem, B. Kočím), Sever a východ (1925–30, s J. Knobem, F. Křelinou, V. Prokúpkem); *sborníky*: Život. Výtvarný a literární sborník Umělecké besedy (1927, s F. V. Mokřým), Knížka o Šrámkovi (1927, se Sdružením studujících soboteckých), Básníci selství (1932), Topičův almanach 1883–1933 (1933, lit. část); *knížnice*: Fórum (1925–26), Sever a východ (1925–30), Bílé knihy (1929–48), Knihy českých osudů (1939–48), Malá edice (1935–48), Menší knihy (1940–41). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: B. Němcová: Tři citróny (1929); V. Vyleřál: Pták Noh (básnická pozůstalost, 1929); Mladá česká próza (výbor, 1931); Hlasy tří generací. Výbor z moderní české lyriky (1934); J. Hilbert: Spisovatelé a vlast (výbor lit. statí, 1941); dále soupisy archiválií z PNP: Lit. pozůstalost J. Bartoše (1959), O. Fischera (1959), Archiv Družstevní práce (1971). ■

BIBLIOGRAFIE: Soupis knižního díla, in J. K. (propagační tisk nakl. Čs. spisovatel, 1970). ■ **LITERATURA**: ● ref. Alej srdcí: J. V. Sedlák, Tribuna 23. 12. 1920; -vh- (M. Hýsek), Kmen 4, 1920/21, s. 476; M. Novotný, Nové Čechy 4, 1920/21, s. 236; J. Hora, RP 23. 1. 1921 ●; ● ref. Ztracené jaro: F. Götz, Host 2, 1922/23, s. 210; J. H. (Hora), RP 18. 2. 1923; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 1. 4. 1923; J. F. (Fučík), Socialista 27. 7. 1923 ●; M. N. (Novotný): J. K., Kult. zpravodaj 1924, č. 3–4; Ant. Veselý in Listy autorům (1924); ● ref. Píseň na samotě: F. Götz, NO 13. 8. 1924; A. M. P. (Piša),

Pramen 5, 1924/25, s. 340 ●; P. F. (Fraenkl): ref. Úvod do krásné literatury, Host 4, 1924/25, s. 158; ● polemika: F. Götz: Omyly, recepty, operace a věčná krásna psiny, NO 17. 5. 1925; J. Knap: F. Götz a nová poezie, Sever a východ 1925, s. 79; F. Götz: Dvě odpovědi, NO 14. 6. 1925 ●; ● ref. Cesty a vřidcové: A. N. (Novák), LidN 16. 9. 1926; AMP (A. M. Piša), PL 26. 9. 1926; M. Rutte, Sever a východ 1926, s. 114; K. Schulz, Rozmach 1926, s. 519; A. Pražák, Naše věda 9, 1927/28, s. 117 ●; ● ref. Réva na zdi: K. H. (Hikl), Naše doba 34, 1926/27, s. 248; J. B. Čapek, Sever a východ 1927, s. 35; J. V. Sedlák, Tribuna 3. 4. 1927; A. M. Piša, Pramen 7, 1927/28 → Dvacátá léta (1969) ●; ● ref. Hilbert: E. Janský, Lumír 54, 1927/28, s. 110; A. M. Piša, Pramen 7, 1927/28, s. 235 ●; -a. (J. Hora): Otázka literární tradice (ke stanoviskům P. Fraenkla, A. Nováka a J. K.), LitN 1928, č. 15; ● ref. Muži a hory: A. M. Piša, Sever a východ 1928, s. 359 → Dvacátá léta (1969); G. (F. Götz), NO 21. 7. 1928; A. N. (Novák), LidN 2. 3. 1929 ●; ● ref. Zavátě šlépěje: AMP (A. M. Piša), PL 23. 12. 1929; p. f. (P. Fraenkl), Naše doba 37, 1929/30, s. 252; M. M. (Majerová), Čin 1, 1929/30, s. 91 ●; P. Fraenkl: Hilbert, Theer, Ibsen (srovnání monografií J. K., A. M. Piši, J. B. Čapka), Sever a východ 1929, s. 266; ● ref. Neznámému bohu: A. Novák, Lumír 56, 1929/30, s. 215; A. M. Piša, Sever a východ 1930, s. 148 ●; A. Grund: Epilog nad Severem a východem, Lit. rozhledy 14, 1929/30, s. 297; ● ref. výbor Mladá česká próza: AMP (A. M. Piša), PL 16. 12. 1931; M. Weingart, ČMF 18, 1931/32, s. 213 ●; ● ref. Vysoké jarní nebe: F. X. Šalda, ŠZáp 5, 1932/33, s. 11 → Čteme z F. X. Šaldy (1981) a Z období Zápisníku 2 (1987); AMP (A. M. Piša), PL 22. 5. 1932; J. Čarek, Venkov 21. 9. 1932; K. Sezima, Lumír 59, 1932/33, s. 290 ●; J. B. Čapek in Básníci selství (1932); ● ref. Cizinec: G. (F. Götz), NO 1. 3. 1934; A. N. (Novák), LidN 11. 3. 1934; F. X. Šalda, ŠZáp 7, 1934/35, s. 207 → Z období Zápisníku 2 (1987); J. B. Č. (Čapek), Naše doba 42, 1934/35, s. 441; B. Polan, Čin 1934, s. 247 ↓ ●; ● ref. Polní kytice: P. Eisner, LitN 7, 1934/35, č. 14; Nma. (V. Renč), Rozhledy 1935, s. 108; G. (F. Götz), NO 13. 6. 1935; AMP (A. M. Piša), PL 14. 7. 1935 ●; P. Eisner: Glosa vývojová (též o J. K.), LidN 30. 9. 1935; R. Habřina in sb. Tváři k vesnici (1936); K. Sezima in Mlázi (1936); ● ref. sb. Tváři k vesnici: V. Cháb, Čin 1937, s. 18; V. Černý, LidN 1. 3. 1937; B. Václavěk, U 1937, s. 172 ●; ● ref. sb. Čtyři ze Sobotky: n (M. Novotný), LidN 14. 1. 1937; AMP (A. M. Piša), PL 27. 1. 1937 ●; ● ref. F. Šrámek: G. (F. Götz), NO 21. 1. 1937; an. (B. Václavěk), Index 1937, s. 46 ●; ● ref. Pusta: G. (F. Götz), NO 21. 11. 1937; A. N. (Novák), LidN 28. 11. 1937; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 45, 1937/38, s. 499; K. Sezima, Lumír 64, 1937/38, s. 510; B. Polan, LitN 10, 1937/38, č. 11 ●; ● ref. Literatura české půdy: B. Slavík, LidN 12. 2. 1940; M. Hýsek, Venkov 24. 3. 1940 ●; ● ref. Divčí hlas: F. Götz, Čteme 2, 1939/40, s. 309; F. Křelina, Venkov 30. 6. 1940; vbk. (V. Běhounek), Nár. práce 4. 8. 1940; B. Jedlička, LidN 28. 8. 1940;

B. Fučík, Akord 8, 1940/41, s. 60 ●; J. Š. Kvapil: Venkov v české beletrii, Naše doba 49, 1941/42, s. 197; vpa (V. Pazourek): ref. Trojlístek, LidN 23. 11. 1943; ● ref. Věno: K. P. (Polák), Nár. práce 9. 11. 1944; V. Stupka, Kolo 11, 1946/47, s. 137; K. K. (Kovář), Knihy a čtenáři 1947, s. 310 ●; ● ref. Zöllnerové...: D. Jeřábek, SPFF Brno, ř. lit. věd., 1959; V. Zabloudil, Slovenské divadlo 1959, s. 70; E. Janský, Zeměd. noviny 21. 9. 1958 ●; D. Jeřábek: ref. Umělcové na pouti, SPFF Brno, ř. lit. věd., 1962; (y) (J. Heyduk): Pětašedesátka J. K., LD 27. 7. 1965; h. h. (H. Hrzalová): Cizinec po třiceti letech, Več. Praha 2. 8. 1965; M. Suchomel: Cizinec ještě po 24 letech, LitN 1965, č. 32; ● ref. Dokud vane vítr: (Gm) (P. Grym), LD 7. 8. 1968; O. Chaloupka, ZM 1969, s. 328 ●; (y) (J. Heyduk): K. Věno, LD 5. 2. 1969; M. Petříček: J. K., Vlasta 1969, č. 7 + Vesnická próza po letech, HD 1969, s. 64; an.: Hovoříme se spisovatelem J. K., Student. listy 1969, č. 4; ● interview s J. K. o cestě do Norska a o obdržení medaile sv. Olava za šíření norské literatury: V. Falada, Mladá fronta 18. 11. 1969; (vb) (V. Benšová), Zeměd. noviny 9. 12. 1969 ●; J. Smetana in J. K. (propagační tisk nakl. Čs. spisovatel, 1970); -ger (J. Träger): Vysoké jarní nebe a jeho autor (interview), Svob. slovo 18. 3. 1970; J. Heyduk: Hodina s autorem Révy na zdi (interview), Naše rodina 1970, č. 24; V. Falada: Vzpomínání s jubilantem, Mladá fronta 28. 7. 1970; J. Knob: Sedmdesát let J. K., Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1970, s. 28; ● ref. Čas kopřiv: (sp) (S. Perkner), Texty 1970, s. 42; H. Hrzalová, Tvorba 1971, č. 11 ●; (ny) (M. Nyklová): ref. Vzdálená země, LD 18. 2. 1971; K. Hák: Sever a východ. Časopis v regionu, Texty 1971, s. 2; an.: J. K., spisovatel a divadelní a literární historik, zemřel..., Tvorba 1973, č. 51–52; (kr): Spisovatel, překladatel, divadelník, LD 13. 12. 1983; Ab: Všestranný autor, Svob. slovo 13. 12. 1983; A. Kratochvil in J. K.: Bez poslední kapitoly (1983); S. Mazáčová, Z. Trochová: Ze Šrámkova listáře. Dopisy J. Knapovi (z 1923–46), Lit. archiv 19/20 (1987); Z. Rotrekl in Skrytá tvář české literatury (Toronto 1987; Brno 1991); Z. Koňák in J. K.: Vítr ve starých stromech (1988).

et

Mamert Knapp viz in Mikuláš a Knapp

Jan Slavibor Knedlhans Liblinský

* 24. 3. 1823 *Liblín* u Plzně

† 10. 11. 1889 *Královice* (Kralovice) u Plzně

Spisovatel, novinář a publicista, 1848 jeden z mluvčích radikálních demokratů.

Vl. jm. Jan K. – Vystudoval gymnázium a tzv. filozofii v Plzni; 1844 přišel do Prahy, kde se připojil ke skupině mladých spisovatelů a sblížil se zejména s K. Sabinou. Psal do různých časopisů, překládal z němčiny a francouzštiny. 1848 jako radikální demokrat politicky následoval K. Sabinu, docházel do Repealu, byl členem výboru Slovanské lípy. 1. 7. 1848 se stal odpovědným redaktorem Pražského večerního listu a od 8. 7. s přestávkami též České včely, které vedl v radikálně demokratickém duchu a kde kritizoval vládu a polemizoval s politickou reakcí i s K. Havlíčkem. Spolupracovníky Pražského večerního listu byli v té době F. Čenský, P. Chocholoušek, K. Sabina, K. Sladkovský, K. Stefan, L. Rittersberk, S. Tardy, V. Vávra. V květnu 1849 byl list vojenským velitelstvím dočasně zastaven, K. odveden a poslán se svým plukem nejdříve do Tyrolska, později do pevnosti Rastatt. 1851 v souvislosti s vyšetřováním tzv. májového spiknutí byl K. zatčen, převezen do Prahy a po dlouhém vyšetřování 3. 2. 1853 odsouzen na pět let vězení. Trest mu byl později změněn na jeden rok práce na pevnosti, 1854 byl propuštěn. Pokusil se být prostředníkem mezi J. V. Fričem a jeho přáteli na jedné a F. Palackým a F. L. Riegrem na druhé straně v marné snaze o založení českého deníku. Po nešťastné aféře (chtěl osvobodit z Terezína polskou politickou vězeňkyni) byl K. znovu vězněn. Posléze zakotvil v administraci časopisu Tagesbote aus Böhmen jako úředník, 1860 se stal administrátorem Krásova liberálního časopisu Čas (1862 přešel s celou redakcí do nově založeného Hlasu, opět jako úředník administrace). Přestože byl 1862 rehabilitován, nikdy už nedosáhl v českém kulturním životě bývalého postavení. Když byla 1865 zřízena okresní zastupitelstva, opustil Prahu a noviny a přijal místo tajemníka v Královicích u Plzně, kde působil v liberálním vlasteneckém duchu až do smrti.

Jedinou K. literární prací je knížka *Česká přísloví a pořekadla*, v níž navázal na tradici sbírek přísloví (Smil Flaška, Jakub Srnec z Varvažova, A. Bernolák, J. Dobrovský, A. Pišely); překonal je však jak počtem sebraných příkladů (3 600), tak novým přístupem k látce. Poprvé vymežil rozdíl mezi příslovím jako ukončenou myšlenkou, mravní zásadou či zobecněnou zkušeností, a pořekadlem – do obecného úzu přijatým vtipným nápadem bez hlubší intence. V předmluvě své sbírky zdůraznil význam lidové slovesnosti jako tvůrčiny a uchovatelky ná-

rodní povahy, což se podle K. nejlépe projevuje především u národů slovanských. Sbírkou samu uspořádal do přehledně hierarchizovaných tematických oddílů, zahrnul do ní i příklady méně známé a regionální a snažil se vyhnout příkladům cizím.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Jan Slavibor Liblinský, J. K. Liblinský, J. Slavibor, J. Sl. Liblinský; K. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. včela (1847); Květy (1844, 1845); Pražský večerní list (1848, 1849). ■ KNIŽNĚ. *Vydání lidové slovesnosti: Česká přísloví a pořekadla* (1848). – *Výbor*: in *Čeští radikální demokraté* (1953, ed. K. Kosík). ■ *REDIGOVAL periodika*: Pražský večerní list (1848–49), Česká včela (8. 7.–5. 8. 1848 a 1. čtvrtletí 1849). ■

LITERATURA: ● ref. Česká přísloví...: K. Stefan, Včela 1848; I. J. Hanuš, ČČM 1851, sv. 4, s. 140 ●; J. Malý: Přehled literární činnosti Čechů od r. 1848 až po nynější doby, ČČM 1852, s. 102; F. Čenský: Naše časopisectvo v letech 1848–50, Hlas národa 25. 7. a 1. 8. 1886; ● nekrology: an., NL 13. 11. 1889; an., Lit. listy 1890, s. 18 ●; K. Kazbunda in *České hnutí roku 1848* (1929); J. Matoušek in K. Sladkovský a český radikalismus za revoluce a reakce (1929); E. Bass: Zapadlý osmačtyřicátník, LidN 11. 11. 1939 + Čtení o roce osmačtyřicátém (1948); K. Slavíček in *Tajná politická společnost Český repeal v roce 1848* (1947); K. Kosík in *Česká radikální demokracie* (1958, s. 383).

jip

Kniha o rodu a utrpení sv. knížete Václava

Asi kolem r. 1000

Staroslověnská václavská legenda.

Rozsáhlá hagiografická skladba, označovaná též jako Druhá (Mladší) staroslověnská (slovanská, staroslovanská, církevněslovanská) legenda o sv. Václavu, je z větší části překladem latinské václavské legendy mantovského biskupa Gumpolda, sepsané na pokyn císaře Oty II. kolem 980 a opatřené autorovým prologem. Teprve 1904 K. objevil, v Gumpoldově legendě našel její předlohu, rozpoznal její český původ a 1909 prvně vydal ruský slavista N. K. Nikolskij (po něm bývá někdy též nazývána legendou Nikolského). Dochovala se ve dvou pozdních ruských rukopisech (asi z konce 15. a ze 16. stol.). – K. českému původu legendy ukazuje spolu s václavskou tematikou fakt, že byla přeložena z latiny, především to však dokládá její

jazyk, který ji sblíží s jiným překladem z latiny, jenž je českého původu, s tzv. Besědami (homiliemi) Řehoře Velikého; s nimi má legenda společně některé ojedinělé výrazy, z ostatních památek neznámé, takže pro obě tyto památky lze předpokládat společné prostředí i dobu vzniku. O tom, kdy legenda vznikla, se názory různí, její datování se pohybuje od konce 10. až doprostřed 11. stol., kde bývá spojována s kulturní aktivitou sázavského kláštera. Zdá se, že na Sázavě byl alespoň pořízen její přepis do cyrilice, protože originál byl prokazatelně hlaholský. Cyrillský přepis legendě umožnil recepci na Kyjevské Rusi, kam pronikla velmi záhy, jak je možno soudit podle ohlasu v některých raných památkách ruského písemnictví. Zároveň však tento přepis vnesl do textu určitá nedopatření, která znásobena pozdější rukopisnou tradicí v novém prostředí zavinila sníženou srozumitelnost mnoha míst dochovaného znění legendy, zvláště když už její původce musel překonávat četné potíže při překládání stylově náročné předlohy.

Slovanská legenda se od latinské předlohy liší některými doplňky, jejichž zdroj je možno nalézt v jiných latinských václavských legendách (*Crescente fide*, *Kristiánova legenda*), ale nelze jej redukovat jen na známé texty. Nejpozoruhodnějším z doplňků, pocházejícím nejspíš z domácí tradice, je svědectví o Václavově manželství a o jeho synu Zbraslavu, které do ostatních skladeb václavského tematického okruhu neproniklo, nebo se projevilo jen stopou (v *Kristiánově legendě*), která by sama o sobě unikala náležité interpretaci. Bez doplňků tohoto druhu by legenda byla jen jedním z dokladů překládání z latiny do staroslověnštiny v přemyslovských Čechách 10. a 11. stol., díky některým doplňkům však nabývá jedinečné zpravo-dajské hodnoty též jako původní historický pramen.

EDICE: in N. K. Nikolskij: *Legenda Mantuanskogo episkopa Gumpolda o sv. Vjačeslave češskom v slavjano-russkom pereložennii* (Petrohrad 1909); in J. Vajs: *Sborník staroslovanských literárních památek o sv. Václavu a sv. Lidmile* (1929, ed. J. Vašica). – *Překlady do češtiny*: in V. Gruzín: *Slovanský svatý Václav* (1929); in J. Vajs: *Sborník staroslovanských lit. památek...* (1929, přel. J. Vašica); *Druhá staroslověnská legenda o sv. Václavu* (1939, přel. J. Vašica); in sb. *Na úsvitu křesťanství* (1942, přel. J. Vašica); in sb. *Nejstarší legendy přemyslovských Čech* (1969, přel. J. Vašica); in *Staroslověnské legendy českého původu* (1976, přel. E. Bláhová, V. Konzal). ■

BIBLIOGRAFIE: in *Staroslověnské legendy českého původu* (1976, edice a literatura). ■ LITERATURA: J. Slavík: *Mladší slovanská legenda o sv. Václavu a její význam pro kritiku legend latinských*, *Svatováclavský sb.* 1 (1934); K. Doskočil: *Manželství sv. knížete Václava*, *ČCH* 1941; O. Králík in *Sázavské písemnictví 11. stol.* (1961) + *Prameny 2. staroslov. legendy václavské*, *Slavia* 1962; viz též EDICE.

ep

Kniha zlatá

1817

Almanach obsahující beletrii a popularizačně naučné články.

Dva svazky neperiodického sborníku mají titul a podtitul „Kniha zlatá anebo Nový zvěstovatel všeho dobrého a užitečného pro národ slovenský. Obsahující nejdůležitější a nejprospěšnější k čtení předměty: jak z popsání zemí a krajín, tak z kroniky světa, z historie věcí přirozených; nově i neznámé starší příhody, práce básnické a jiného všeho obsahu zástoje.“ Redaktorem a nakladatelem byl V. R. Kramerius v Praze; svazky („sbírky“) 1 a 2 (oba po 192 s.) byly vydány 1817; předmluva k 1. sv. datována v srpnu 1816, k 2. sv. 20. ledna 1817.

K. z. začala vycházet po tom, co Krameriusovi c. k. vlastenské noviny, redigované V. R. Krameriusem, přestaly otiskovat beletrii, a převzala odtud také okruh příspěvatelů i typ příspěvků. V obou svazcích tvoří obsahový základ jednak popularizační pojednání zeměpisná a dějepisná (psaná výlučně redaktorem), jednak delší povídkové prózy, v nichž převažují orientální a exotické látky (např. úvodní povídka 1. sv. z pozůstalosti M. V. Krameriusa). K těmto dvěma hlavním typům příspěvků přistupují v obou svazcích kratší povídky a anekdoty („povídáčky“) a básně. Soudě podle nedokončené stati na pokračování ze sv. 2, byl připravován ještě svazek další, který se již nerealizoval. Počínaje 1820 otiskoval V. R. Kramerius opět beletristické a naučné práce svých příspěvatelů, a to v týdeníku *Čechoslov.* – Na almanachu se podílelo celkem 10 autorů, z toho 6 v sv. 1 a 7 v sv. 2. Básnické příspěvky: K. R. Bernbalk, F. V. Hek, J. Jakž (farář v Jirnech), M. S. Patrčka. Krásná próza: J. Bláha, M. V. Kramerius, V. R. Kramerius, J. B. Rod,

František (Jan?) Veselý, J. L. Ziegler. Naučná próza: V. R. Kramerius, J. B. Rod. Dvě básně Bernbalkovy jsou označeny jako překlady nebo adaptace (Ch. F. Weisse, A. B. Meissner), jedna báseň Hekova jako překlad z řečtiny, dvě prozaické anekdoty Veselého jako překlad z italštiny.

LITERATURA: J. Volf: České novinářství v letech 1819 a 1820, Sborník filologický 8, 1926.

mo

Knihy a čtenáři

1937–1942, 1945–1948

pb

Knihovnický a odborný literární časopis.

Titul: 1937–48 (roč. 1–8) *Knihy a čtenáři*; 1948 (roč. 9) *Čtenář*. – *Podtitul:* 1939–48 (roč. 2–9) *Čtrnáctideník Ústřední knihovny hl. m. Prahy*. – *Redaktoři:* 1937–39 (roč. 1 – roč. 2, č. 5) J. Frey; 1939–42 (roč. 2, č. 6 – roč. 5) J. Kunc; 1945–46 (roč. 6, č. 1–4) J. Frey; 1946–47 (roč. 6, č. 5 – roč. 7, č. 12) B. Houdková; 1947–48 (roč. 7, č. 13 – roč. 8, č. 5) B. Houdková, R. Málek; 1948 (roč. 8, č. 6 – roč. 9) J. Frey, R. Málek. – *Vydavatel:* Ústřední knihovna hl. m. Prahy. – *Periodicita:* čtrnáctideník, ročně s prázdninovou přestávkou 20 čísel; 1. roč. od října 1937 do června 1938, další roč. vždy od ledna do prosince téhož roku. 1942 (roč. 5) pouze 5 čísel do března; roč. 6 od října 1945 do prosince 1946; roč. 8 od ledna do července 1948, 13 čísel; roč. 9 pod změněným názvem, 8 čísel od září do prosince 1948, na tit. straně ročníku s označením: 1. (9.) ročník. Od 1949 přešel název *Čtenář* (i s uváděním ročníku: 1949, roč. 2) na nový, ryze knihovnický „měsíčník pro práci vesnických knihoven“. – *Přílohy:* v 1. a 2. roč. pravidelná bibliografická příloha *Novinky*, míněná jako doplněk k Seznamu československé beletrie původní i přeložené z r. 1929; ve 3. roč. několik knihovnických studií; ve 4. roč. 2 obrazové přílohy; od 6. roč. fotografie čes. spisovatelů.

Časopis byl určen čtenářům pražské Ústřední knihovny. Jeho významnou součástí tvořily soupisy knih, které měla knihovna k dispozici; různé informace a doporučení uváděly u jmenovaných publikací i jejich katalogizační číslo.

Kromě populárně knihovnické a čtenářské problematiky se články stále více (zvl. od 6. roč.) věnovaly i české literární historii a kritice. Výchovné zaměření časopisu se projevovalo především v boji proti brakové literatuře. Členění obsahu více méně vždy odpovídalo rubrikám, které se ustálily po válce: Články; Dobré

knihy všem (nejprve obšírnější anotace novinek, od 6. roč. normální, převážně doporučující recenze); Drobné zprávy; Seznamy knih (bibliografie většinou tematického charakteru, např. v náhradu za brakovou literaturu soupis hodnotných dobrodružných knih, stálá rubrika *Hudební novinky*, po válce *Stránka dětských knih* apod.). Články psali nejvíce J. Frey, J. Kunc, J. Thon (ředitel knihovny), od 4. roč. též J. Dostál (o hudbě), od 6. roč. též M. Heřman, B. Houdková a R. Málek. 3. a 4. roč. přinesl řadu medailónů českých básníků od F. Hrubína, po válce bylo otištěno několik přednášek K. Poláka.

Jan Knob

* 24. 6. 1904 *Velíš* (Velíš) u Jičína

† 29. 4. 1977 *Turnov*

Prozaik, kulturní historik turnovského a jičínského regionu.

Studoval na reálce a na učitelském ústavu v Jičíně (mat. 1923) a na škole Vysokých studií pedagogických v Praze (abs. 1926). Zakotvil v Turnově, kde učil postupně na obecné a měšťan. škole a 1930–39 na reál. gymnáziu. 1939 se zde stal ředitelem brusírny drahokamů. S Turnovem byl spjat i svou redakční činností v časopisech *Sever a východ* a *Radostná studánka*. 1951–62 pracoval jako pomocný dělník a později technik v automobilce LIAZ v Mnichově Hradišti, působil na zemědělském učilišti v Hubálově a v pivovare *Malý Rohozec*. 1962 byl jmenován ředitelem Muzea Českého ráje v Turnově, kde byl od 1975 zaměstnán jako vědecký pracovník. 1968 byl jmenován kandidátem historických věd na základě práce *Vývoj broušení kamenů v Čechách od 14. století*.

První K. prózy o rozpadu selského rodu (*Smršť*) a rodu měšťanského (*Černá křídla*) byly naturalistickými studiiemi pasivních jedinců stržených osudem a dědičností do viru vášní a šílenství. V 30. letech příslušel K. ke skupině ruralistů s jejich programem „návratu k půdě“, nepodleh však mýtu zidealizovaného selství, nýbrž chápal je jako hodnotu proměnnou v čase a společenském vývoji. V románu *Písmo času* zobrazil prostřednictvím konfliktu mezi konzer-

vativním rodovým selstvím a činorodou dělností moderního podnikatele proměnu zemědělského kraje pod Kozákem v průmyslovou sklářskou oblast. V románu odehrávajícím se po roce 1848 *Z plamenů roste* demonstroval mravní obrodu venkova obrazem kolektivního úsilí znovuvybudování vyhořelé vesnice. Téma venkova, tentokrát současného, ožilo u K. ještě jednou na konci jeho spisovatelské dráhy, a to v románu se silnými lyrickými prvky *Isabela*, zdůrazňujícím hodnoty domova a právo člověka svobodně rozhodovat o svém povolání. Pestřelé osudy turnovského rodáka Čeňka Paclyta, cestovatele, zlatokopa a hledače drahokamů, zpracoval K. v románovém vyprávění pro mládež *Kámen ze všech nejkrásnější*. K motivu viny a trestu, obměňovanému v průběhu celého jeho díla, se K. vrátil po letech v románu *Kruh viny*, tragédii jedince, kterého národnostní původ, povaha i důstojnické povolání vyčleňují z normálních lidských vztahů a dokonce připravují i o prosté lidské účastenství. – K. publikoval též odborné statě o drahokamech a skle a práce o kulturní historii jičínské a turnovského regionu a jeho uměleckých osobnostech.

ŠIFRA: Kb. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: sb. *Ars vitraria* (Jablonec n. N., sv. 2, 1968); Československo (od 1946); Glasrevue (od 1948); Kolo (1947–48); Lumír (1939); Marginálie (od 1943); Muzejní a vlastivědná práce (od 1967); sb. *Muzeologická konference v Turnově* (1967); *Nár. osvobození* (od 1925); sb. *Nové české pohádky* (1941); sb. *Památky K. H. Máchy* (1937, báseň); *Proletkult* (1923); *Průboj* (Ústí n. L., od 1974); *Radostná studánka* (Turnov, od 1939); *Řád* (od 1942); *Salón* (od 1937); *Sever a východ* (od 1925); *Slovanský přehled* (od 1964); *Venkov* (od 1933). ■ **KNÍŽNĚ**. *Beletrie*: Smršť (P 1929); Černá křídla (R 1930); *Písmo času* (R 1937); *Z plamenů roste* (R 1940); *Kámen ze všech nejkrásnější* (R pro ml., 1946); *Dvojí cesta s K. V. Raisem* (P 1964); *Kruh viny* (R 1974); – posmrtně: *Isabela* (R 1981). – *Ostatní práce*: *Umělec domova* (studie o malíři J. Prouskovi, 1934); *Muzeum Českého ráje Turnov* (text průvodce, 1965); *Jičín a jeho kraj* (text k fotograf. publikaci, 1968); *Muzeum Železnice* (text průvodce, 1972); *Český ráj a Podkrkonoší* (text k fotograf. publikaci, 1972); 700 let města Turnova (text k fotograf. publikaci, 1972, s M. Štěpánkem); – posmrtně: *Severní Čechy* (text k fotograf. publikaci, 1981). ■ **REDIGOVAL časopisy**: *Sever a východ* (1925–27 s J. Knapem, F. Křelínou a V. Prokúpkem, 1928–30 s J. Knapem), *Radostná studánka* (Turnov, 1939–43, s J. Honnerem). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: *Almanach spolku studentů z Veliše* (Veliš 1928, s jinými); *Sbohem J. Pekařovi* (pohřební projevy J. V. Šimáka, V. Müllera a A.

Nováka, Turnov 1937); sb. *Muzeologická konference v Turnově* (1967); *Velká cesta I. Olbrachta* (pásmo, Semily 1972, rozmnož.); *Hrdinný život B. Němcové* (pásmo, Semily 1974, rozmnož.). ■

LITERATURA: ● ref. Smršť: A. N. (Novák), *LidN* 18. 9. 1929; J. Knap, *Venkov* 1. 11. 1929; G. (F. Götz), *NO* 16. 11. 1929; J. B. Čapek, *RA* 5, 1929/30, s. 47; vz. (V. Zelinka), *Zvon* 30, 1929/30, s. 612; P. Fraenkl, *Sever a východ* 1930, s. 212 ●; ● ref. Černá křídla: *AMP* (A. M. Piša), *PL* 4. 1. 1931; B. Jedlička, *LidN* 17. 2. 1931 ●; ● ref. *Umělec domova*: J. R. Marek, *NL* 29. 12. 1934; ne (A. Novák), *LidN* 3. 1. 1935; jbs (J. B. Svrček), *LidN* 25. 1. 1935 ●; ● ref. *Písmo času*: F. Křelina, *Venkov* 13. 6. 1937; A. N. (Novák), *LidN* 31. 7. 1937; G. (F. Götz), *NO* 29. 8. 1937; vbk. (V. Běhounek), *PL* 19. 10. 1937; J. O. Novotný, *NL* 3. 3. 1938; K. Sezima, *Lumír* 64, 1937/38, s. 512 ●; ● ref. *Z plamenů roste*: J. Knap, *Venkov* 24. 3. 1940; B. Slavík, *LidN* 8. 4. 1940; M. (V. Martínek), *Moravskoslez. deník* 5. 5. 1940; drb. (J. Borecký), *Zvon* 40, 1939/40, s. 613; Inz. (L. N. Zvěřina), *Čtème* 2, 1939/40, s. 147; J. Š. Kvapil, *Naše doba* 1942, s. 201 → *Venkov v současné české beletrii* (1944) ●; ● ref. *Kámen ze všech nejkrásnější*: vpa (V. Pazourek), *Svob. noviny* 7. 8. 1947; V. Martínek, *Kolo* 11, 1946/47, s. 86; J. O. (Ošmera), *Moravskoslez. osvěta* 1, 1946/47, s. 254; -dán- (F. Kašpar), *NO* 6. 3. 1948 ●; V. Stupka in J. K.: *Písmo času* (1948); (Kp) (J. Knap): *Pětašedesátiny J. K.*, *Zeměd. noviny* 24. 6. 1969; (hey) (J. Heyduk): *K výročí J. K.*, *LD* 25. 6. 1974; ● ref. *Kruh viny*: vm (V. Mikolášek), *Průboj* 17. 4. 1975; J. Hrabák, *Lit. měsíčník* 1975, č. 8 ●; ● nekrology: vlh, *LD* 6. 5. 1977; (HAR) (V. Harvan), *Průboj* 17. 5. 1977 ●; V. Hnizdo in J. K.: *Isabela* (1981); D. Vlašínová: ref. *Isabela*, *Tvorba* 1981, č. 27.

vv

František Knobloch

* 27. 11. 1746 *Pozdeň* u Slaného

† 25. 5. 1804 *Kováň* (Krásná Ves-K.) u Mladé Boleslavi

Obrozenský básník thámovské skupiny.

Otec Šimon K. uváděn v lat. matrikách jako quaeator (nejspíš důchodní). K. studoval bohosloví v Arcibiskupském semináři v Praze, působil od 1772 jako kaplan kapituly ve St. Boleslavi (od 1784 zároveň senior), 1794 odešel do Kováně na Mladoboleslavsku, kde byl farářem. Udržoval přátelské styky s B. J. Dlabačem.

K. je umělecky nejpozoruhodnější zjev mezi autory Thámovy almanachu *Básně* v řeči vázané. V 1. svazku je od K. otištěna jedna skladba

pastýřské idylky (*Pastýř na Jarmila*) a jedna klasicistická skladba emocionální lyriky (*Hlas zoufalého*). Forma jedné je proslov, druhé monolog, mluvní charakter obou je podepřen adekvátní volbou pojmenování (radostná oslava – citový patos zoufalství) i versifikací (převaha daktylského spádu nad sylabickým půdorysem verše). Několik nezveřejněných rukopisných básní K. se dochovalo v Dlabáčově knihovně.

PŘÍSPĚVKY in: alm. Básně v řeči vázané (1785). ■

LITERATURA: B. J. Dlabáč: Na důkaz vděčnosti a lásky... panu F. K., knězi církevnímu v Staré Boleslavi (báseň, 1782); viz též in alm. Básně v řeči vázané.

mo

Bohuslav Knoesl

* 13. 2. 1873 *Praha*

† 9.10.1958 *Praha*

Básník a prozaik, který vyšel ze školy Moderní revue, ale záhy se přiklonil k poetice lumírovců; základní inspirací jeho díla se stal svár utilitární skutečnosti a svobodné touhy.

Otec byl účetním v cukrovaru. Po maturitě na Akad. gymnáziu v Praze (1892) a po absolvování účetnického kursu praktikoval K. krátce v bance, poté byl až do svého penzionování (1933) úředníkem na ředitelství pošt a telegrafů v Praze. Patřil k družině spisovatelů seskupených kolem časopisu Lumír; spolkového života se účastnil v Kruhu českých spisovatelů, v literárním odboru Umělecké besedy a ve Společnosti J. Vrchlického. Pohřben byl na Olšanských hřbitovech v Praze.

V každém období své tvůrčí dráhy zakládal K. své dílo na absolutním sváru skutečnosti a snu, resp. touhy. Proti všední, a tedy odpudivé realitě stavěl sen jakožto říši pravé aktivity a uskutečnitelné mnohotvárnosti. Za prostředek, jak petrifikovat sen navzdory jeho prchavosti, volil K. pevnou básnickou formu (zvlášť preferoval sonet a gazel); to byla také jedna z příčin, proč svůj debutantský symbolismus (s četnými dekadentními rekvizitami) brzy vystřídal trvalým příklonem k typu lumírovské poezie. V jejím duchu se staly formami K. protestu vůči utilitární moderní civilizaci služba kráse, kultu génia a umění, souznění s antickou kultu-

rou, ideál přátelství, lásky a svobody ducha. S Vrchlického Zlomky epopeje souvisejí i K. (jen časopisecky tištěné) epické skladby ze sklonku 30. let (*Asie, Evropa, Vidění, Česká rapsódie*), v nichž se pod tlakem hrozící války snažil postihnout vývojovou dynamiku velkých historických celků a s tím i dějinné postavení českého národa. Také své prózy, silně meditační a dialogické, zakládal K. na napětí mezi realitou a fantazií. Po způsobu uctívaného J. Zeyera vytvářel legendy (v K. terminologii „pohádky“): inspirován určitým faktem z pražské minulosti, dovedl jej kombinací volné imaginace a bohatých kulturně historických znalostí vyložit jako výsledek pestrých lidských osudů. K. zájmy literárněhistorické platily zejména lumírovcům (zvlášť J. Vrchlickému a J. Zeyerovi).

ŠIFRA: Boh. Kl. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Almanach secese (1896); Cesta (od 1921); Hlas národa (1902–04); Květy (od 1910); Lumír (1901–40; 1933–38 rozsáhlé epické básně, 1937 J. Zeyer a K. Kalašová); Marginálie (1948, Jak jsem se dostal mezi dekadenty); Moderní revue (1856–96); sb. Na paměť O. Theera (1920); Nár. obzor (od 1908); Pramen (Plzeň, 1920–22); Svobodné noviny (1948); Švanda dudák (1902); Topičův sborník (od 1917); Venkov (1937); Vesna (Brno, 1895–96); Volné směry (od 1897); Zlatá Praha (1904–18); Zvon (1913, 1939–40). ■ **KNIZNĚ.** *Beletrie:* Martyrium touhy (BB a BB v próze, b. d., 1896); Hříčky s nebem i srdcem (BB b. d., 1904); Ozvěny a nápěvy (BB 1919); Oblaka a krystaly (BB v próze, 1925); Ostrovy a oázy (BB 1947); O hvězdách, knihách a Sibylách (PP 1957). ■ **REDIGOVAL sborník:** Soubor literárních prací a studií vztahujících se k dílu a osobě J. Vrchlického, vydaných Společností J. Vrchlického za rok 1938–41 (1942, s J. Boreckým, V. Brtníkem). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** J. Vrchlický, E. Albert: Vzájemná korespondence (1954). ■

LITERATURA: F. V. Krejčí: ref. Martyrium touhy, Lit. listy 1896, s. 185; ● ref. Hříčky s nebem i srdcem: O. Theer, ČČM 1904, s. 484; J. R. (Rowalski), Lumír 33, 1904/05, s. 294; an. (A. Procházka), MR 1904/05, sv. 16, s. 244 ●; ● ref. Ozvěny a nápěvy: Š. Jež, Cesta 1, 1918/19, s. 1442; J. Krecar, MR 1918/19, sv. 34, s. 478; A. N. (Novák), Lumír 47, 1918/20, s. 234; Sn (S. K. Neumann), Kmen 3, 1919/20, s. 13 ●; ● ref. Oblaka a krystaly: F. Götz, NO 4. 8. 1926; M. Augusta, Lumír 53, 1926/27, s. 388; V. Brtník, Venkov 16. 12. 1926 ●; ● k šedesátinám: H. Jelínek, Lumír 59, 1932/33, s. 236; A. Novák, LidN 12. 2. 1933; Ant. Veselý, Lumír 59, 1932/33, s. 385 ●; A. N. (Novák): Knoeslova Česká rapsódie (báseň v Lumíru), LidN 5. 11. 1938; V. H.-B. (Hellmuth-Brauner): Sedmdesátka B. K., LidN 13. 2. 1943; Ant. Veselý in Neblednoucí podobizny (1946); Š. J. (Jež): Osmdesá-

tiny básníka B. K., LitN 1953, č. 8; K. Krejčí in B. K.: O hvězdách, knihách a Sybilách (1957); ● ref. O hvězdách...: F. Benhart, LitN 1958, č. 7; aš, Kulturný život 1958, s. 260 ●; ej. (E. Janský): Vyznavač krásy a slova (nekrolog), Zeměd. noviny 14. 10. 1958.

jo

František Kňourek

* 23. 10. 1882 *Dobeš* (Lukavec-D.) u Nové Paky

† 10. 11. 1936 *Charvátská Nová Ves* u Břeclavi

Autor didaktických divadelních her pro mládež, určených hlavně ochotnickým souborům.

Po absolvování učitelského ústavu v Jičíně působil na Strážnicku (správce školy v Malé Vrbce), později jako řídící učitel v Charvátské Nové Vsi, kde také vlastním nákladem vydával své divadelní hry. Usiloval o vzájemné sblížení českého a slovenského národa (již před první válkou organizoval schůzky s uvědomělými Slováky); některé jeho hry vyšly na Slovensku (Žilina, Ružomberok), ve slovenském překladu i česky. Pracoval též ve skautském a hasičském hnutí.

K. divadelní hry jsou neseny snahou vychovávat mládež k samostatnosti a smyslu pro odpovědnost v duchu skautských zásad (*Do tábora, Jiříkovy housle*) a k národní a státní uvědomělosti, chápané podle dobových oficiálních představ (legionářské téma ve hře *Štědrý večer po pěti letech*, téma národního sebeurčení v oslavné hře k 28. říjnu *Den svobody* apod.). Jde o hry silně tezovité (takto podaná je i požárnícká problematika ve hře *Stryc Motal*); jejich výslednou tezí mají obohatit a zvýraznit scény náboženských vidin a snů v závěru her a též dětské role, jež vnášejí do příběhu prvky reálného vidění a věcným glosováním děje oživují dramatický dialog. Hry určené ochotníkům byly psány se zřetelem na snadnou proveditelnost; přesto se v repertoáru ochotnických divadel výrazněji neuplatnily.

KNÍŽNĚ. *Divadelní hry* (vesměs pro ml.): Ubrousku, prostí se! (b. d., 1922); Den svobody (b. d., 1922); Štědrý večer po pěti letech (b. d., 1922); Bláha Švik, nešťastný švec (b. d., 1922); Bilibil, mluvící pták (b. d., 1922); Jiříkovy housle (b. d., 1922); Do tábora (b. d., 1928); Srdcem i pěstí (b. d., 1929); Stryc Motal (1933); Pohádka o bílém lvu (b. d.). ■

LITERATURA: ask.: ref. Do tábora, Čs. divadlo 1929, s. 254 + ref. Srdcem i pěstí, Čs. divadlo 1929, s. 282; A. S.: nekrolog, NO 20. 11. 1936.

zk

Ignác Leopold Kober

Působnost 1846–1949

Pražské nakladatelství, jehož význam pro literaturu vrcholil v 2. polovině 19. století; knihkupectví, komisionářství, vydavatelství a knihtiskárna.

Zakladatel podniku I. L. K. (* 6. 1. 1825 Praha, † 26. 5. 1866 Janské Lázně) pocházel z proletářské rodiny. Jeho matka poklízela v Neureutetrově knihkupectví, kam s ní K. chodil a kde už jako osmiletý začal získávat vztah ke knihám a k české literatuře. Pro rodinné neštěstí nedokončil studium na staroměstském gymnáziu v Praze (1835–38), odešel pěšky bez doporučení do Vídně, začal se učit soustružníkem, pak pro národnostní neshody s mistrem přestoupil a vyučil se zámečníkem. Už jako tovaryš překládal české povídky (Rubešovu Harfenici, Sabina Hrobnička, Tylovy povídky Rozina Ruthardova, Láska básníkovy, Alchemista aj.) do čas. Wiener Zeitschrift i do sbírek Rosen und Dornen, Der erzählende Hausfreund; brzy se pokusil i o vlastní práce (studie: Dr. C. Herlossohn. Biographische Skizze, 1849; novela: Poesie und Liebe, Wiener Zeitschrift). 1843–46 kolportoval knihy jako knihkupecký cestující. 1846 otevřel spolu s H. Markgrafem v Táboře knihkupectví, ve kterém se věnoval i vydavatelské a nakladatelské činnosti. 1853 přesídlil do Prahy. Aby získal kvalifikaci, absolvoval od 1855 praxi v knihkupectví J. Mercyho. Již 1857 otevřel v Praze pod svým jménem vlastní nakladatelství. 1858 sem přizval svého společníka a založil s ním pražskou firmu *Kober a Markgraf*. Jeho společník však dále působil v Táboře. V této době omezil I. L. K. produkci německých knih a začal vydávat české. 1861 otevřel v Praze vlastní nakladatelský a knikupecký podnik s definitivním názvem *I. L. Kober*, jenž se stal během tří let vyhledávaným střediskem četných českých spisovatelů. Společník se stal t. r. majitelem firmy *Kober a Markgraf* (záhy *Markgraf a Co.*) ve Vídni, kam přesídlil. 1862 založil I. L. K. v Praze vlastní *Národní knihtiskárnu* (kněhtiskárnu). 1864 byl zvolen do praž-

ského obecního zastupitelstva, 1865 byl z politických důvodů dvakrát vězněn (podruhé pro demonstrativní vítání J. Grégra, propuštěného z vězení). Jeho plicní nemoc se tím natolik zhoršila, že rok nato zemřel. Pohřben byl v Hostiněm. Během nemoci I. L. K. vedli podnik J. a M. Knappovi, kteří si po jeho smrti otevřeli závod vlastní. – Řízení firmy převzala vdova Karolína K. (* 1828 Stříbro), jíž pomáhali její bratr a především vedoucí Kobra nakladatelství a knihkupectví F. A. Urbánek (u Kobra 1862–71), po něm J. Salač st. Syn, spisovatel Karel Bohuš K., se začal podílet na řízení podniku po nabytí plnoletosti 1870. Nebyl dobrým hospodářem, 1887 byl proto určen věřiteli (místo J. Pachtla) novým sekvestorem J. Salač st. s cílem uvést zadluženou firmu ekonomicky do pořádku. Po smrti K. B. K. (1890) vedla podnik znovu Karolína K., která jež 1896 prodala JUDr. Vilému Nesslovi a Josefu Salačovi st. (* 2. 2. 1858 Mladá Boleslav, † 19. 11. 1934 Praha). J. S. st. vystudoval gymnázium v Ml. Boleslavi, vyučil se knihkupcem v Čes. Lípě a pracoval 11 let u knihkupce a nakladatele K. Winikera v Brně, kde se stal záhy vedoucím pracovníkem. V Praze byl funkcionářem Svazu českých knihkupců, 1911 náměstkem starosty Grémia knihkupců a nakladatelů a starostou Nemocenské pokladny Svazu čes. knihkupců a nakladatelů; ještě jako sekvestor vydával věstník Česká bibliografie, jehož literární část psal J. V. Novák a bibliografickou J. S. st.; pod pseud. K. Petřík pořizoval výběry z pohádek a písní. – Od 1906 byli majiteli firmy I. L. K. Josef Salač st. a Vojtěška (Albertina) Nesslová (vdovským právem), od 1920 pak Josef Salač st. a Josef Salač ml. (zvaný Joža). Počátkem 1925 se stal jediným majitelem Josef Salač ml. (* 24. 9. 1888 Praha, † 30. 12. 1959 Praha), který přizval v prosinci 1945 za společníka dosavadního prokuristu firmy Josefa Salače (zvaného Piki, * 13. 8. 1915 Praha, † 21. 2. 1981 Praha). Ti také firmu 1949 likvidovali. – Závod I. L. K. byl zpočátku umístěn v Řetězomostecké ul., později Ferdinandově (dnes Národní) 4, od 1890 pak ve Vodičkově ul. 15 v Hlávkových domech.

I. L. K. byl ideovým i podnikatelským průkopníkem národně osvětového a národně politického úsilí; rozvíjel činnost v porevoluční době politické reakce a v období částečného uvolnění, jež umožnilo počátek nového rozmachu české literatury. V tábořském období byla osou jeho vydavatelské a nakladatelské činnosti ně-

mecká románová edice *Album. Bibliothek deutscher Originalromane* (do 1848 *Album für Welt und Leben*), ve které redigoval a vydával původní díla známých německých autorů (byl ve styku s Mladým Německem) a která byla nejrozsáhlejší německou edicí u nás. Vycházela v ní i bohemikální tematika, např. Herlossohnovy romány z české minulosti, jež vydal I. L. K. později v českém překladu. 1861 byla edice přenesena do Vídně; od 1862 převzal její vydávání Markgraf, 1866–71 pak E. J. Günther v Lipsku. 1846–71 vyšlo 26 roč. (z toho u I. L. K. 1846–61 16 roč., kromě několika svazků z 1848 a všech svazků z 1854–55, jež vydala K. Jeřábková; do 1862 vyšlo 241 děl v 350 svazcích). Hlavní význam I. L. K. tkví v jeho aktivitě pražské. Zde si vysloužil označení otec obce knihkupecké a nakladatelské. Byl podnikatelem, který na autory nečekal, ale podněcoval je k tvůrčí práci. Nejmělejší podnikem I. L. K. byla první česká encyklopedie *Slovník naučný* (1860–74, 11 sv.). Záměr uskutečnil K. spolu s širokým kruhem autorů v čele s F. L. Riegrem, když zakoupil materiál dosud soustředěný Maticí českou, převzal všechna hesla porůznu připravená a uzavřel s Riegrem redakční smlouvu. Později se stal spoluredaktorem J. Malý. Jako doplněk základního díla vyšel *Atlas názorný k Slovníku naučnému* v red. F. L. Riegra a V. Zeleného, zahrnující obory: výtvarné umění, národopis, dějepis, válečnictví, vojenství, průmysl, matematika aj. (1865–82, 5 sv.). Stejně rozsáhle byly rozvrženy *Spisy výtečných českých básníkův novověkých* (1860–63, 19 sv.), ve kterých K. uskutečňoval program souborného vydání všech významných domácích spisovatelů. Vyšly zde spisy F. J. Ruběše (1860–61, 4 sv.), Spisy J. (J.) Langer (1860–61, 2 sv.), Spisy K. H. Máchy (1862, 2 sv.), Spisy M. Z. Poláka (1862, 2 sv.), Spisy V. K. Klicpery (1862–63, 9 sv.). (Zvolená koncepce se rozvinula po smrti I. L. K. v nejob- sáhlejší knižnici původní české beletrie 19. století, Národní bibliotéce.) Mimo tuto edici vydal K. spisy J. Kollára (1862–63, 4 sv.) a V. Hálka (1862, 2 sv.) a soubor z němčiny přeložených próz K. Herloše (Herlossohna) s českou historickou tematikou (*Svět a lidé*, 1863–68, 6 sv.). Herlossohnovy spisy vyšly u K. i v německém originálu (*Historische Romane*, 1863–65, 14 sv.; *Gesammelte Schriften*, 1865–68, 12 sv.). V knižnici *Slovanské besedy* (1861–64, 18 sv.) měla vycházet původní i přeložená díla ze všech slovanských literatur; záměr se nepodařilo dů-

sledně splnit. Z české literatury zde vyšel Komediant V. Hálka a První Češka K. Světlé, z ruské Gončarovův Oblomov a Gogolovy Mrtvé duše (ostatní autoři: J. M. Hurban, P. Chocholoušek, J. J. Kolár, G. Pflieger Moravský, K. Sabina; I. S. Aksakov, B. Atanacković, M. Czajkowski, J. I. Kraszewski). Epizodní záležitostí byla edice *Besedy katolické*, řízená V. Štultcem, který sem soustředil své povídky (1860–61, 2 sv.). I. L. K. byl také jedním z nakladatelů, kteří postupně vydávali knižnici *Divadelní ochotník* (1866–67, 8 sv.), redigovanou J. Mikulášem Bolešlavským a zahájenou v nakladatelství K. Jeřábkové (po I. L. K. ji převzal M. Knapp). Vycházely zde menší divadelní hry, předlohy proslovů, divadelní popěvky, letopisy ochotnických spolků jednotlivých měst aj. (E. Aschenbrenner, H. K. Grunnert, Ladislav z Hory, F. J. Janke, J. J. Pithart, J. J. Stankovský, F. F. Šamberk; adaptace podle R. Benedixe aj.). Vedle beletristických edic vydával K. i další knižní řady. *Bibliotéka historická* (běh první 1862–64, 10 sv., red. V. Zelený; běh druhý 1865–69, 11 sv., red. A. Gindely; běh třetí, nová řada ve 20. stol.) postupně přinášela vybraná díla cizích i našich autorů (M. I. Bogdanovič, T. B. Macaulay, V. H. Prescott; P. Skála ze Zhoře, V. Slavata aj.). Vzdělávací ráz měly knižnice *Průmyslová škola* (1858–62, 11 sv.), kterou řídil J. Purkyně, *Dívčí škola* (1862–72, 11 sv.), red. J. Pažout, jejíž náplň přesahovala rámec určení pro dospívající dívky (mj. svazky: K. Ninger: Historie literatury české; A. Heyduk: Nástin bájesloví slovanského a germánského; Nauka o slovu; Nauka o člověku), *Rolník nového věku* (1866–88, 53 sv.), red. J. B. Lambl a K. Lambl. (Mnoho knih tohoto období vycházelo v sešitech; záznamy o knihách mívají proto jiná vrocení než titulní listy dokončených svazků.) Během 10 let vydal I. L. K. na 250 knih. – Periodika vydával a udržel I. L. K. jenom krátkodobě, především proto, že se tehdy již tiskaři a nakladatelé začali specializovat na noviny. Byl to *Národ*, federalistický politický deník (1863–65; I. L. K. tiskl střídavě s V. Kienbergem a A. Rennem), *Obecné listy naučné a zábavné*, red. A. Majer, F. J. Řezáč, V. Zelený (1860–61), na ně navazující *Obecné listy*, politický týdeník, red. I. L. Kober (1861–62), *Krok*, vědecké listy pro potřebu gymnázií, vyd. J. Dastich, E. Novotný, F. J. Zoubek (1865–leden 1866), *Veslavín*, časopis pro umění kněhlačitelské..., vyd. J. Mikuláš (1863–65). Značné obliby dosáhl

historický a politický kalendář *Posel z Prahy* (1862–78), jehož první dva ročníky redigoval K. Sabina. – Rozsáhle založený program I. L. K. naplnili a rozšířili zpočátku Karolína K. spolu s vedoucími podniky, později syn K. B. K. Nejhodnotnější a nejvýznamnější knižnicí se stala *Národní bibliotéka* (1868–94, 92 sv.), jež soustřeďovala výběr tvorby předních českých spisovatelů; redigoval ji V. Nebeský s redakčním kruhem. Vyšly zde: F. L. Čelakovského Sebrané spisy (4 sv., 1871–80), V. Furcha Básně (1 sv., 1874), M. Havelky Básně (1 sv., 1873), *Jana z Hvězdy* Sebrané spisy (3 sv., 1873–76), J. K. Chmelenského Vybrané spisy (1 sv., 1870), P. Chocholouška Sebrané spisy (2 sv., 1887), Básně B. Jandy (1 sv., 1873), F. V. Jeřábka Dramatické spisy (1 sv., 1883), H. Jirečka Sebrané spisy zábavné a rozpravné (2 sv., 1876–78), J. Jungmanna Sebrané spisy veršem i prózou (3 sv., 1869–73), J. J. Kaliny Básně (1 sv., 1874), Spisy J. J. Kolára (1 sv., 1877), Vybrané spisy J. A. Komenského (2 sv., 1871–72), B. M. Kuldy Moravské národní pohádky, pověsti, obyčeje a pověry (2 sv., 1874–75), Spisy S. K. Macháčka (2 sv., 1883–84), Výbor drobných spisů J. Malého (3 sv., 1872–76), M. Mikšíčka Sebrané spisy (2 sv., 1887–89), B. Němcové Sebrané spisy (9 sv., 1869–91), G. Pfliegera Moravského Sebrané spisy (7 sv., 1871–85), Spisy S. Podlipské (4 sv., 1876–86), F. Pravdy Sebrané spisy (6 sv., 1871–77), A. J. Puchmajera Sebrané básně (1 sv., 1881), F. J. Rubeše Sebrané spisy (2 sv., 1887), Spisy K. Světlé (6 sv., 1874–94), K. S. Šnajdra Básně (1 sv., 1869), V. Šolce Prvosienky (1 sv., 2. vyd. 1872), V. Štulce Sebrané spisy básnické (2 sv., 1874–78), F. Turinského Básnické spisy (1 sv., 1880), J. K. Tyla Sebrané spisy (13 sv., 1870–81), K. Vinařického Sebrané spisy veršem i prózou (3 sv., 1871–95), V. Vlčka Romány a novely (2 sv., 1874–88), Spisy J. E. Vocela (2 sv., 1874–79), J. Wenziga Sebrané spisy (3 sv., 1872–76); ze slovenské literatury: A. Sládkoviča Spisy básnické (1 sv., 1878), J. Sloty Rajeckého Básnické spisy (1 sv., 1882). Mimo edici vyšly: P. Chocholoušek: Sebrané spisy (8 sv., 1866–70), V. K. Klicpera: Vybrané spisy (1899–1900), J. Kollár: Sebrané spisy (2 sv., 1868–75), B. Němcová: Sebrané spisy (9 sv., 10. vyd., 1897–99) + Sebrané spisy ilustrované (9 sv., 1897–99), M. Z. Polák: Spisy (2 sv., 1875), F. Pravda: Sebrané povídky pro lid (12 sv., 1877–98), A. V. Šmilovský: Spisy básnické (1 sv., 1887), J. K. Tyl: Sebrané spisy (12 sv.,

1876–88; od sv. 5 v Nár. bibliotéce), mimoto z němčiny přeložený soubor spisů K. Herlossohna s tit. Herlošovy veškeré spisy (16 sv., 1868–73). Divadelnímu publiku byl určen *Výbor spisů dramatických* (1866–73, 22 sv.; sv. 1–3 s tit. Schillerova dramatická díla), zahrnující mj. hry: P. Calderón: Lékař své cti, V. Hugo: Ruy Blas, J. Racine: Andromacha, F. Schiller: Loupežníci (další autoři: H. Kleist; z českých: B. Janda, F. V. Jeřábek, J. J. Kolár, F. F. Šamberk, J. Štolba, J. K. Tyl, J. Wenzig). Na podporu mladé generace vydala Karolína K. druhý „almanach omladiny československé“ Ruch (1870), právě tak jako před ní I. L. K. alm. Máj na rok 1862. Za K. B. K. byl nakladatelský program rozšířen o literaturu světovou. Různým žánrům byla věnována *Knihovna všeobecná* (1873–77, 8 sv.), red. F. Zákrejs, v níž kromě Básní K. F. Rylejeva a Lovcových zápisků I. S. Turgeněva vyšla jednotlivá díla J. Durdíka, V. Hála, A. Heyduka, J. Holečka, A. V. Šmilovského a F. Zákrejse. Rozsáhlejší byla *Knihovna ústřední* (1881–97, 312 seš., 155 sv.), red. F. Zákrejs, do které byly zařazovány práce z různých národních literatur (z české to byla většinou opakovaná vydání). Zastoupeni byli: J. Arbes, J. Basl, V. Beneš Třebízský, M. Čacká, F. L. Čelakovský, V. Filípek, V. Hálek, Jan z Hvězdý, P. Chocholoušek, B. Kaminský, V. K. Klicpera, B. Klimšová, K. B. Kober, J. Kollár, J. A. Komenský, E. Krásnohorská, V. Lužická (A. Srbová), K. H. Mácha, S. K. Macháček, F. B. Mikovec, V. B. Nebeský, B. Němcová, G. Pfeleger Moravský, S. Podlipská, M. Z. Polák, F. Pravda, V. Ráb, L. Rittersberk, F. J. Rubeš, J. J. Řezníček, A. Schwab Polabský, K. Světlá, F. X. Svoboda, V. Šolc, J. Štolba, J. K. Tyl, J. Váňa, V. Vlček, J. E. Vocel, K. Vorovka, F. Zákrejs, ze slovenské literatury S. Tomášik; z cizích literatur Aischylos, M. Baľucki, V. Bersezio, A. D. Binzer, F. Caballero, G. J. Caesar, H. Conscience, F. Coppée, P. Corneille, Démostenés, V. Drumev, A. V. Družinin, U. Foscolo, G. Freytag, J. W. Goethe, N. V. Gogol, O. Goldsmith, Hildebrand (N. Beets), Homér, F. R. Chateaubriand, W. Irving, H. James jun., D. Jarnevičová, M. Jókai, V. S. Karadžić, Z. Krasifski, J. I. Kraszewski, K. N. Leonťjev, F. Marryat, I. Mažuranić, A. Mickiewicz, Molière, W. Morzkowska, Cornelius Nepos, Z. Przesmycki, O. J. I. Senkovskij, W. Shakespeare, F. Schiller, H. Sienkiewicz, Sofoklés, W. Syrokomla, M. Šapčanin, J. Thomson, I. S. Turgeněv, K.

Zalewski, H. Zschokke aj. Na úspěchu kobrovských edic se podílel široký okruh překladatelů, který se soustředil zvl. kolem Knihovny ústřední. Byli to: J. F. Bránický, A. Breindl, F. Doucha, V. Filípek, J. Flekáček, C. L. Frič, F. Grešl, F. L. Hovorka, J. V. Jahn, J. Ježek, V. Kalbáč, S. Kapper, J. Kolár, J. Koněřza, J. Kouble, A. Kvapil, J. B. Malý, V. Nebeský, J. Nečas, M. Netval, V. Petrů, K. Petřík (J. Salač st.), V. Pok, F. Šebek, V. Špaňhel, J. Štolba, J. S. Tomíček, J. A. Unzeitig, J. Wagner aj. Kratším pracím byla věnována knižnice *Beletristé čeští* (1881, 1883, 1890, 1891, 27 sv.), jež obsahovala výběr z českých autorů: J. Arbes, M. Čacká, F. Grešl, V. Hálek, S. Kapper, B. Klimšová, V. Lužická, K. H. Mácha, J. J. Marek, V. B. Nebeský, V. Petrů, G. Pfeleger Moravský, S. Podlipská, F. Pravda, F. J. Rubeš, V. Šolc, V. Špaňhel, J. Štolba, J. K. Tyl, J. E. Vocel, F. Zákrejs; zařazen i Slovák S. Tomášik. Na Výbor spisů dramatických nepřímo navazovala *Sbírka spisů dramatických* (1874–85, 16 sv.), jež obsahovala rovněž díla z různých literatur. Z původních her zde vyšly mj. Eliška Přemyslovna od V. Vlčka, Magelóna od J. J. Kolára, Služebník svého pána, Syn člověka a Veselohra od F. V. Jeřábka, z přeložených např. Schillerova Panna orleánská (další autoři: S. K. Macháček, G. Pfeleger Moravský, F. F. Šamberk, J. Štolba; J. F. A. Bayard, E. G. Bulwer, L. Da Ponte, J.–B. D'Epagny a J.–H. Dupin, J. Estébanez, A. Fredro, J. W. Goethe, J. J. Montjoye, E. Scribe, A. Wilbrandt). Krátkodobou záležitostí zůstala *Sbírka operních a operetních textů* (1883, 2 seš.). Mládeži byla určena knižnice *Kytice* (1875–1913, 38 sv.), v níž převažovaly povídky F. Pravdy (dále: F. Grešl, I. Hofírek, J. Jedlička, O. Kolář, F. V. Krch, J. V. Novák, K. Petřík, tj. J. Salač st., K. Reichnerová, J. Uhlíř, J. Zahradník; H. Ch. Andersen, F. Marryat, Ch. Schmid aj.). Obdobou Národní bibliotéky měla být *Národní bibliotéka mládeže*, již pořádal F. Bartoš, vyšla zde však pouze Babička B. Němcové (1887). Pro dospívající byla určena *Bibliotéka studující mládeže* – série 2 (1888–94, 11 sv.), vycházející péčí Ústředního spolku učitelů středních škol ve dvou sériích a v nové řadě (série 1 vyšla u nakladatele B. Stýbla, nová řada u F. Šimáčka, č. 1 série 2 u J. Otty). V sérii 2 vyšla mj. próza B. Němcové Chudí lidé, Fénelonovy Příhody Telemachovy, Chateaubriandova Atala (dále F. Grešl, K. H. Mácha, I. Mažuranić, E. Militký, V. Šolc). K. B. K. vydával

také obrázkový časopis pro mládež Budečská zahrada, red. F. Tesař, pak J. L. Mašek (1869–74, 5 roč.; od roč. 6 u J. Otty). V 90. letech založila Karolína K. *Bibliotéku humoristických románů českých i cizokrajných* (1892–95, 15 sv.), jež však soustředila jenom díla některých spisovatelů západoevropských, zvl. romány P. de Kocka (dále: E. Blasco, J. de la Brète, B. M. Crokerová, A. Daudet, E. Feydeau, G. de Maupassant, C. Mendès, J. Villemont, E. Zola). Tytéž prózy vyšly v knižnici *Divoké kořeni* (1893–95, 14 sv.). Z ostatních edic měly největší význam *Kronika práce, osvěty, průmyslu a nálezu* (1868–1914, 13 sv.), red. J. V. Jahn a M. Pokorný, přinášející populárně naučné stati z rozličných oborů lidské činnosti, a *Bibliotéka polního hospodářství*, red. J. B. Lambl, jež obsahovala spisy naučné i praktické (1880–88, 20 sv.). Ze souborných vydání pak Vybrané spisy P. Mantegazzy (8 sv., 1891–96). – Současně s beletrií vycházely u firmy I. L. K. práce z nejruznějších oborů lidské činnosti, přírodopisné atlasy, klasická latinská díla, ve 20. stol. hlavně práce z technických oborů, dále rozmanité pomůcky, modely, pohlednice, učebnice, nástěnné obrazy, nejruznější předpisy, slovníky, kuchařky, hry a kalendáře. – J. Salač st., který převzal závod po Karolíně K., nesledoval ve své samostatné činnosti příliš bohatý beletristický program, pokračoval však ve vydávání knižnic (především těch, na jejichž zrodu se podílel) i v reedicích sebraných spisů nejžádanějších českých autorů a založil několik nových menších knižnic. Byl to především *Moderní dekameron* (1897–99, 8 sv.), sestávající hlavně z knížek P. de Kocka (dále: A. Belot, A. Dumas ml., L. Trézénik). Obdobné zaměření měla edice *Humoristické romány* (1898–1900, 9 sv.), sestavená rovněž hlavně z prací P. de Kocka. V *Cestovní knihovně* (1899–1905, 4 sv.) vyšla např. H. Beecher-Stoweové Chaloupka strýčka Toma (dále: J. Bardy de Leuil, G. Boccaccio). Nejrozsáhlejší edicí J. Salače st. byla *Mládeňecká knihovna* (1906–21, 31 sv.), jež obsahovala menší přeložené prózy. Nejpočetněji byli zastoupeni G. de Maupassant, C. Mendès a M. Prévost; jednotlivé svazky obsahovaly práce dvou i tří autorů (G. Alexis, G. d'Annunzio, H. Aubanel, Ch. Aubert, H. de Balzac, J. Baullieu, P. Brulat, A. Capus, G. G. Casanova, E. Castelnuovo, C. Conturier, G. Courteline, A. P. Čechov, Ch. Dignet, F. M. Dostojevskij, S. Farina, H. Hyan, R. Maizeroy, A. Masson-Forestier, C. Mendès,

O. Méténier, M. Montégut, M. de Montifaud, F. de Nion, R. O'Monroy, A. Schnitzler, A. Silvestre, R. Sosta, E. Zola); na překladech se podíleli L. Albrechtová, O. Auředníček, J. Čechman, K. Lahoda, P. Projsa, V. Rieti (A. Truksa), J. Zajíček-Horský aj. Zvláště ochotníkům byla věnována *Divadelní knihovna* (1894–1912, 17 sv.), v níž vyšla především dramata V. K. Klicpery, J. K. Tyla a dalších českých autorů (J. J. Kolár, F. F. Šamberk, J. Štolba, V. Vlček; dále O. Blumenthal a G. Kadelburg, E. Pohl, H. Sudermann). Oddechovou četbu obsahovaly edice *Po stopách zločinů* (1902–20, 8 sv.; autoři: T. S. Agart, H. Malot, V. Rieti, tj. A. Truksa) a *Detektivní a rozmarňé povídky* (1916–21, 8 sv.; autoři: T. S. Agart, C. Mendès, K. Petřík, tj. J. Salač st., A. Truksa). Nejmenším byla určena *Knihovna pohádek*, nebo také ... *báchorek* (1897–99, 16 seš.) a *Nejlepší báchorky všech národů a časů* (1898–1902, 6 sv.), starším pak *Sbírka zábavné a poučné četby Světozor mládeže* (1895–1900, 3 roč.; red. L. Strahl). J. Salač st. vydal rovněž z němčiny přeložené Vybrané spisy M. Ebner-Eschenbachové (2 sv., 1898–1902). Kromě beletristických knižnic vycházela u něho i řada edic odborných knížek a příruček. – Další majitel firmy Josef Salač ml. zaměřil nakladatelský program již skoro úplně na literaturu technickou, především na rozvíjející se obory, a na opakovaně vydání přírodopisných a jiných atlasů a dalších úspěšných publikací svých předchůdců. Jeho beletristická produkce byla malá. Náznak edice tvoří Nejlepší báchorky a pověsti K. J. Erbena a jiných (1928, 2 sv.), ed. K. Petřík (J. Salač st.). J. S. ml. vydával *Knihovnu autotechnickou* (1919–27, 5 sv.), *Knihovnu stručných příruček pro průmysl, obchod a živnosti* (1923, 2 sv.), knižnici *Vědění m k blahobytu*, jež měla přinášet poučení z nejruznějších oblastí života a práce (1923–38, 66 sv.) a *Sbírku zákonů důležitých pro automobilisty* (1933, 1 sv.). – Teprve Josef Salač (Piki) začal měnit profil nakladatelské produkce ve prospěch literatury beletristické, především přeložené a pro dospívající mládež; současně usiloval o zlepšení grafické a výtvarné úrovně knih. Avšak k naplnění těchto úmyslů již nedošlo.

KNÍŽNICE. *Beletrie*: Album. Bibliothek deutscher Originalromane (1846–61); Besedy katolické (1860–61); Slovanské besedy (1861–64); Spisy výtečných českých básníků novověkých (1860–63); Divadelní ochotník (1866–67); Výbor spisů dramatických (1866–73); Národní bibliotéka (1868–94); Knihovna

všeobecná (1873–77); Sbírka spisů dramatických (1874–85); Kytice (1875–1913); Beletristé čeští (1881–91); Knihovna ústřední (1881–97); Sbírka operních a operetních textů (1883); Národní bibliotéka mládeže (1887); Bibliotéka studující mládeže – série 2 (1888–94); Bibliotéka humoristických románů českých i cizokrajných (1892–95, i s tit. Bibliotéka humoristických románů); Divoké koření (1893–95); Divadelní knihovna (1894–1912); Světozor mládeže (1895–1900); Knihovna pohádek (1897–99, i s tit. Knihovna báchorek); Moderní dekameron (1897–99); Humoristické romány (1898–1900); Nejlepší báchorky všech národů a časů (1898–1902); Cestovní knihovna (1899–1905, i s tit. Cestovní bibliotéka); Po stopách zločinů (1902–20); Mládenec – knihovna (1906–21); Detektivní a rozmarné povídky (1916–21). – *Ostatní*: Průmyslová škola (1858–62); Dívčí škola (1862–72); Bibliotéka historická – běh první (1862–64); Sbírka zákonů rakouských (1863–64); Bibliotéka historická – běh druhý (1865–69); Rolník nového věku (1866–88); Kronika práce, osvěty, průmyslu a nálezův (1868–1914); Bibliotéka polního hospodářství (1880–88); Knihovna věd přírodních, nové vydání (1898–1900); Knihovna elektrotechnická (1900–10); Knihovna kosmetická (1905); Bibliotéka historická – běh třetí, nová řada (1906–25); Knihovna přírodopisná (1911); Knihovna pokročilého rolníka (1912); Knihovna praktického stavitele (1912–19); Knihovna stavitelského praktika (1913–20); Sbírka praktických příruček a slovníků (1917); Knihovna autotechnická (1919–27); Knihovna stručných příruček pro průmysl, obchod a živnosti (1923); Vědění k blahobytu (1923–38); Sbírka zákonů důležitých pro automobilisty (1933). ■ **SOUBORNÁ VYDÁNÍ**. *Čeští a slovenští autoři*: J. Arbes, F. L. Čelakovský, V. Furch, V. Hálek, M. Havelka, Jan z Hvězdy, J. K. Chmelenský, P. Chocholoušek, B. Janda, F. V. Jeřábek, H. Jireček, J. Jungmann, J. J. Kalina, V. K. Klicpera, J. J. Kolár, J. Kollár, J. A. Komenský, B. M. Kulda, J. J. Langer, K. H. Mácha, S. K. Macháček, J. Malý, M. Mikšíček, B. Němcová, G. Pfeleger Moravský, S. Podlipská, M. Z. Polák, F. Pravda, A. J. Puchmajer, F. J. Ruboš, A. Sládkovič, J. Slota Rajecký, K. Světlá, A. V. Šmilovský, K. S. Šnajdr, V. Šolc, F. Štulc, F. Turinský, J. K. Tyl, K. A. Vinařický, V. Vlček, J. E. Vogel, J. Wenzig. – *Cizi*: M. Ebner-Eschenbach, K. L. Herlossohn (Herloš), P. Mantegazza, F. Schiller. ■ **Z OSTATNÍ PRODUKCE**: Slovník naučný 1–11 (1860–74, red. F. L. Rieger); F. L. Rieger, F. B. Mikovec, K. V. Zap: Starožitnosti a památky země české 1, 2 (1860, 1865); M. Hattala: Obrazec azbuky (1860) + Brus jazyka českého (1877); I. J. Hanuš: Bájeslovní kalendář slovanský ... (1860) + Malý výbor ze staročeské literatury 14.–17. století (1863); alm. Máj na rok 1862; K. V. Zap: Českomoravská kronika 1–3 (1862, 1868, 1872; celkem 8 sv., dokončili J. J. Kořán, A. Rezek, J. Svátek, J. V. Prášek); V. Hugo: Bídnicí 1–4 (1863); K. Sabina: Na poušti 1–4 (1863); H. Zapová: Nezabudky (1863);

A. Meissner: Žižka (1864); L. Čelakovský: Přírodopisný atlas rostlinstva (1865); F. Doucha: Knihopisný slovník československý (1865); K. J. Erben: Sto prostonárodních pohádek a pověstí slovanských ... (1865); J. Kolář: Mluvnice jazyka ruského (1868); F. Stránecká: Pohádky z Moravy (1868); K. V. Zap: Vypsání husitské války (1868); F. B. Květ: Staročeská mluvnice (1869); alm. Ruch 2 (1870); V. Petrů, B. Pošík: Česká poetika (1870); Rukopis zelenohorský a královědvorský (1870, 1873); J. Milton: Ztracený ráj (1873); M. Tyrš: Laokoon ... (1873); O podminekách vývoje a zdaru činnosti umělecké (1873); Dalimilova kronika česká (1874, ed. J. Orth); Stručný všeobecný slovník věcný 1–9 (1874–85, red. J. Malý); Antologie epických básní původních i přeložených 1, 2 (1875–79, ed. V. Petrů); J. Durdík: Všeobecná estetika (1875) + Poetika jakožto estetika umění básnického (1881); J. L. Turnovský: O životě a působení J. K. Tyla (1881) + J. K. Tyl. Obraz životopisný (b. d.); M. Mikšíček: Národní báchorky a pověsti moravské a slezské (1889) + Moravské a slezské národní báchorky (1898) + Moravské pohádky (1927) + Moravské a slezské pověsti (1928); F. Grešl: Staroklasické pohádky (1891); S. Podlipská: Životopis B. Němcové (1891); A. Rezek, J. Svátek, J. V. Prášek: Dějiny Čech a Moravy nové doby 1–10 (1892–1905); B. Němcová: Slovenské pohádky a pověsti 1, 2 (1898); J. V. Novák: Kytice slovanských pohádek (1899); J. Jesenský: Na přástkách (1907); J. Basl: Velký zeměpis všech světadílů 1–14 (1907–21); Nejlepší báchorky a pověsti K. J. Erbena a jiných 1, 2 (1928, ed. K. Petřík, tj. J. Salač st.). ■ **PERIODIKA**: Der deutsche Michel (1848); Nur Opposition! (1848–49); Beiblatt zum Album (1849); Kritische Blätter für Literatur und Kunst (1857–58); Obecné listy naučné a zábavné (1860–61); Von Haus zu Haus (1860–61); Obecné listy (1861–62); Národ (1863–65, střídavě s V. Kienbergrem a A. Rennem); Veleslavin (1863–65); Krok (1865–66); Věstník bibliografický (1869–72); Budečská zahrada (1869–74); Česká bibliografie (1891–95). ■

BIBLIOGRAFIE: Katalog kněh, hudebnin a děl uměleckých vydaných nákladem kněhupectví I. L. K. v Praze (duben 1869); Katalog kněh, hudebnin a děl uměleckých vydaných nákladem kněhupectví I. L. K. v Praze (únor 1874); Seznam knih, hudebnin a děl uměleckých vydaných nákladem knihkupectví I. L. K. v Praze (1884); Seznam knih nakladatelství I. L. K. v Praze (1898); Seznam knih vydaných nakladatelstvím I. L. K. v Praze (1911); Vánoční seznam I. L. K. v Praze (1912); Seznam knih vydaných nákladem firmy I. L. K. v Praze (leden 1927); Výběr nejlepších spisů odborných pro průmysl a řemesla všech oborů. I. L. K. (1931). ■ **LITERATURA**: A. Novák: I. L. K., český knihkupec a nakladatel (1928) → Duch a národ (1936). ■ J. Baštecký: Hynek (Ignác) L. K., Veleslavin 2, 1864/65, č. 4; J. Neruda: I. L. K., NL 30. 5. 1866 → Literatura 1 (1957); an.: Hynek L. K., Lumír 1866, s. 351; an. (J. Neruda): I. L. K., Humor. listy 29. 3.

1884 → Podobizny 2 (1952); an.: Kober L. I., in Lorenzův adresář (1902).

oh

Karel Bohuš Kober

* 13. 12. 1849 *Tábor*

† 2. 10. 1890 *Praha*

Prozaik, autor sentimentálně zabarvených povídek a obrázků s milostnou tematikou, dramatik, překladatel Andersenových povídek a pohádek.

Syn nakladatele I. L. Kobra. Vystudoval 3 třídy staroměstského Akad. gymnázia, pak byl vychováván ve vídeňském ústavu P. Bílky. Ve 14 letech byl odsouzen k 5 letům žaláře pro zločin vlezlady za spiknutí několika chlapců údajně usilujících o život císaře; po třináctiměsíčním věznění (1864–65) byl omilostněn. Pak se učil knihkupcem v závodě J. G. Calve, podle jiných údajů vystudoval obch. školu v Praze. Když nabyl plnoletosti (1870), podílel se neúspěšně na vedení nakladatelství po zemřelém otci (na podnik byla soudem uvalena nucená správa). Patřil k předním pražským sportovcům, zabýval se teoreticky i prakticky šachovou hrou, o níž napsal několik příruček, do našich i cizích časopisů zasílal šachové úlohy. V Praze založil šermířský spolek Svobodoslav, brzy zakázaný, a veslařský klub Blesk. Věnoval se i hudbě, v pozůstalosti zanechal několik vlastních skladeb.

K. prozaické dílo zůstalo jen u různorodých a nevyrovnaných rozběhů a nevybočilo z konvencí dobového literárního průměru, na nichž je do značné míry také závislé. V knize drobných obrázků *Zimní večery* realizoval K. bez hlubšího tvárného a fabulačního úsilí nápad vyličít, jak různí lidé z různých prostředí prožívají dlouhé zimní večery a jak ve sklepě, v jednotlivých patrech i na střeše činžovního domu probíhá Štědrý večer; zachytil tak i sociální rozdíly soustředěné do jediného místa. Jednoduchosti děje založeného na milostném zklamání a novém šťastnějším okouzlení se vyznačuje povídka z měšťanského prostředí *Dvě léta v Janských lázních*. Milostné zápletky tvoří také osnovu povídek fabulačně pestřejšího souboru *Z různých kruhů*; exotickým prostředím šlechtických Benátek je rámován příběh krasavice pohrávající si s láskou a ničící životy (zřejmě inspirace dobovými krvavými romány), další povídky

překypující sentimentem se odehrávají v domácím měšťanském prostředí, do pohraničního městečka je situována relativně úspěšná dobrodružná próza, v níž milostné vztahy tvoří jen pozadí napínavého děje, vrcholícího odhalením vůdce pašeráků. Závislost na dosavadní literatuře konstatovala kritika také u jediné zveřejněné K. dramatické práce, situační frašky *Komedianti na útěku*, hrané v Letním divadle Na hradbách. Jako překladatel se K. uplatnil především obsáhlým souborem Andersenových povídek a báchorek. V rukopise zůstalo několik dalších divadelních her (*Květinářka*, *Tragédka*, *Několik listů o zapomenutém hrobě herečky*, jednoaktový žert *César není vždy Césarem*) a soubor „lesních fantazií prózou“ *Obrázky lesní*, jež byly již anoncovány, ale nevyšly, zřejmě v důsledku změn ve vedení nakladatelství.

ŠIFRA: B. K. ■ PŘÍSPĚVKY in: Nár. listy (1874); Pokrok (1884). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Zimní večery (PP 1873); *Dvě léta v Janských Lázních* (P b. d., 1883); *Z různých kruhů* (PP 1885). – *Překlady*: H. Ch. Andersen: Výbor veškerých povídek a báchorek (1868); J.–B. D'Epagny, J.–H. Dupin: *Ďáblem posedlý* (1874, šifra B. K.). – *Ostatní práce*: Úvod do tělocviku (1863); Sokol (1867; s životopisem J. Fügnera); Příruční kniha šachovní (1874); Hra v šachy (1889). ■ SCÉNICKY. *Hra*: *Komedianti na útěku* (1873). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Besední deklamátorka (1869, s F. A. Urbánkem). ■

LITERATURA: ● ref. *Komedianti na útěku*: an., Lumír 1873, s. 459; an., Světozor 1873, s. 452; an., NL 13. 9. 1873 ●; F. Zákrejs: ref. *Zimní večery*, Osvěta 1873, s. 633; ● ref. *Dvě léta v Janských lázních*: Silván, Lit. listy 1884, s. 32; F. Bílý, Osvěta 1884, s. 280 ●; ● ref. *Z různých kruhů*: E. Miřiovský, Pokrok 10. 1. 1885; F. Bílý, Osvěta 1885, s. 751 ●; ● nekrology: an. (J. Neruda), Humorist. listy 1890 → Podobizny 4 (1957); an., Lit. listy 1890, s. 380; an., Světozor 1890, s. 563; an., Zlatá Praha 1890, s. 563 ●; F. D. Zenkl in *Spisovatelé kraje tábořského* (b. d., 1902); an.: V paměť knihkupce – českého revolucionáře K. B. K., Lit. rozhledy 15, 1930/31, s. 230.

zp

Jan Kobzán

* 9. 7. 1901 *Liptál* u Vsetína

† 10. 10. 1959 *Velké Karlovice* u Vsetína

Malíř a grafik; autor nářečně psaných textů zaznamenávajících nebo adaptujících vyprávěčskou i písňovou slovesnost valašského lidu.